Inhoudsopgave

1. JAARVERSLAG OP HOOFDLIJNEN 3

1.1 Inleiding 3
1.2 Resultaat op hoofdlijnen 5
1.3 Analyse resultaten 9

2. PROGRAMMAVERANTWOORDING 15

2.1 Steenwijkerlanders voelen zich welkom 15
2.2 Steenwijkerlanders voelen zich thuis 20
2.3 Steenwijkerlanders doen het samen 31
2.4 Steenwijkerlanders zijn actief 36
2.5 Financiën en bedrijfsvoering 41

3. SPECIFIEKE PARAGRAFEN 45

3.1 Lokale heffingen 45
3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing 49
3.3 Onderhoud kapitaalgoederen 59
3.4 Financiering 64
3.5 Bedrijfsvoering 68
3.6 Verbonden partijen 71
3.7 Uitvoering grondbeleid 2017 85

4. VERKLARING ENSIA 87

1. Jaarverslag op hoofdlijnen

1.1 Inleiding

Met dit jaarverslag over 2017 ronden wij onze bestuursperiode af, die wij in 2014 begonnen onder het motto "Verantwoord Anders". Wij leggen met dit document verantwoording af over het gevoerde beleid en de financiële resultaten, m.n. van het afgelopen jaar. Daarnaast kijken we op hoofdlijnen terug op de afgelopen vier jaar en sluiten af met een globale vooruitblik op de nieuwe bestuursperiode.

2017
In 2016 werden de eerste signalen van economisch herstel zichtbaar. In 2017 heeft dit beeld zich doorgezet. We kunnen bijvoorbeeld concluderen dat het beroep op uitkeringen in 2017 is afgenomen. Daar staat tegenover dat er nog geen sprake is van volledig herstel van de gronduitgifte voor woningbouw en bedrijventerreinen. Ook zijn nog geen extra middelen beschikbaar voor verduurzaming van de woningvoorraad en bedrijfsgebouwen.

Daarnaast zijn er in 2017 veel beleidsinitiatieven in gang gezet. De inwoners van Steenwijkerland zijn en worden actief betrokken bij de vraag "Hoe maken we Steenwijkerland energieneutraal". De raad heeft begin dit jaar ingestemd met het integraal huisvestingsplan onderwijs "Ruimte voor talent". Daarmee ligt er een uitgangspunt voor de planning van de investeringen in onderwijshuisvesting voor de komende 15 jaar. In 2018 zal er duidelijkheid komen over de nominatie van werelderfgoed van de "Koloniën van Weldadigheid". Ook wordt medio 2018 begonnen met het aansluiten van breedband in het buitengebied.
Een belangrijke mijlpaal in 2017 was het vaststellen van het beleidsplan sociaal domein, waarmee voor de komende jaren drie transformatielijnen zijn ingezet (preventie, verbinding en goed opdrachtgeverschap). Verder is op basis van het plan van aanpak "Vertrouwen, ondernemen, verbinden" opnieuw een forse financiële impuls gegeven in de organisatie van de IGSD om de uitstroom te bevorderen. En ook is een onderzoek gestart naar de toekomst van de IGSD /NWG.
Tenslotte zijn in 2017 stappen gezet in het gebiedsgericht werken voor de binnenstad Steenwijk en Giethoorn.

Naast verantwoording afleggen over het gevoerde beleid en de financiën, moeten gemeenten zich ook jaarlijks verantwoorden over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. Over 2017 gebeurt dit met behulp van een nieuwe standaardmethode ENSIA: de Eenduidige Normatiek Single Information Audit.
Deze methode maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid gemakkelijker en efficiënter. De horizontale verantwoording die hieruit ontstaat bestaat uit een zelfevaluatie en een verklaring van het College van B&W over de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. Beide documenten zijn positief beoordeeld door een extern auditor en opgenomen in dit jaarverslag.

Met inachtneming van de financieel "beperkte" middelen is in 2017 hard gewerkt aan het realiseren van de ambities uit ons collegeprogramma "Verantwoord Anders". Met als resultaat dat 57 van de 76 doelstellingen die we ons in de programmabegroting voor 2017 hadden voorgenomen daadwerkelijk zijn gerealiseerd. Afgerond is dat 75%; in de najaarsnota verwachtten we nog uit te komen op 76%.

Onze financiën hebben we op orde en dat vertaalt zich onder meer in een positief financieel resultaat aan het eind van het jaar en een sluitende begroting. Een begroting die niet is aangevuld door bijvoorbeeld het verhogen van de gemeentelijke belastingen. De provincie heeft ons in het kader van het interbestuurlijk toezicht ook over 2017 weer op alle onderdelen goed beoordeeld. En dat is een mooi gegeven dat we samen met u hebben bereikt.

Bestuursperiode 2014-2018
In de afgelopen vier jaar is de wereld om ons heen aanzienlijk veranderd. Het economisch klimaat en het landelijke politiek beleid hebben een forse stempel gedrukt op wat op gemeentelijk niveau wel en niet mogelijk was. Op financieel gebied waren we genoodzaakt terughoudendheid te zijn met nieuwe investeringen. Desondanks heeft Steenwijkerland in de turbulente jaren die achter ons liggen veerkracht getoond en zijn dankzij de inzet van velen aansprekende resultaten geboekt.
Trots zijn we de wijze waarop we de decentralisaties van de Jeugdzorg, Participatiewet en WMO in goede banen hebben geleid, de omgevingsvisie die we samen met stakeholders hebben opgesteld, de voorbereidingen voor de nominatie van de Koloniën van Weldadigheid als werelderfgoed, het afschaffen van het betaald parkeren, stappen die zijn gezet om inwoners mee te laten praten (en doen) over beleid en plannen en dat we de financieel moeilijke jaren goed doorstaan hebben.

Uiteraard zijn er ook tegenvallers geweest deze 4 jaar, zaken die weerbarstig bleken. We noemen hier de ambitie om 12% aan nieuwe energie op te wekken (die in dit tijdsbestek niet realiseerbaar bleek), het feit dat de ontwikkeling van het Steenwijkerdiep nog niet geresulteerd heeft in daadwerkelijke bouwactiviteiten.

Onze inspanningen vinden in het algemeen waardering bij onze inwoners. Eind 2017 is het 2 jaarlijkse inwonersonderzoek uitgevoerd. Ruim 2.600 inwoners hebben de vragenlijst ingevuld, een respons van 14% (2015: 15%).
De uitkomsten van het onderzoek laten een beeld zien dat redelijk stabiel is vergeleken met voorgaande jaren. Op een aantal onderdelen zien we door de jaren heen een gestaag stijgende lijn (b.v. de waardering voor Steenwijkerland als gemeente om te wonen en veiligheid in de buurt). Ten opzichte van 2 jaar geleden is opvallend dat inwoners minder overlast ervaren van rommel op straat en te hard rijden en meer tevreden zijn over de parkeermogelijkheden in de gemeente en de mogelijkheden van gemeentelijke begraafplaatsen. Ook hebben meer inwoners vertrouwen in de manier waarop de gemeente wordt bestuurd. De tevredenheid over het onderhoud van wegen en fietspaden is daarentegen afgenomen ten opzichte van 2015.

Nieuwe bestuursperiode
In de perspectiefnota 2018-2021 zijn middelen beschikbaar gesteld voor beheerplannen wegen, openbare verlichting, oeververbindingen en fietspaden. Ook is er aandacht voor de gebiedsgerichte aanpak Giethoorn en zijn er structureel meer middelen beschikbaar voor schuldhulpverlening.
In het genoemde inwonersonderzoek konden inwoners aangeven welke onderwerpen zij belangrijk vinden voor de nieuwe bestuursperiode. In de antwoorden kwamen daarin verkeersveiligheid, zorg, voorzieningen en activiteiten voor ouderen, betaalbaar wonen en werkgelegenheid als prioriteit naar voren.

We hopen uiteraard dat de positieve ontwikkeling die in 2017 op financieel gebied is ingezet een vervolg zal krijgen. Zeker omdat we zien dat er een aantal landelijke thema's op ons afkomen waarvoor ook eigen financiële middelen noodzakelijk zijn. Een voorbeeld hiervan is de impuls die gegeven moet worden op het gebied van duurzaamheid. Kortom: behaalde resultaten uit het verleden, bieden geen garantie voor de toekomst. Maar wij hebben er alle vertrouwen in dat het nieuwe bestuur samen met de samenleving de uitdagingen en opgaven kan realiseren. Wij wensen het nieuwe college en de nieuwe raad daarbij veel succes toe in de bestuursperiode 2018 – 2022!

1.2 Resultaat op hoofdlijnen

Dit hoofdstuk toont het totaaloverzicht van de behaalde en niet behaalde doelstellingen. In hoofdstuk 2 zijn deze resultaten per bestuursprogramma gegroepeerd en voorzien van een toelichting.

❖ **Totaal gerealiseerde doelstellingen**

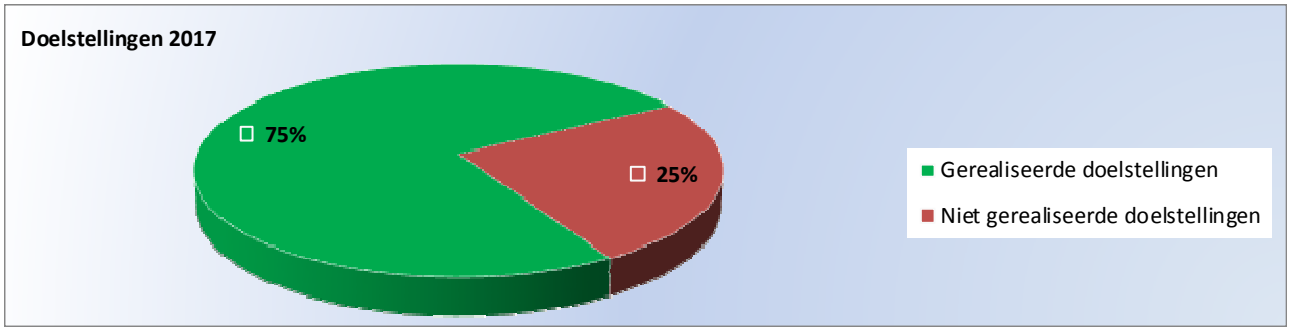

Het totaal gerealiseerde doelstellingen in 2017 bedraagt afgerond 75%. Dit ligt in de lijn met de prognose uit de najaarsnota, waarin is gerapporteerd dat 76% van de doelstellingen zou worden gehaald. (2016: 70%)

Totaaloverzicht realisatie ambities en doelstellingen 2017

Aangegeven is of een doelstelling is gerealiseerd of niet is gerealiseerd. In het programma is deze voorzien van een toelichting.

Doelstellingen 2017	Doelstelling	Resultaat	
Programma: Steenwijkerl*anders* voelen zich welkom			
Ambitie 1: Goed bereikbaar			
❖ Aanvragen gebeuren digitaal	>30%	47%	Gerealiseerd
❖ Onze inwoners vinden de informatie op onze site actueel en gemakkelijk vindbaar	≥70 %	80% - 85%	Gerealiseerd
❖ Efficiënt en robuust georganiseerd KCC	Start inrichting KCC met Zwartewaterland	Jan 2017	Gerealiseerd
Ambitie 2: Prettig contact			
❖ Inwoners en ondernemers zijn tevreden over de dienstverlening van onze gemeente met betrekking tot burgerzaken	7,2	7,5	Gerealiseerd
❖ Bij negatieve beschikkingen zoeken onze medewerkers persoonlijk contact (bv. weigering bouwvergunning, verzoek om handhaving, afwijzing WMO)	≥50%	NB	
❖ Jaarlijkse relatieve toename van het aantal mediation trajecten ten opzichte van het aantal conflicten (in wording) tussen burger en gemeente	+5%	NB	
Ambitie 3: Gemakkelijk en duidelijk			
❖ De inwoner wordt binnen 2 werkdagen teruggebeld	≥90 %	NB	
❖ Briefafhandeling vindt plaats binnen 5 werkdagen	≥90 %	88%	Niet Gerealiseerd
❖ Inwoners hebben via Mijn overheid.nl inzicht in hun contacten met de gemeente	Mijn Overheid	Nog geen koppeling	Niet Gerealiseerd
Programma: Steenwijkerl*anders* voelen zich thuis			
Ambitie 4: Passend en betaalbaar wonen voor iedereen			
❖ In 2020 wordt een volume aan nieuwe energie opgewekt ter grootte van het huishoudelijke energiegebruik binnen de gemeente	10%	7,3%	Niet Gerealiseerd
❖ Stijging CPO (collectief particulier opdrachtgeverschap) naar 2 per jaar	2	-	Niet Gerealiseerd

Doelstellingen 2017	Doelstelling	Resultaat	
❖ Verkoop gemeentekavels ten behoeve van zelfbouwers	50	35	Niet Gerealiseerd
❖ Stabilisatie van het aantal sociale huurwoningen als saldo van verkoop, sloop en nieuwbouw	4.900	Stabiel	Gerealiseerd
❖ Realisatie 125 woningen per jaar	125	135	Gerealiseerd
❖ Toepassen gedifferentieerde welstand op basis van nieuwe welstandsnota	vastgesteld	Tweede ontwerp	Niet Gerealiseerd
Ambitie 5: Gastvrije en betaalbare ploatsen			
❖ Onze inwoners zijn tevreden over de sportvoorzieningen	≥83%	81%	Niet Gerealiseerd
❖ Toename opgewaardeerde sportaccommodaties (NOC*NSF)	2	2	Gerealiseerd
❖ Duurzame exploitatie maatschappelijk vastgoed (waaronder MFC's)	-	Eerste opzet	Gerealiseerd
❖ Herbestemming leegstaand maatschappelijk vastgoed	50%		Gerealiseerd
Ambitie 6: Thuis in de openbare ruimte			
❖ Onze inwoners zijn tevreden over de afhandeling van de Meldingen Openbare Ruimte (MOR)	≥7,1	6,3%	Niet Gerealiseerd
❖ Binnen 5 werkdagen zijn de Meldingen Openbare Ruimte verholpen	80%	61%	Niet Gerealiseerd
❖ Toename aantal burgerschouwers	>2016	< 2016	Niet Gerealiseerd
❖ Onze inwoners zijn tevreden over het schoonhouden van de buurt	≥51%	55%	Gerealiseerd
❖ De overlast van rommel op straat neemt af	<26%	20%	Gerealiseerd
❖ Terugdringen energieverbruik openbare verlichting	Daling t.o.v. monitor	SER energieakkoord	Gerealiseerd
❖ Bewonersbetrokkenheid bij inrichting/onderhoud groen in de buurt (projecten per jaar	2	>2	Gerealiseerd
❖ Uitbreiding aandeel social return bij werkzaamheden in de openbare ruimte	Stijging t.o.v. monitoring	NWG	Gerealiseerd
❖ Onze inwoners zijn tevreden over de speelmogelijkheden voor kinderen	≥65%	64%	Niet Gerealiseerd
❖ Onze inwoners zijn tevreden over de groenvoorzieningen in de gemeente	≥58%	58%	Gerealiseerd
❖ Inwoners zijn tevreden over de mogelijkheden van de gemeentelijke begraafplaatsen	75%	80%	Gerealiseerd
Ambitie 7: Veiligheid voorop			
❖ Onze inwoners zijn tevreden over de verkeersveiligheid in de buurt	≥47%	49%	Gerealiseerd
❖ De overlast door te hard rijden neemt af (% dat overlast ervaart)	<45%	41%	Gerealiseerd
❖ Basisscholen nemen deel aan verkeerseducatieprogramma	450	450	Gerealiseerd
❖ Onze inwoners voelen zich veilig	>86%	87%	Gerealiseerd
❖ Onze inwoners doen mee met Burgernet	S > IJ	S> IJ	Gerealiseerd
❖ Het aantal misdrijven in Steenwijkerland ligt blijvend onder het gemiddelde van de politieregio IJsselland	S < IJ	S< IJ	Gerealiseerd
Ambitie 8: Goed toegankelijk			
❖ Onze inwoners zijn tevreden over het onderhoud van wegen en fietspaden	≥58%	53%	Niet Gerealiseerd
❖ Onze inwoners zijn tevreden over het aanbod van fietspaden in de gemeente	≥75%	74%	Niet Gerealiseerd
❖ Onze inwoners zijn tevreden over de toegankelijkheid van de openbare ruimte	≥78%	78%	Gerealiseerd
❖ Onze inwoners zijn tevreden over de parkeermogelijkheden in de gemeente	≥62%	72%	Gerealiseerd
❖ Onze inwoners zijn tevreden over het openbaar vervoer in onze gemeente	≥48%	48%	Gerealiseerd
Ambitie 9: Initiatiefrijk			
❖ Betrokken bewoners zijn tevreden over de mate van burgerparticipatie bij projecten in de openbare ruimte	Stijging t.o.v. monitor	Stijging	Gerealiseerd
❖ Faciliteren dorpsplannen	10	12	Gerealiseerd
❖ PBW's zijn tevreden over de samenwerking met de gemeente	7,0	Tevredenheid bij de evaluatie	Gerealiseerd

Doelstellingen 2017	Doelstelling	Resultaat	
❖ Kernen/wijken hebben (deel van) de openbare ruimte in zelfbeheer	3	In overleg met 3 kernen	Gerealiseerd
Programma: Steenwijkerl*anders* doen het samen			
Ambitie 10: Een leefbaar Steenwijkerland			
❖ Inwoners beoordelen de toegang via de gemeente tot gemeentelijke- en maatwerk- voorzieningen Wmo	7,3	7,6	Gerealiseerd
❖ Inwoners beoordelen de toegang via het CJG tot jeugdhulp met een nog nader te bepalen cijfer	6,7	7,1	Gerealiseerd
❖ Een nog nader te bepalen % van de inwoners weet waar zij terecht kunnen met vragen over participatie of zelfredzaamheid	45%	42%	Niet Gerealiseerd
❖ De inwoners weten waar zij terecht kunnen met vragen over opgroeien en opvoeden	85%	87%	Gerealiseerd
❖ Het percentage vrijwilligers dat zich voldoende ondersteund voelt	88%	92%	Gerealiseerd
❖ Het percentage mantelzorgers dat zich voldoende ondersteund voelt	73%	77%	Gerealiseerd
❖ Aantal laaggeletterden dat een taalcursus of een programma met taalcoach heeft gevolgd	150	216	Gerealiseerd
❖ % ingezette schuldhulp-verleningstrajecten succesvol afgesloten	65%	70%	Gerealiseerd
Ambitie 11: Zorg voor en met elkaar			
❖ Het rapportcijfer voor de tevredenheid over de maatwerkvoorzieningen	≥7,3	8	Gerealiseerd
❖ Een nog nader te bepalen % inwoners mist geen hulp- of ondersteuningsaanbod in Steenwijkerland	Nulmeting	In 2018	Niet Gerealiseerd
Ambitie 12: Gezond en veilig opgroeien			
❖ Geen doelstellingen	-	-	-
Programma: Steenwijkerland*anders* zijn actief			
Ambitie 13: Behoud en ontwikkeling werkgelegenheid in Steenwijkerland			
❖ Revitalisering bedrijventerreinen "2.0" is omgezet in duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van de gebieden.	80%	Parkmanagement 3.0 samen met BCS uitgewerkt	Gerealiseerd
❖ Ondernemers zijn tevreden over het ondernemersklimaat	6,0	Niet gemeten	Gerealiseerd
❖ Plaatsen mensen met een arbeidsbeperking (ex-Wajong en Wsw)	50	20	Niet Gerealiseerd
❖ Jaarlijks stromen gemiddeld 150 personen met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de WWB naar betaald werk.	150	130	Niet Gerealiseerd
❖ Alle cliënten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt verrichten naar vermogen een tegenprestatie voor hun uitkering in de vorm van vrijwilligerswerk, mantelzorg of anderszins maatschappelijk nuttige activiteiten.	95%	44%	Niet Gerealiseerd
❖ Efficiënte en robuuste uitvoering van de Participatiewet	Samenwerking	onderzoek uitgevoerd	Gerealiseerd
❖ Het werkloosheidspercentage in de gemeente Steenwijkerland groeit dichter toe naar het werkloosheidspercentage in de Werkbedrijf regio Zwolle	<1,2%	0,7%	Gerealiseerd
Ambitie 14: Meer kansen voor vrije tijdseconomie			
❖ We streven naar een groei van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector.	+2%	4,9%	Gerealiseerd
❖ We streven naar een jaarlijkse toename van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt	25	>25	Gerealiseerd
Ambitie 15: Vitaliteit en leefbaarheid centraal			
❖ Nationaal Park Weerribben Wieden is een door gebiedspartners gedragen zelfstandige gebiedsentiteit	Operationeel	Operationeel	Gerealiseerd
❖ Nominatie van Koloniën van Weldadigheid voor aanwijzing tot Unesco Werelderfgoed	Nominatiedossier	Aangeboden	Gerealiseerd
❖ Toename van het aantal groen/blauwe diensten	Uitvoering van afspraken	Regeling is door provincie beëindigd	Gerealiseerd
❖ Investeringen in leefbaarheid vergroten (m.b.v. investeringen Leader programma)	Leaderprogramma 2017	In 2017 eerste projecten ingediend	Gerealiseerd

Doelstellingen 2017	Doelstelling	Resultaat	
❖ Ruimte voor herbestemming leegstand vastgoed	3 a 4	Verkenning is gestart	Gerealiseerd
❖ Buitengebied Steenwijkerland ontsloten met snel internet	Start uitrol	Vanaf 18 december 2017 is een GO voor het project	Gerealiseerd
Programma: Financiën en bedrijfsvoering			
Ambitie 16: Verantwoorde gemeentefinanciën			
❖ De uitgaven en inkomsten zijn inclusief bezuinigingsmaatregelen structureel en reëel in evenwicht	Structureel evenwicht	Score Provincie	Gerealiseerd
Ambitie 17: Wendbare bedrijfsvoering			
❖ Inkoop efficiënt en robuust georganiseerd	Organisatievorm samenwerking inkoop	Per 1-1-2017	Gerealiseerd
❖ Verminderen kwetsbaarheid op het gebied van ICT	Uitwijk met Meppel operationeel	Verbinding operationeel	Gerealiseerd
❖ Beheersing van interne werkprocessen (zelfcontrolerend)	12	12	Gerealiseerd
❖ Informatiebeveiligingsrisico's geminimaliseerd	Informatie beveiligingsplan uitgevoerd	Uitgevoerd	Gerealiseerd
❖ Dynamische, plezierige en gezonde werkomgeving	Tevredenheid > 7,5	Geen medewerkers-tevredenheids-onderzoek uitgevoerd	Niet Gerealiseerd
	Ziekteverzuim < 5,3%	5,045	Gerealiseerd
❖ Geen gemelde integriteitsschendingen	0	0	Gerealiseerd
❖ Evenwichtige leeftijdsopbouw van de organisatie	Instroom 2 medewerkers < 30 jaar	14	Gerealiseerd

1.3 Analyse resultaten

Het jaar 2017 sluit financieel met een positief rekeningsaldo van € 3.682.000.

Het totaaloverzicht van de onder- en overschrijdingen is opgenomen in onderstaande tabel:

bedragen x € 1.000

	Analyse resultaat jaarrekening (> € 50.000)	PPN	NJN	Jaarrekening	Totaal
Saldo begroting					
	Saldo begroting 2017	130	-	-	130
Raadsbesluiten voorafgaand aan de PPN					
	Plan van Aanpag NWG /IGSD	- 703	-	-	- 703
	Overname bruggen	- 65	-	-	- 65
	Diversen < € 50.000	27	-	-	27
Subtotaal resultaat		**- 611**			**- 611**
Steenwijkerlanders voelen zich welkom					
1	Burgemeester en Wethouders	0	- 218	143	- 75
2	Burgerzaken	-	-	188	188
Steenwijkerlanders voelen zich thuis					
3	Omgevingswet	- 300	-	-	- 300
4	Gladheidsbestrijding	- 25	-	- 64	- 89
5	Verhuur Gemeentewerf Vollenhove	20	-	-	20
6	Onkruidbestrijding	- 40	-	-	- 40
7	Veiligheidsregio	53	-	-	53
8	Wegen, project Gierwal	-	161	-	161
9	Oeverbescherming	-	143	65	208
10	Verkeer algemeen / kapitaallasten	-	-	45	45
11	Omgevingsvergunningen	-	- 200	-	- 200
12	Openbare verlichting	-	- 160	73	- 87
13	Maatschappelijk vastgoed	-	-	- 200	- 200
14	Milieubeheer	-	-	186	186
15	Riolen en rioolgemalen	-	-	- 155	- 155
16	Grondexploitatie woningen	-	-	2.346	2.346
17	Grondexploitatie bedrijven	-	-	- 192	- 192
Steenwijkerlanders doen het samen					
18	BUIG middelen	1.455	-	130	1.585
19	GGD	- 37	-	-	- 37
20	Sociaal domein: Maatwerkvoorziening 18+	-	-	- 76	- 76
	Sociaal domein: Maatwerkvoorziening 18-	- 400	-	- 925	- 1.325
	Sociaal domein: Geëscaleerde zorg 18+	150	-	35	185
	Sociaal domein: Geëscaleerde zorg 18-	-	-	- 44	- 44
	Sociaal domein: Maatwerkvoorzieningen WMO	825	-	627	1.452
	Sociaal domein: Samenkracht en burgerparticipatie	-	-	275	275
	Sociaal domein: Wijkteams	-	-	- 71	- 71
	Sociaal domein: Begeleide participatie (WSW)	-	- 413	81	- 332
	Sociaal domein: Arbeidsparticipatie (P wet)	-	- 435	200	- 235
21	Achterstandsbestrijding	- 108	-	-	- 108
22	BBZ / WWB / IOAW	- 41	-	- 136	- 177
23	Schuldhulpverlening / Minimabeleid	- 125	- 200	-	- 325
24	Leerlingenvervoer	-	112	-	112
25	IGSD	-	- 111	- 205	- 316
26	Onderwijshuisvesting	-	-	- 60	- 60

27	Sport en activering	-	-	213	213
Steenwijkerlanders zijn actief					
28	Loswal Giethoorn	- 100	-	-	- 100
29	Economische promotie	-	-	58	58
30	Openbaar groen en openluchtrecreatie	-	-	117	117
Financiën en bedrijfsvoering					
31	Besluit Begroting en Verantwoording	71	-	-	71
32	Dividenden	281	-	-	281
33	Algemene uitkering	538	326	105	969
	Algemene uitkering (sept / dec. circulaire)	-	-	- 386	- 386
34	Verzekeringen	- 35	-	-	- 35
35	Prestatiecontract	- 500	-	-	- 500
36	C.A.O. Overheid	- 411	278	-	- 133
37	Toeristenbelasting	-	30	147	177
38	Forensenbelasting	-	-	- 57	- 57
39	Rioolrechten	-	-	155	155
40	OZB	-	-	118	118
41	Begraafplaatsen en crematoria	-	-	79	79
42	Waardering Onroerende Zaken	-	75	-	75
43	Overhead	-	490	392	882
44	Treasury	-	- 250	- 57	- 307
45	Afschrijvingen	-	73	-	73
46	Onvoorzien / Vrijval voorziening dubieuze debiteuren	-	-	104	104
47	Diversen < € 50.000	- 50	- 62	180	68
Subtotaal resultaat PPN / NJN / Jaarrekening		**610**	**- 361**	**3.434**	**3.682**
Totaal resultaat jaarrekening (cumulatief)		**610**	**248**	**3.682**	

In de jaarrekening wordt per programma een uitgebreide toelichting gegeven op de verschillen na vaststelling van de najaarsnota 2017.

Saldo van de rekening:

De begroting en rekening van de gemeente Steenwijkerland bestaan uit 5 programma's. De mutaties van en naar de reserves maken integraal onderdeel uit van de rekening 2017. Ook de investeringen die uitgevoerd zijn ten laste van reserves maken hier onderdeel van uit. Dit geeft het resultaat weer over het jaar.

Het saldo van de baten en lasten (inclusief mutaties aan en van reserves) bedraagt bijna € 3,7 miljoen positief.

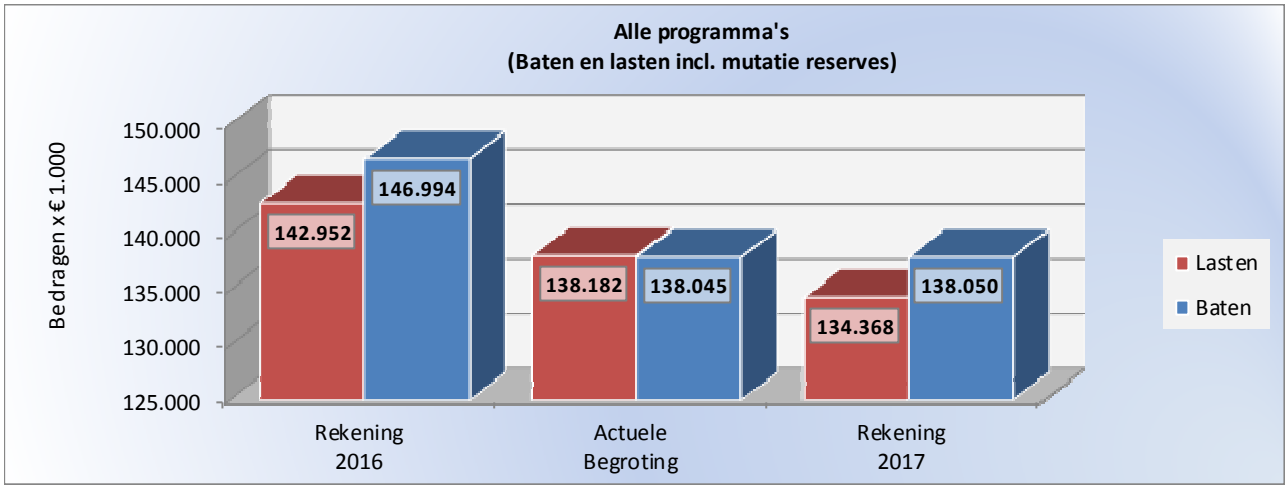

In bovenvermelde tabel zijn de mutaties aan en van reserves meegenomen. Als we deze uitzonderen krijgen wij een beeld van het effect op onze reservepositie. Onze reserves nemen af omdat we tal van investeringen uit reserves afdekken. Hier staat een stijging als gevolg van het resultaat tegenover. Per saldo zijn de baten in 2017 € 391.000 hoger dan de lasten.

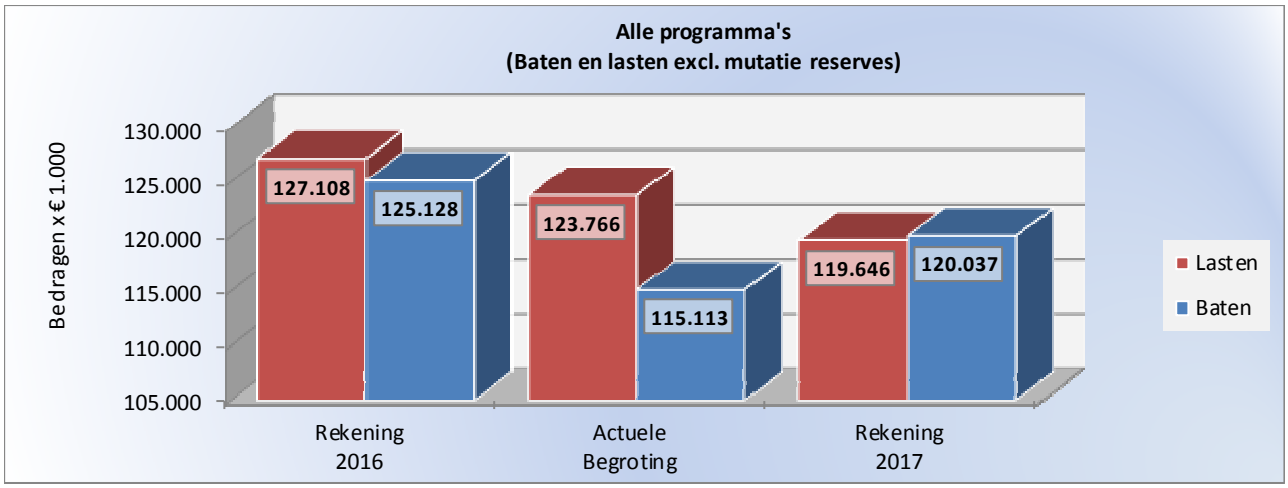

Dit komt overeen met de verhoging van de omvang van onze reservepositie ultimo 2017.

Aandeel van de lasten per programma:

De begroting is opgebouwd uit 5 programma's overeenkomstig het collegeprogramma 2014-2018 (verantwoord anders).
Om u een beeld te geven op welk gebied / programma de bestedingen in 2017 zijn gerealiseerd is een verdeling van de lasten per programma in onderstaande grafiek weergegeven.

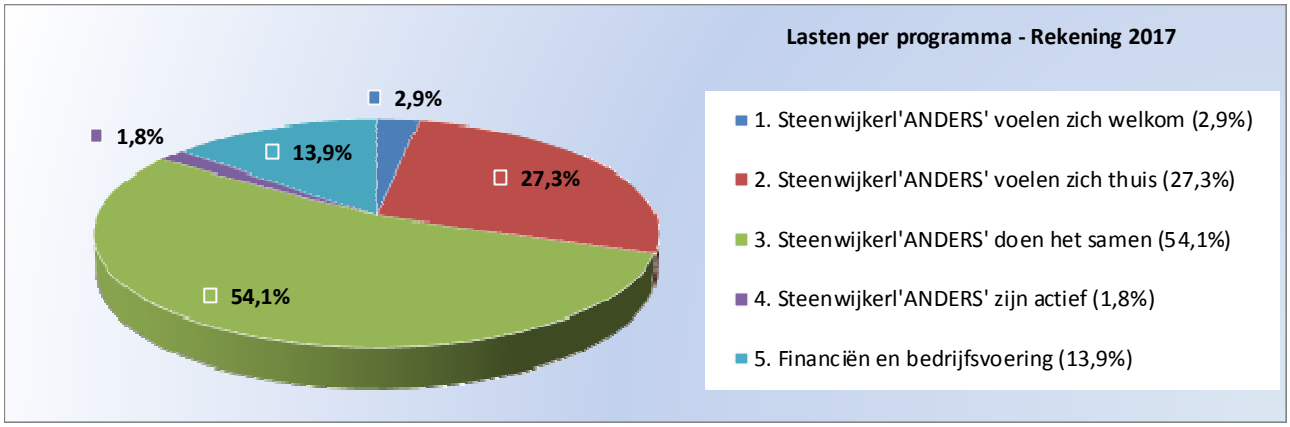

Aandeel van de baten per programma:

Zoals u kunt zien wordt het overgrote deel van de inkomsten van de gemeente Steenwijkerland gerealiseerd in het programma Financiën en bedrijfsvoering. In dit programma zijn de lokale belastingen (OZB, toeristenbelasting, forensenbelasting en hondenbelasting) en de Algemene uitkering van het rijk verantwoord.

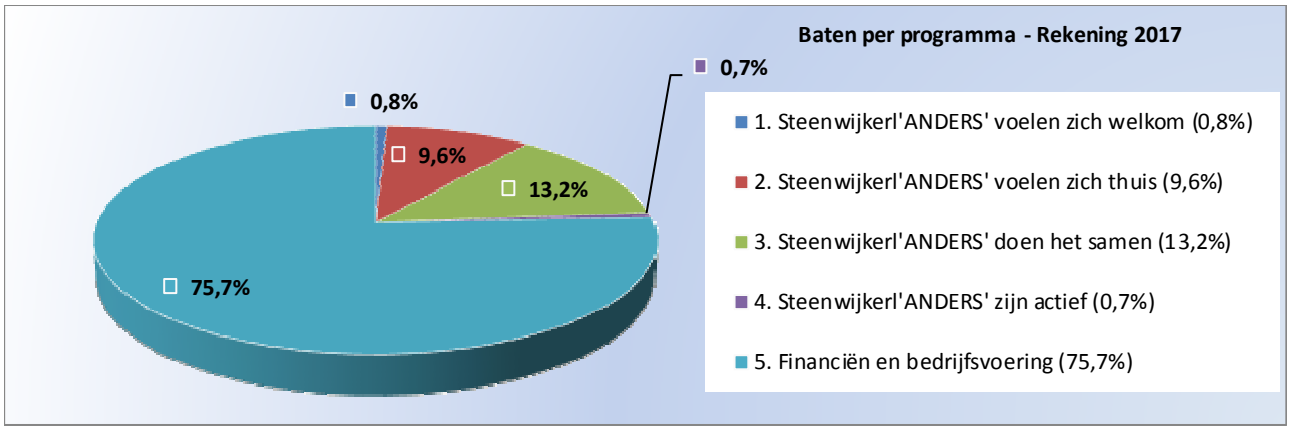

De lokale heffingen maken deel uit van programma "Financiën en bedrijfsvoering". Het aandeel van deze heffingen in de inkomsten van het programma kunnen onderstaand als volgt worden weergegeven:

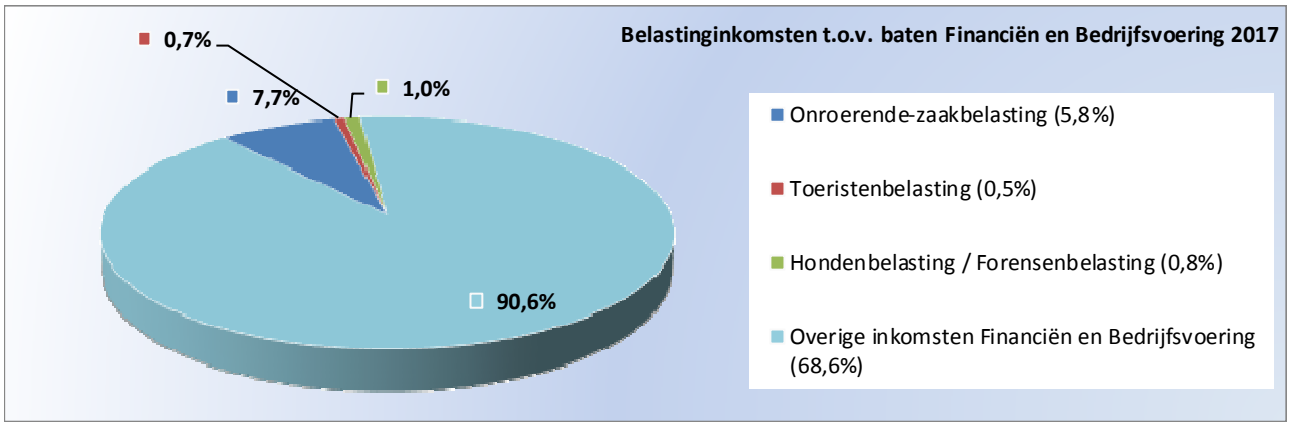

De overige inkomsten omvatten de inkomsten uit het gemeentefonds. Duidelijk wordt hiermee dat de afhankelijkheid van de Algemene uitkering vele malen groter is dan van de lokale heffingen.

Kengetallen
Vanaf 2015 zijn voor gemeenten nieuwe kengetallen ingevoerd. Dit om inzicht te geven in de ontwikkeling van geldstromen en de hoogte van onze schuldpositie.

1. Netto schuldquote & netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen
2. Solvabiliteit
3. Grondexploitatie
4. Structurele exploitatieruimte
5. Belastingcapaciteit

Het Rijk hanteert een drietal categorieën voor de beoordeling van de financiële positie, categorie A (groen), B (oranje) , C (rood). Categorie C is daarbij het meest en categorie A het minst risicovol.

Onze kengetallen 2017:

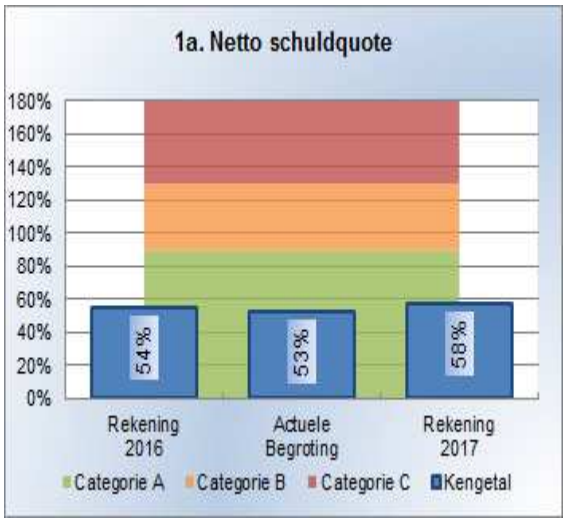

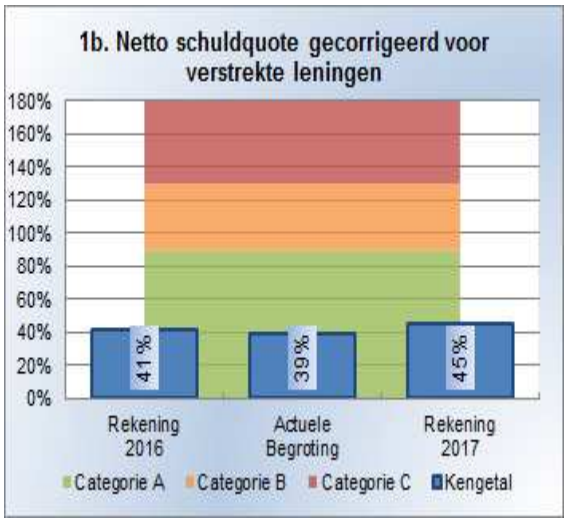

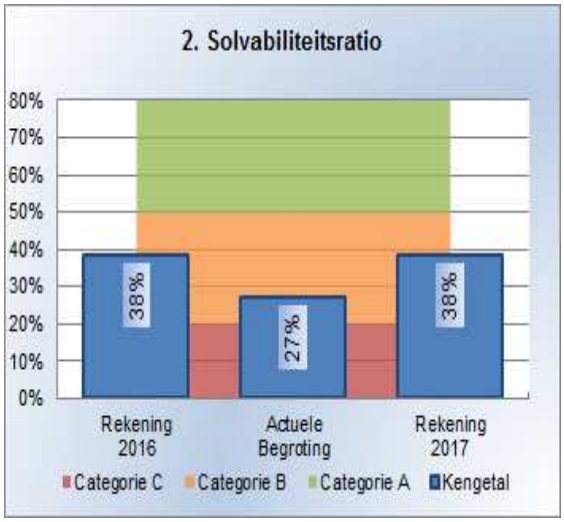

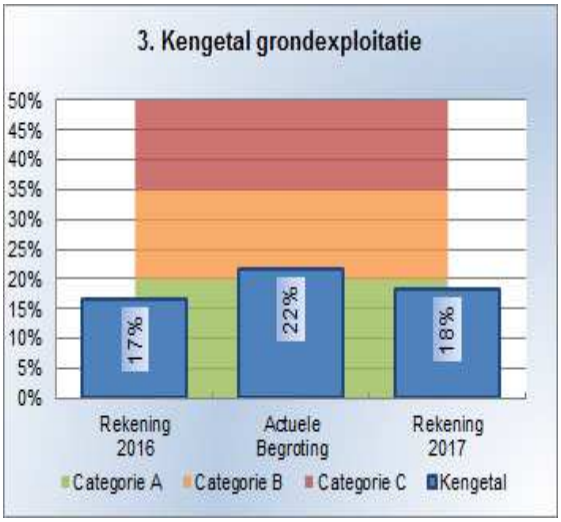

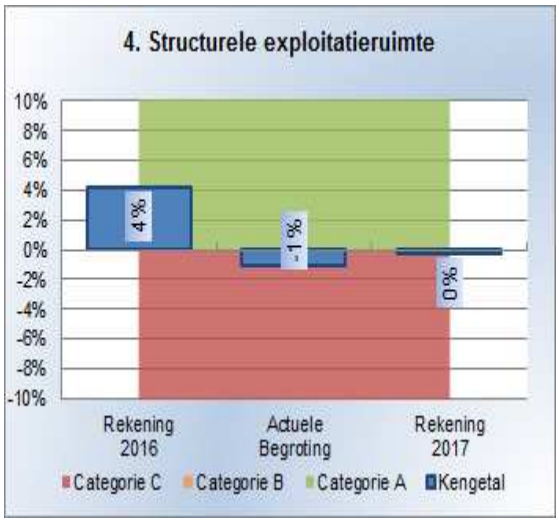

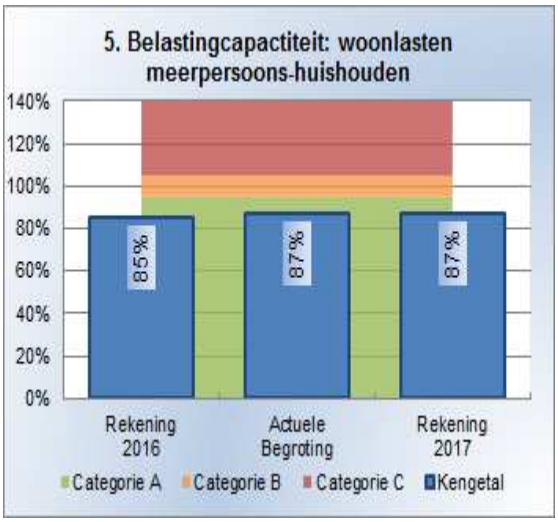

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing geven wij een nadere toelichting op deze kengetallen.

Verder verwijzen we naar de databank van de provincie Overijssel voor informatie over de kengetallen van alle gemeenten in onze provincie.
De databank is te vinden op https://overijssel.databank.nl/jive/?cat_show=Gemeentefinanci%C3%ABn.
Ook kunt u deze gegevens van de programmabegroting 2018 op de site van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) bij de houdbaarheidstest gemeentefinanciën versie 2018 raadplegen.

Dit jaarverslag blikt terug op 2017. Vele projecten vorderen en/of zijn afgesloten. In bijlage 6 van de jaarrekening is een totaaloverzicht weergegeven van de afgesloten projecten en in bijlage 7 worden de nog de beschikbare kredieten per ultimo 2017 (€ 18,051 miljoen, ultimo 2016 € 9,713 miljoen) gepresenteerd.

2. Programmaverantwoording

2.1 Steenwijkerl*anders* voelen zich welkom

Waar gaan we voor?

Leidend voor de dienstverlening is de visie die in 2015 is vastgesteld door de raad.

Centraal daarin staat dat de inwoner:
- als gast wordt ontvangen bij de gemeente Steenwijkerland;
- ervaart dat zijn vraag en bedoeling centraal staan;
- vertrouwt op een goede afhandeling met de juiste kwaliteit.

Wij willen een lerende organisatie zijn, die als gastheer haar inwoners en ondernemers ontvangt, met één stem spreekt en haar kanalen flexibel inzet. De inwoner of ondernemer voelt zich welkom en merkt dat onze dienstverlening duidelijk, gemakkelijk en op maat is.
Voor drie aspecten zijn kwantitatieve doelen opgenomen (goed bereikbaar; prettig contact; gemakkelijk en duidelijk). De vraag/vraagstuk centraal stellen, maakt dat wij continu alert moeten zijn op veranderingen in de vraag vanuit de samenleving (netwerksamenleving, digitalisering) om onze werkwijze daarop aan te laten sluiten.
Wij monitoren daarom de tevredenheid van onze inwoners over de geboden dienstverlening met een klantcontactmonitor (balieproducten, telefonie, vergunningen, ediensten, melding openbare ruimte). Vooral de opmerkingen in de vrije tekstvelden geven waardevolle informatie over de verbetermogelijkheden.
Daarnaast volgen wij de bezoeken aan de website met webstatistieken. Daardoor weten we welke pagina's veel bezocht worden, welke zoektermen gebruikt worden en welke pagina's niet beantwoorden aan de zoekvraag. Daarmee zijn we in staat om de website continu aan te passen aan de vraag van de inwoners en ondernemers. Bovendien zetten we het instrument klantreizen in om 'de diepte in te gaan' bij het optimaliseren van de dienstverlening voor een bepaald product of dienst. In het najaar van 2017 zijn de medewerkers met veel (eerste) klantcontact met inwoner én ondernemer en de medewerkers die te maken hebben met (burger)initiatieven in het team Ontvangst gebundeld. Dat vergemakkelijkt het samenbrengen van signalen over onze dienstverlening en daarmee samenhangende integrale verbetermogelijkheden.
Ook het komende jaar kunnen we blijven leren en onze dienstverlening verbeteren aan de hand van de informatie die we ophalen uit klantcontacten, klantreizen, webstatistieken en klanttevredenheidsonderzoeken.

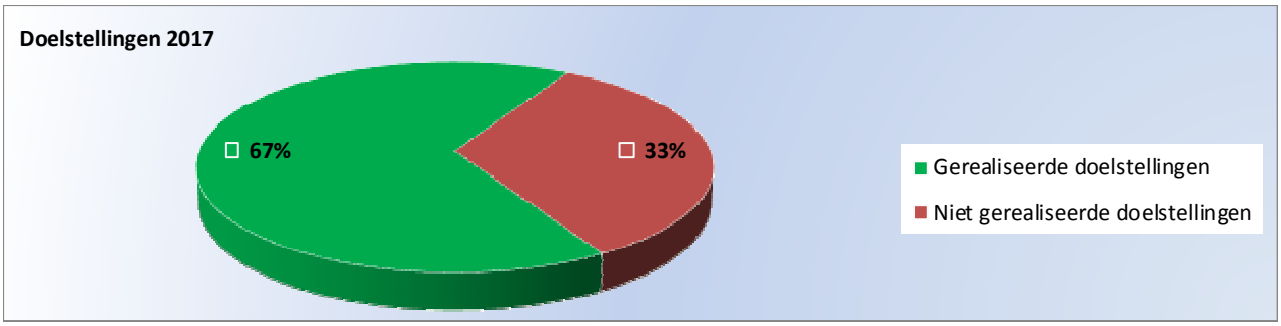

❖ Trends en ontwikkelingen

Zelfregie

▲ Steeds meer mensen willen zelf de regie houden. Regie in de producten en diensten die inwoners van ons afnemen en regie over hun omgeving.
Om die regie mogelijk te maken moeten wij zorgen voor dienstverlening op maat, in bereikbaarheid, taal en kanaal. Continu monitoring en aanpassing van onze dienstverlening is essentieel.
Daar waar die regie het zelf ontplooien van initiatieven betreft, zullen wij meer faciliterend (moeten) optreden. Dat vraagt een andere houding van onze medewerkers. De Omgevingswet past binnen deze ontwikkeling.

▼ Mensen willen ook (meer) regie over hun gegevens. De nieuwe AVG (algemene verordening gegevensbescherming) speelt hierin een belangrijke rol. De nieuwe AVG kan mogelijk op gespannen voet staan met onze wens om inwoners

vanuit het oogpunt van dienstverlening op een pro-actieve manier te benaderen.

Bredere vraagstukken (netwerksamenleving)

- ▲ Steeds meer hebben wij te maken met (complexe) vraagstukken van inwoners en ondernemers. Naast de vragen van inwoners en ondernemers zijn er vraagstukken die een integrale aanpak vereisen. Van verschillende disciplines binnen de gemeente, maar ook met andere (netwerk- en samenwerkings)partners. Dat kan leiden tot betere, meer gedragen oplossingen, maar vraagt een andere werkwijze. De ambtenaar 3.0.

Technologische ontwikkelingen:

- ▲ Met de informatie die wij als gemeente beschikbaar hebben, kunnen we onze dienstverlening verbeteren (gegevens die wij hebben hoef je niet uit te vragen; 'big data' kan helpen bij beleidsontwikkeling; klantsignalen inzetten om dienstverlening gericht te verbeteren).
- ▼ De digitaal beschikbare informatie neemt exponentieel toe. Veel mensen gebruiken zoekmachines om informatie makkelijker te kunnen vinden op internet. Digitale vindbaarheid is daarmee steeds belangrijker (SEO, Search Engine Optimization). We moeten continu monitoren of de vindbaarheid van digitale informatie voldoende is en zo nodig de website daarop aanpassen.
- ▼ Jongeren ontvangen hun informatie niet of nauwelijks via de traditionele kanalen (radio, tv of kranten). Daarmee samenhangend is de trend dat steeds meer mensen in een 'informatiebubble' zitten. Dat wil zeggen dat zij alleen of voornamelijk informatie zien die past bij hun voorkeuren.
- ▲ Bij onze communicatie zullen we daar rekening mee moeten gaan houden en ook andere media inzetten. Bijkomend voordeel is dat we informatie heel gericht kunnen inzetten.
- ▼ Mensen delen informatie en meningen snel en veel onder meer dankzij social media. Omdat (negatieve) informatie snel verspreid wordt, is het zaak snel en adequaat te reageren op klachten die via social media worden geuit. Daarvoor is meer capaciteit nodig. In 2017 is daarom extra capaciteit gevraagd voor beleidsontwikkeling en uitvoering op het vlak van social media.
- ▲ In 2018 komt die capaciteit beschikbaar waardoor we beter in kunnen spelen op de directe input die wij krijgen via social media.
- ▼ Een groeiend gebruik van digitale toepassingen betekent niet automatisch dat daarmee ook de digitale vaardigheden toenemen. Dat geldt niet alleen voor laaggeletterden, mensen die opgegroeid zijn met een andere taal of ouderen. Ook jongeren en hoger opgeleiden zijn niet allemaal voldoende digitaal vaardig. We zullen daarom altijd oog moeten blijven houden voor hen en maatwerk leveren waar dat nodig is.

Ambitie 1: Goed bereikbaar

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Aanvragen gebeuren digitaal	≥30 %	Volop in ontwikkeling, zit een stijgende lijn in. Inmiddels is 47% gerealiseerd.	●
Onze inwoners vinden de informatie op onze site actueel en gemakkelijk vindbaar	≥65 %	Dit is een continu proces (lijnproces) waarbij we monitoren op de score van onze website, en zo nodig aanpassingen doen. Met het inzetten van toptaken bedienen we ongeveer 80% – 85% van onze bezoekers zo snel en efficiënt mogelijk.	●
Efficiënt en robuust georganiseerd KCC	Inrichting gezamenlijk KCC telefonie met Zwartewaterland	Is op 16 januari 2017 van start gegaan.	●

KCC loopt gesmeerd:
Kwestie van goed gastheerschap
'Het Klantcontactcentrum (KCC) is een mooi voorbeeld van goed gastheerschap van de gemeente. Het systeem bewijst zich steeds meer als een zeer efficiënt instrument op gebied van dienstverlening. Steenwijkerland en Zwartewaterland voeren sinds een jaar een gezamenlijk KCC en dat loopt heel goed. We wisselen onderling kennis en mensen uit; medewerkers van onze buurgemeente zijn hier ook fysiek aan het werk.

Wat je merkt is dat de wachttijd voor bellers sterk is afgenomen en dat is een heel positief punt. Een compliment voor de hele organisatie; onze medewerkers kunnen inmiddels terugvallen op een uitputtend aantal praktische antwoorden op veel gestelde vragen. Daardoor zijn inwoners vaak al direct geholpen en ook tevreden én telefoontjes zijn veel sneller afgehandeld. Het streven is een klanttevredenheidsscore van 7,5 in 2018, daar heb ik zeker goede hoop op.'

Dieke Frantzen

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Er zijn steeds meer producten digitaal beschikbaar of aan te vragen. Steeds meer inwoners en ondernemers maken daar gebruik van. Daarmee sluiten we met onze dienstverlening aan bij die inwoners en ondernemers die tijd- en plaatsonafhankelijk zaken willen doen met de overheid. Deze producten worden aangeboden via de website, die volgens het principe van toptaken is ingericht om het navigeren op de website zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de klantvragen. Informatie uit de continue monitoring van de feedback op de website (onder andere Klantcontactmonitor), het bezoek aan de website en het zoekgedrag wordt gebruikt om de website te verbeteren. Het gaat daarbij om de inhoud van de website en de vindbaarheid van de gezochte informatie (zoekmachine-optimalisatie).

Het gezamenlijke KCC telefonie Steenwijkerland-Zwartewaterland is op 16 januari 2017 live gegaan. Het eerste jaar van deze gezamenlijke telefonische dienstverlening is positief verlopen. In afstemming met Zwartewaterland wordt gekeken naar verdere verbetering van de telefonische dienstverlening voor Zwartewaterland. De ervaringen van de KCC medewerkers en de medewerkers in Zwartewaterland worden hierin meegenomen.

Ambitie 2: Prettig contact

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Inwoners en ondernemers zijn tevreden over de dienstverlening van onze gemeente met betrekking tot burgerzaken	7,2	Het cijfer dat inwoners gemiddeld geven in de klantcontactmonitor voor alle zaken die ze met de gemeente doen 7,5.Hieronder in de tabel is te zien welke scores er per onderdeel gegeven worden.	●
Bij negatieve beschikkingen zoeken onze medewerkers persoonlijk contact (bv. weigering bouwvergunning, verzoek om handhaving, afwijzing WMO)	≥50%	Het exacte getal hebben wij niet, omdat het onvoldoende wordt gemeten. In de werkafspraken is opgenomen dat medewerkers persoonlijk contact zoeken voorafgaand aan het voornemen een afwijzing te sturen. Dat gebeurt ook steeds vaker.	**Niet bekend**
Jaarlijkse relatieve toename van het aantal mediation-trajecten ten opzichte van het aantal conflicten (in wording) tussen burger en gemeente.	+5%	Dit wordt niet gemeten. Er wordt vooral ingezet op pre-mediation, zodat mediation wordt voorkomen.	**Niet bekend**

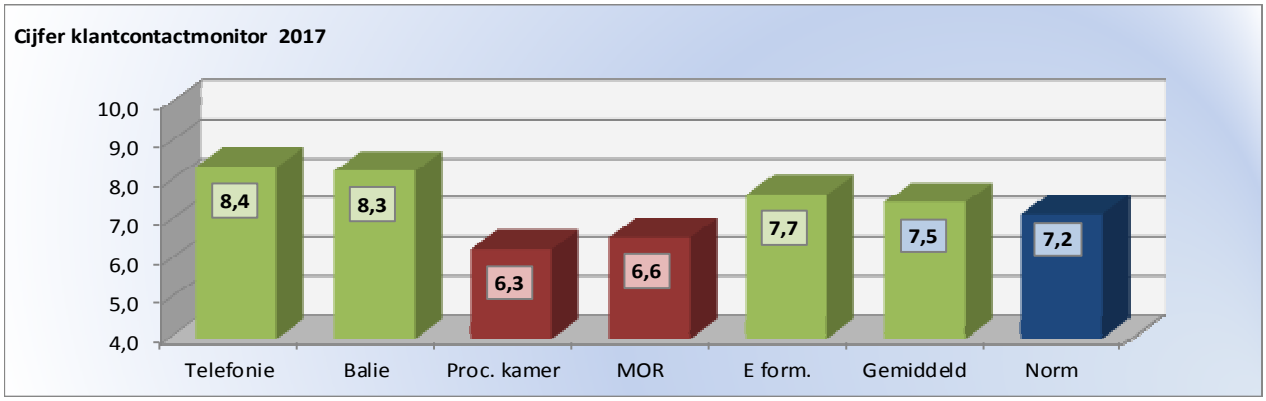

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Er is een klantcontactmonitor ingericht voor telefonie, balie (grotendeels burgerzaken), proceskamer, MOR en E-formulieren. De scores staan in de tabel hierboven.

Bij negatieve beschikkingen wordt steeds vaker persoonlijk contact opgenomen met de aanvrager voordat de beschikking verstuurd wordt. Dat kan leiden tot aanpassing van het besluit, intrekken of aanpassen van de aanvraag of meer begrip voor het besluit. Hierdoor wordt voorkomen dat een aantal negatieve beschikkingen tot een juridisch geschil leiden. We registreren op dit moment onvoldoende om cijfers te kunnen geven. Ook de inzet van mediation leidt tot minder juridische geschillen. Dat betekent dat inwoners en ondernemers meer tevreden zullen zijn over de uitkomst, ook als we niet aan de wensen van de inwoner tegemoet kunnen komen (bijvoorbeeld: vergunning die niet verleend wordt). In 2017 hebben we het aanbod van trainingen op het gebied van mediation voorbereid, zodat deze in 2018 in het concernopleidingsprogramma zijn opgenomen.

Ambitie 3: Gemakkelijk en duidelijk

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
De inwoner wordt binnen 2 werkdagen teruggebeld	≥90%	We kunnen het exacte percentage niet melden omdat het niet voldoende wordt gemeten. De implementatie van het systeem om te meten is nog niet gerealiseerd.	**Niet bekend**
Briefafhandeling vindt plaats binnen 5 werkdagen	≥90%	88% van de brieven wordt binnen 5 werkdagen in behandeling genomen.	X
Inwoners hebben via Mijn overheid.nl inzicht in hun contacten met de gemeente	Bewoners kunnen alle zaken welke digitaal worden aangeboden ook digitaal inzien.	Er is nog geen koppeling met MijnOverheid. Wel zijn bepaalde zaken te volgen via de persoonlijke internetpagina van Steenwijkerland. Telefonische contacten worden nog niet (allemaal) vastgelegd in het zaaksysteem en zijn daarom ook niet digitaal inzichtelijk.	X

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Wij kunnen niet meten hoeveel % binnen 2 werkdagen teruggebeld wordt, omdat de terugbelnotities op dit moment niet in het zaaksysteem geregistreerd worden. Het is belangrijk om, als er een terugbelnotitie gemaakt is, de klant snel (binnen 2 werkdagen) te bellen. Nog beter is het om ervoor te zorgen dat er zo min mogelijk teruggebeld moet worden. Dat doen we door de kennis in en voor het KCC telefonie (Antwoordportaal) te optimaliseren en door een goede telefonische bereikbaarheid van de (backoffice) medewerkers te stimuleren.
88% van de brieven wordt binnen 5 werkdagen in behandeling genomen. 77% van de brieven wordt binnen 2 werkdagen in behandeling genomen. Hierin is een lichte daling ten opzichte van vorig jaar te zien. De aandacht voor het optimaliseren van processen zal met de komst van procesregisseurs toenemen en zij kunnen dan ook een rol spelen in vaker tijdig in behandeling nemen van een brief.
Op dit moment is de digitale toegang tot het zaaksysteem geregeld via de persoonlijke internetpagina voor die producten die als edienst worden aangeboden. Aansluiten op MijnOverheid zal naar verwachting in 2018 plaatsvinden. Daarbij gaan we voor het gebruik van de Berichtenbox uit van pilotgewijze uitrol en gaan we uit van de wensen van onze inwoners bij de keuze van welke berichten we (ook) via de Berichtenbox versturen.

Na een turbulent jaar:
Weer in stabiel vaarwater
'Met de tussentijdse wisseling van twee wethouders en een gemeentesecretaris kun je zeggen dat 2017 een turbulent politiek jaar was; het waren onverwachte wendingen die invloed hadden op de hele organisatie. Ik ben blij dat het is gelukt om de rust terug te krijgen en weer in stabiel vaarwater terecht te komen met elkaar, met een nieuwe ploeg en een prima begroting.'
'Dat moet ook, want 2017 was ook het jaar van voorbereiding op de gemeenteraadsverkiezingen. Met andere woorden: "de winkel" blijft gewoon open terwijl we tegelijkertijd ook verder kijken naar lopende projecten en uitvoeringsplannen; wat is afgerond? Wat gaan we straks oppakken?'

Rob Bats

Overzicht baten en lasten programma: Steenwijkerl*anders* voelen zich welkom

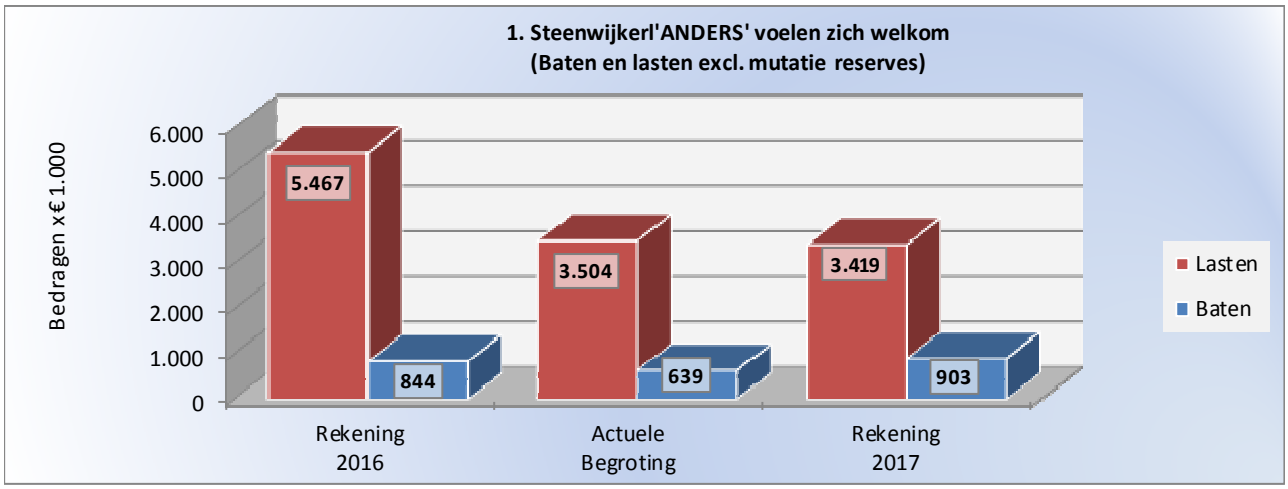

Waaraan is het geld besteed?

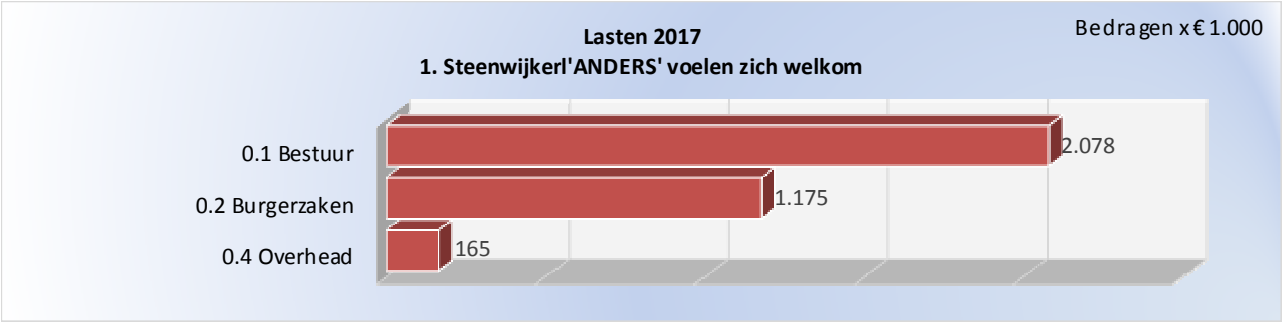

2.2 Steenwijkerl*anders* voelen zich thuis

Waar gaan we voor?

Een goede woning in een veilige, mooie en vitale omgeving maakt dat je je al snel thuis voelt. Even belangrijk is het goed contact hebben met de buurt, elkaar te ontmoeten en te helpen als dat nodig is. Maar ook moet er ruimte zijn voor gezamenlijke initiatieven: een fijne leefomgeving maak én houd je immers met elkaar. Daarnaast moeten kernen en wijken over voldoende voorzieningen beschikken en goed bereikbaar zijn. Leegstand moet zoveel mogelijk worden voorkomen of opgelost.

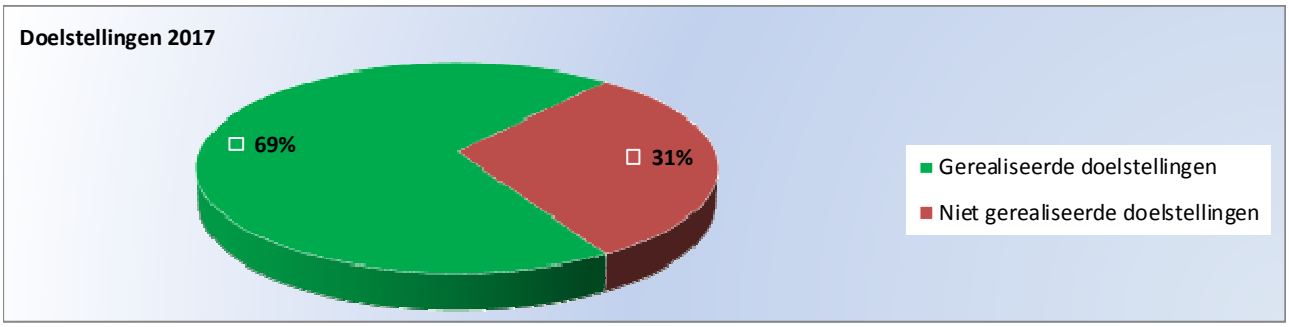

❖ Trends en ontwikkelingen

- ▲ Er is lokaal toenemende belangstelling voor coöperatieve investeringen in duurzame energie, wonen en zorg.
- ▲ De heroriëntatie van woningcorporaties op de noordelijke kernen en Steenwijk biedt kansen voor investeringen.
- ▲ Nieuwe Omgevingswet vraagt om andere werkhouding en werkgedrag.
- ▲ Meer belangstelling voor herbestemming van maatschappelijk vastgoed.
- ▼ De investeringsopgave in de sociale huurwoningvoorraad in de noordelijke kernen en Steenwijk vraagt de nodige aandacht.
- ▼ De realisatie van geformuleerde duurzaamheidsdoelstellingen vraagt om grotere inspanning

Ambitie 4: Passend en betaalbaar wonen voor iedereen

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
In 2020 wordt een volume aan nieuwe energie opgewekt ter grootte van het huishoudelijke energiegebruik binnen de gemeente	10% van het totaal	Van het totaalverbruik wordt 7,3% aan nieuwe energie opgewekt.	X
Stijging CPO (collectief particulier opdrachtgever-schap) naar 2 per jaar	2	Er zijn gesprekken gevoerd met initiatiefnemers	X
Verkoop gemeentekavels ten behoeve van zelfbouwers	50 kavels	In 2017 zijn 35 gemeentelijke kavels uitgegeven.	X
Stabilisatie van het aantal sociale huurwoningen als saldo van verkoop, sloop en nieuwbouw.	4.900 huur-woningen	Het aantal sociale huurwoningen is stabiel gebleven	●
Realisatie 125 woningen per jaar	125	In 2017 zijn 135 woningen gereed gemeld	●

Toepassen gedifferentieerde welstand op basis van nieuwe welstandsnota.	Welstandsnota vastgesteld met toepassing gedifferentieerde welstand	In 2017 is een gedifferentieerd welstandsbeleid opgesteld. Vanwege de keuze om een tweede ontwerp van het omgevingsplan Buitengebied ter inzage te gaan leggen, heeft dit nog niet ter inzage gelegen, dat volgt in 2018	X

Operatie G1000:
Grote slag in duurzaamheid
'We hebben hoge ambities voor een duurzame gemeente, maar lopen tegelijk aan tegen beperkende kaders, zoals de weerstand tegen windmolens als ook de poging om een groot zonnepark te realiseren bij de Woldmeentherand. Voor dit plan bleek geen draagvlak in de omgeving. Maar er moet iets gebeuren, vanuit die gedachte komt G1000 voort. We leggen de toekomstvraag bij inwoners en ondernemers neer: hoe verder met het energieneutraal maken van Steenwijkerland? Op de Burgertop in 2017 zijn verschillende ideeën neergelegd en werkgroepen van "vrijdenkers" gevormd die plannen uitwerken. Ik vind dat super spannend! Als gemeente blijven we bewust op afstand. Wat wordt écht breed gedragen door de bevolking? Energie door wind, zon, waterkracht? Ik ben ervan overtuigd dat we hiermee een grote slag in duurzaamheid maken.'

Oene Akkerman

Samenwerking in Overijssel:
Verduurzamen van oudere huizen
'De gemeente ondersteunt – een groeiend aantal - duurzame dorpen, helpt inwoners via het Energieloket met de verduurzaming van hun woning en met het nieuwe, energieneutraal verbouwen verwacht ik dat we nog veel meer grote winst kunnen behalen in Steenwijkerland. Het idee erachter is dat we samen met vijf andere Overijsselse gemeenten een standaardaanpak ontwikkelen om oudere huizen energieneutraal te krijgen. Want zo'n verbouwing is ingrijpend en kostbaar. Het gaat om een format voor vrijstaande en twee-onder-een-kapwoningen.'

Oene Akkerman

❖ Ontwikkeling doelstellingen

De norm voor nieuwe energie in 2017 is niet gehaald. Op dit moment wordt ten opzichte van het totaalverbruik 7,3 % aan nieuwe energie opgewekt. Dit getal is een aanname: de waarde van de klimaatmonitor (2015) is geëxtrapoleerd naar 2017. De doelstelling is om in 2020 het volume van het huishoudelijk verbruik op te wekken. Eind 2017 was 21% van deze doelstelling gerealiseerd.

In 2017 is via een G1000 de samenleving gevraagd hoe we samen Steenwijkerland energieneutraal kunnen maken. De resultaten van de G1000 worden in april 2018 via een burgerbesluit aan de gemeenteraad aangeboden. Deze resultaten geven houvast voor het formuleren van beleid. Tot dat moment zijn grootschalige ontwikkelingen in het ruimtelijke domein vanuit de energietransitie geparkeerd. In 2017 is stevig ingezet op Duurzame Dorpen, een aantal lokale energiecoöperaties is gestart of in ontwikkeling. In oktober 2017 is de raad geïnformeerd over de voortgang. Geconcludeerd is dat de doelstelling (bijna) niet haalbaar is, maar dat deze doelstelling niet wordt losgelaten.

In 2017 zijn 135 woningen gereedgemeld in Steenwijkerland. De woningmarkt kwam in Steenwijkerland na de crisis wat trager op gang dan in omliggende gemeenten, maar is sinds 2016 duidelijk weer aangetrokken. Het aantal gereedgemelde woningen ligt in 2017 aanmerkelijk hoger dan het geplande gemiddelde. Dit levert echter geen problemen op omdat de afgelopen jaren een aanmerkelijk lager aantal woningen werd gereedgemeld. Naar verwachting zal het aantrekken van de woningmarkt de komende jaren doorzetten.

In 2017 is de Woonvisie Steenwijkerland 2017-2021 vastgesteld, waarin de koers voor de komende jaren wordt aangegeven op het gebied van wonen. Met de woningcorporaties en huurdersorganisaties zijn prestatieafspraken opgesteld voor de periode 2018-2022. Voor deze prestatieafspraken is als uitgangspunt genomen dat Woonconcept in 2018 bij de minister ontheffing gaat aanvragen voor de gemeente Steenwijkerland en deze ook verleend krijgt. Hierdoor wordt uitbreiding en investering in nieuwbouw weer mogelijk. Omnia Wonen is niet voornemens deze ontheffing aan te vragen.

De Omgevingsvisie en Visie op de binnenstad zijn in 2017 vastgesteld. Het actualiseren van de bestemmingsplannen is een vast onderdeel van de werkzaamheden geworden en bestemmingsplannen worden voor het einde van de 10-jaars termijn vervangen door een nieuw juridisch kader. Het bestemmingsplan Giethoorn is in 2017 vastgesteld. Dat was ook de bedoeling voor het omgevingsplan Buitengebied; in 2017 heeft een eerste ontwerp ter inzage gelegen. De ingediende reacties hebben ertoe geleid dat besloten is om toe te werken naar een tweede ontwerp die in de eerste helft van 2018 ter inzage wordt gelegd. Het doel is het omgevingsplan in de tweede helft van 2018 vast te stellen.

In 2017 is ervoor gekozen om de invoering van de nieuwe Omgevingswet in eerste instantie op te pakken via het spoor van het omgevingsplan Buitengebied. Dit omdat het omgevingsplan veel facetten van de Omgevingswet in zich heeft en daarmee een concreter beeld gemaakt kan worden van de consequenties die de Omgevingswet heeft voor onze organisatie. Ook moest er eerst meer duidelijkheid komen over het Digitaal Stelsel Omgevingswet en de invoeringsdatum van de wet (verschoven naar 1-1-2021).

De kaders voor welstand zijn belangrijk onderdeel van het pilot omgevingsplan voor het buitengebied. Met het pilotplan en welstandsbeleid anticiperen we op de Omgevingswet. De integratie en de afstemming van het welstandbeleid voor het buitengebied heeft meer tijd gekost. Het welstandsbeleid voor het buitengebied en de kernen wordt op elkaar afgestemd. De vertraging van het welstandsbeleid voor het buitengebied werkt door in het opstellen van het beleid voor de kernen. Naar verwachting zal het nieuwe welstandbeleid in het najaar van 2018 ter vaststelling aan de gemeenteraad worden aangeboden.

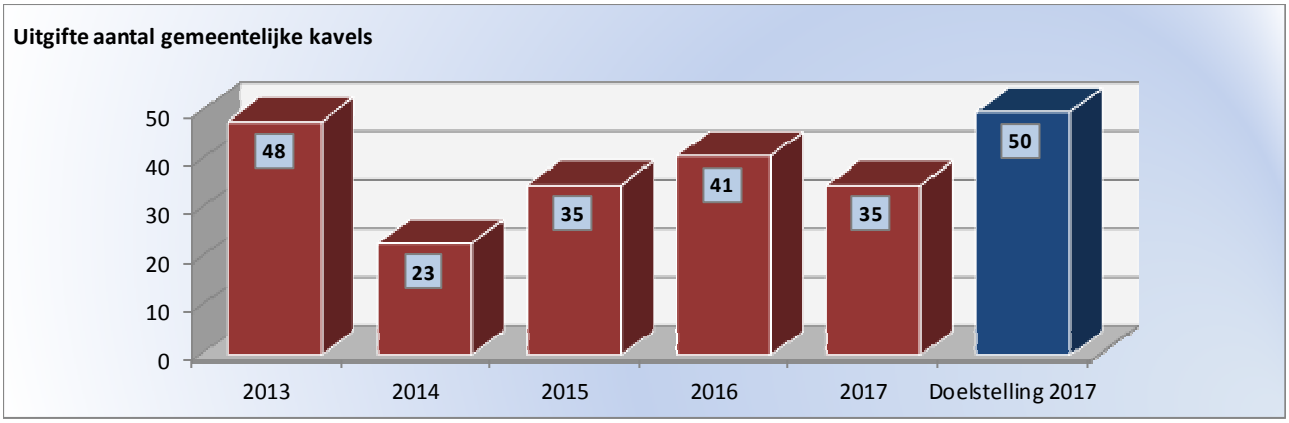

Woningbouw weer in de lift:
Inclusief wonen "trendy"
'De gemeentelijke starterslening, een aanvulling op een hypotheek van de bank, maakte weer een doorstart in 2017. Gelukkig was er nog voldoende geld voor dit mooie instrument dat jaarlijks zo'n tien tot veertien starters in staat stelt een huis te kopen in Steenwijkerland. In veel kernen wordt na jaren weer gebouwd (een goed voorbeeld is Oosterbroek in Oldemarkt) én er is een groeiende vraag naar woningbouw. Ook heeft de gemeente nieuwe prestatieafspraken gemaakt met de woningcorporaties, op verschillende terreinen: over verduurzaming, specifiek doelgroepenbeleid en experimenten zoals "inclusief wonen". Het huisvesten van een sociale mix, bijvoorbeeld door ouderen en jongeren onder één dak te koppelen, zodat beide bewonersgroepen een beetje op elkaar kunnen passen. Dat is het idee, heel trendy op 't moment. Je zorgt voor (aangepaste) woonruimte en draagt tegelijkertijd bij aan zaken als (sociale) veiligheid en comfort.'

Oene Akkerman

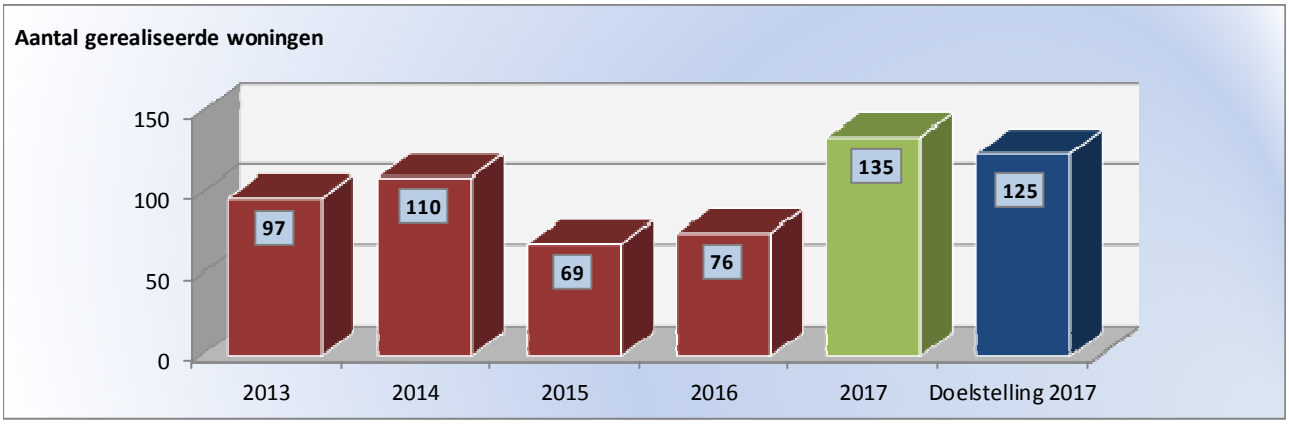

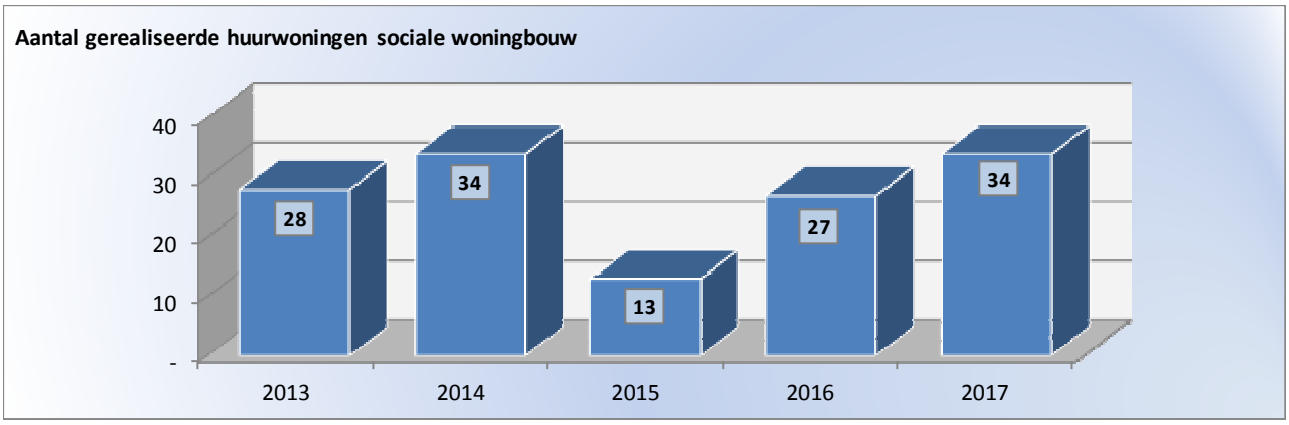

Ambitie 5: Gastvrij en betaalbare ploatsen

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Onze inwoners zijn tevreden over de sportvoorzieningen	≥83%	In 2017 is 81% van onze inwoners tevreden over de sportvoorzieningen.	X
Toename opgewaardeerde sportaccommodaties (NOC*NSF)	2	De accommodaties van sv VHK (Sint Jansklooster) en SVBS (Belt-Schutsloot) zijn opgewaardeerd.	●
Duurzame exploitatie maatschappelijk vastgoed (waaronder MFC's)	Nader in te vullen o.b.v. beleidsplan	De eerste contouren van de routekaart naar energieneutraal maatschappelijk vastgoed zijn in 2017 opgezet.	●
Herbestemming leegstaand maatschappelijk vastgoed	50 %	In 2017 is o.a. een deel van de gemeentewerf in Vollenhove verhuurd aan de Veiligheidsregio IJsselland.	●

Beheer en onderhoud:
Sportclubs nemen heft in eigen hand
'Sportverenigingen die hun accommodaties in volledig eigendom overnemen van de gemeente, dat begint een trend te worden in Steenwijkerland. In 2017 kreeg VHK in Sint Jansklooster ruim 4 ton mee voor renovatie en nieuwbouw van het complex dat de sportclub overnam. Eenzelfde verzoek kwam vorig jaar van MHC Steenwijk; renovatie van de verouderde kleedkamers en verduurzaming van het clubhuis zou de gemeente meer dan 3 ton kosten. De hockeyclub gaf aan: we willen de kleedkamers van de gemeente overnemen en zorgen dan zelf – deels door zelfwerkzaamheid – voor renovatie en uitbreiding. Dat vind ik mooi. Het is een prachtig voorbeeld van "bottom up": eigen initiatieven en een dienende overheid.'

Douwe Oosterveen

❖ Ontwikkeling doelstellingen

In de routekaart naar energieneutraal maatschappelijk vastgoed komen de doelen van duurzaamheid en leefbaarheid bij elkaar. Ook is de aanzet gemaakt voor een revolving fund, waarmee de eigenaren van maatschappelijk vastgoed financieel gefaciliteerd kunnen worden om op termijn een betere exploitatie mogelijk te maken.

Op diverse locaties zijn nieuwe gebruikers gevonden voor leegstaande plaatsen in maatschappelijk vastgoed. Doordat de markt weer is aangetrokken is er ook weer meer belangstelling voor te verkopen vastgoed zichtbaar. De gevoerde gesprekken zullen binnenkort uitmonden in een daadwerkelijke transactie van enkele gebouwen.

De tevredenheid over de sportvoorzieningen is lager dan voorgaande jaren. In 2017 is op meerdere velden de drainage aangepast. Door een vertraagde planning is het groot onderhoud op alle velden opgeschoven. Hierdoor is enige onrust ontstaan. We verwachten dat in 2018 de tevredenheid weer stijgt.

Ambitie 6: Thuis in de openbare ruimte

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Onze inwoners zijn tevreden over de afhandeling van de Meldingen Openbare Ruimte (MOR)	≥7,1	Inwoners waarderen de afhandeling van de Meldingen Openbare Ruimte (MOR) met een 6,3	X
Binnen 5 werkdagen zijn de Meldingen Openbare Ruimte verholpen	80%	61% van de Meldingen Openbare Ruimte (gemiddelde van eerste zes maanden 2017) is binnen 5 werkdagen afgedaan	X
Toename aantal burgerschouwers	> 2016	Er is niet altijd animo voor deelname in de kernen.	X
Onze inwoners zijn tevreden over het schoonhouden van de buurt	≥51%	55% van onze inwoners is tevreden over het schoonhouden van de buurt.	●
De overlast van rommel op straat neemt af	<26%	20% van onze inwoners ervaart overlast van rommel op straat.	●
Terugdringen energieverbruik openbare verlichting	Daling t.o.v. monitor	We voldoen aan het SER-energieakkoord.	●
Bewonersbetrokkenheid bij inrichting/onderhoud groen in de buurt (projecten per jaar	2	Bij de renovatie van de groenvoorziening in Steenwijkerwold zijn de wensen van Plaatselijk Belang Steenwijkerwold meegenomen in de renovatieplannen. Daarnaast is er via bewonersavonden gelegenheid geweest voor alle bewoners om invloed uit te oefenen op de plannen. Het ontwerp voor stadstuin de Nettelbosch is gemaakt in een werkgroep van omwonenden, historische vereniging en andere belanghebbenden.	●
Uitbreiding aandeel social return bij werkzaamheden in de openbare ruimte	Stijging t.o.v. monitor	Al het verzorgende onderhoud in de openbare ruimte is door de NoordWestGroep uitgevoerd.	●
Onze inwoners zijn tevreden over de speelmogelijkheden voor kinderen	≥65%	64% van onze inwoners is tevreden over de speelvoorzieningen voor kinderen.	X
Onze inwoners zijn tevreden over de groenvoorzieningen in de gemeente	≥58%	58% van onze inwoners is tevreden over de groenvoorzieningen in onze gemeente.	●
Inwoners zijn tevreden over de mogelijkheden van de gemeentelijke begraafplaatsen	74%	80% van onze inwoners is tevreden over de mogelijkheden van de gemeentelijke begraafplaatsen	●

Gemeente de boer op in kern en wijk:
Zegt ú het maar!
'De tijd is voorbij dat de gemeente met vaste scenario's naar inwoners kwam; nu nemen onze medewerkers steeds vaker – letterlijk – blanco tekeningen mee de kern of wijk in, met de boodschap: zegt ú het maar. Participatie is de norm. Dat kost meer overleg, maar leidt uiteindelijk tot meer tevredenheid. We moeten nog forser inzetten op wijken- en kernenbeleid en als gemeente veel meer zichtbaar zijn met wijkteams en ambtenaren die ideeën ophalen in plaats van ze te brengen. Misschien kunnen er inloopuren komen voor de bevolking, zodat medewerkers van de gemeente op gezette tijden – bijvoorbeeld in een dorpshuis - aanspreekbaar zijn. Een laagdrempelige vorm, handig in een uitgestrekte gemeente als deze met grote fysieke afstand tot het gemeentehuis.'

Torenlanden nieuwe stijl:
Buurt trekt op met uitvoerders
'Erg tevreden ben ik over de herinrichting van de Steenwijker wijk Torenlanden. Een prachtvoorbeeld van participatie in 2017: de buurt was volop betrokken en trok samen op met de gemeente en de aannemer. Er is op straatniveau meegepraat over de invulling, met straatcoaches als aanspreekpunt, bijvoorbeeld over het type verlichting. Nu is het werk in uitvoering. Wat blijkt: als

je bewoners al aan de voorkant van de planprocedure actief laat meedenken krijg je veel meer maatschappelijk draagvlak én een grotere acceptatie van het eindresultaat. Want het is tenslotte hún wijk.'

De weg van Kallenkote:
Coproductie met aanwonenden
'Vergelijkbaar met de Torenlanden, waar een complete wijk gezamenlijk wordt aangepakt, is het herinrichtingsproject in Kallenkote: daar knappen we één straat met vereende krachten op. Grootscheeps onderhoud aan de lange, doorgaande weg is ook hier een geslaagde coproductie geworden tussen gemeente, aannemer en aanwonenden. Het traject is in nauwe samenwerking met Dorpsbelang Kallenkote voorbereid en in goede banen geleid, waar het gaat om bereikbaarheid, tijdelijke omleidingen en de aansluiting van de erven. De herinrichting betekent bovendien een enorme verbetering van de kwaliteit van de verkeersweg, mede dankzij een nieuwe, steviger soort fundering.'

Oene Akkerman / Douwe Oosterveen

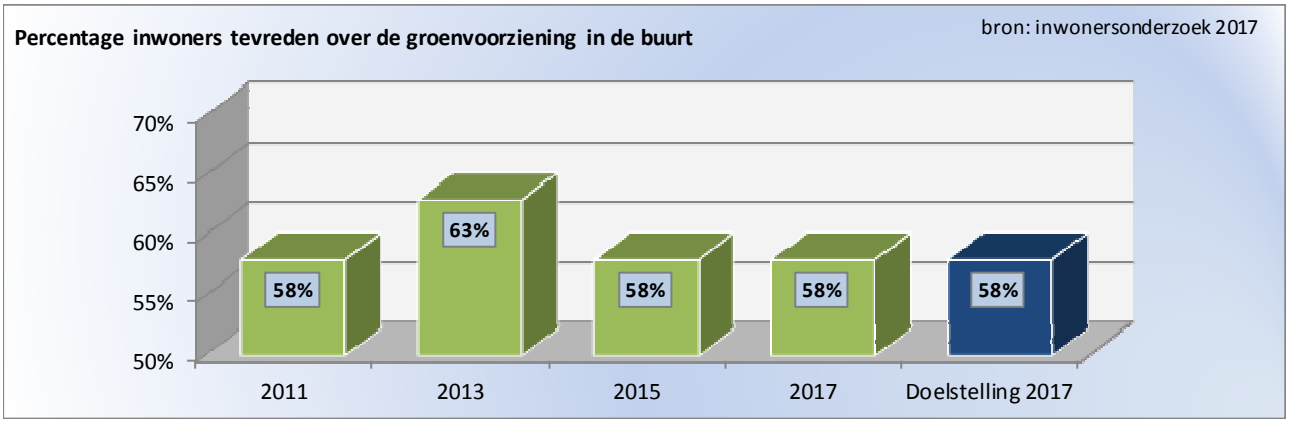

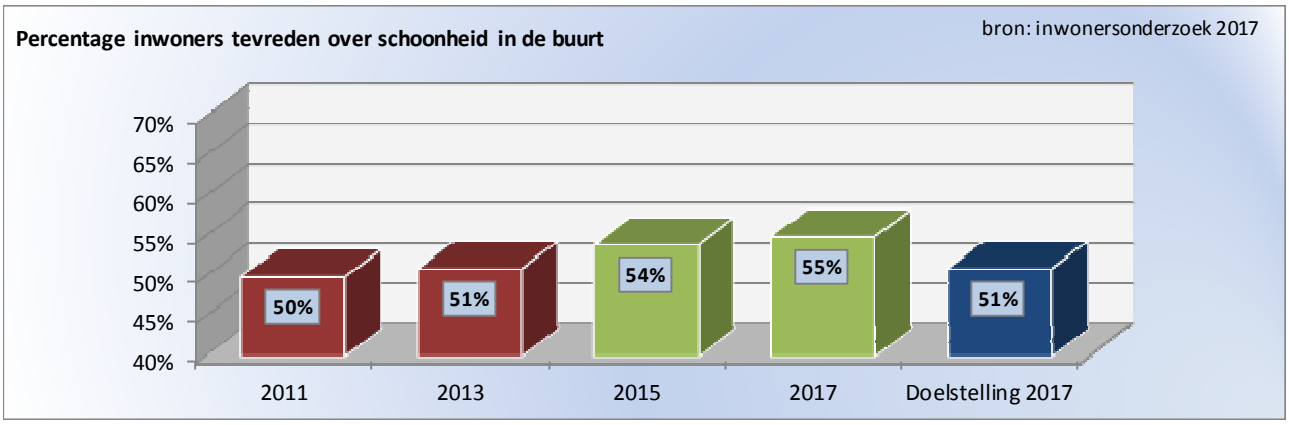

Hoge score afvalrecycling,
maar we zijn er nog niet…
'Steenwijkerland blinkt al jaren uit in een hoog scheidingspercentage van afvalstromen. We horen landelijk bij de topgemeenten en dat is écht iets om trots op te zijn: 84 procent van alle huishoudelijk afval wordt gescheiden ingezameld, al moeten we nog hogere doelen halen om aan alle akkoorden van het Rijk te voldoen en een 100 procent circulaire economie te draaien. In 2030 moet dat percentage 90 procent zijn. Daar ligt nog een schone taak voor de verpakkingsindustrie; want waarom zit een komkommer verpakt in plastic? Dat is afval produceren. Ook zonde is dat we in Steenwijkerland nog 150 ton oud papier per jaar bij het restafval gooien, want daarvoor moeten we betalen. Terwijl papier, als je het apart inzamelt, ook jaarlijks 15.000 euro kan opleveren. Het mes snijdt dus aan twee kanten.'

Douwe Oosterveen

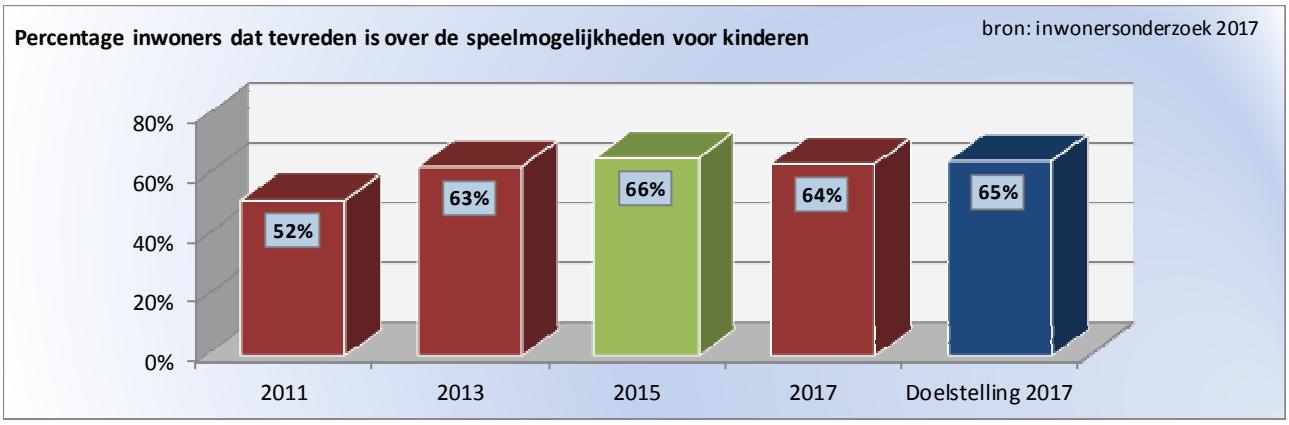

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Na analyse van de in- en output MOR is de conclusie dat het huidige werkproces niet gaat leiden tot het gewenste resultaat. In het eerste halfjaar van 2018 wordt een voorstel gedaan om zowel intake, controle als afhandeling van de MOR op een andere wijze vorm te geven. De teams Ontvangst, Faciliteiten & Ondersteuning en Openbare Ruimte zijn in gesprek over een aangepast integraal werkproces dat moet leiden tot het gewenste resultaat.

De tevredenheid over de speelvoorzieningen is nagenoeg gelijk gebleven ten opzichte van het eerdere inwonersonderzoek. We verwachten dat de tevredenheid weer stijgt, zodra er weer voorzieningen vervangen worden.

Ambitie 7: Veiligheid voorop

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Onze inwoners zijn tevreden over de verkeersveiligheid in de buurt	≥47%	In 2017 is 49% van onze inwoners tevreden over de verkeersveiligheid in de buurt	●
De overlast door te hard rijden neemt af (% dat overlast ervaart)	<45%	In 2017 heeft 41% van onze inwoners overlast van hard rijden	●
Basisscholen nemen deel aan verkeerseducatieprogramma	450 leerlingen doen praktijkexamen	In 2017 hebben 450 leerlingen praktijkexamen verkeer gedaan	●
Onze inwoners voelen zich veilig	>86%	87% van onze inwoners voelt zich in 2017 veilig.	●
Onze inwoners doen mee met Burgernet	S >IJ	18% van onze inwoners doen mee met Burgernet. In de regio IJsselland is dit 13% en landelijk 10%.	●
Het aantal misdrijven in Steenwijkerland ligt blijvend onder het gemiddelde van de politieregio IJsselland	S < IJ	Het aantal misdrijven in Steenwijkerland ligt in 2017 ruim onder het gemiddelde van de politieregio IJsselland.	●

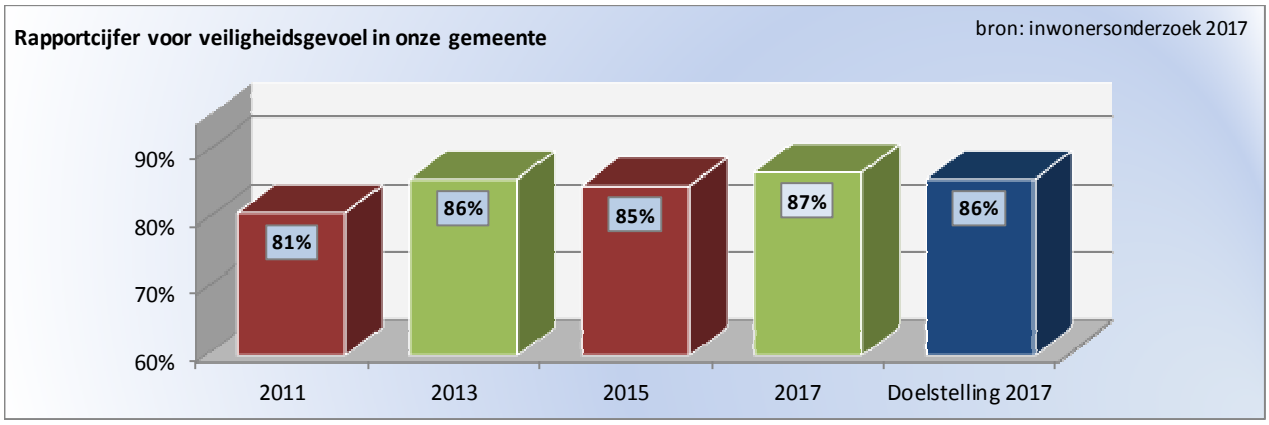

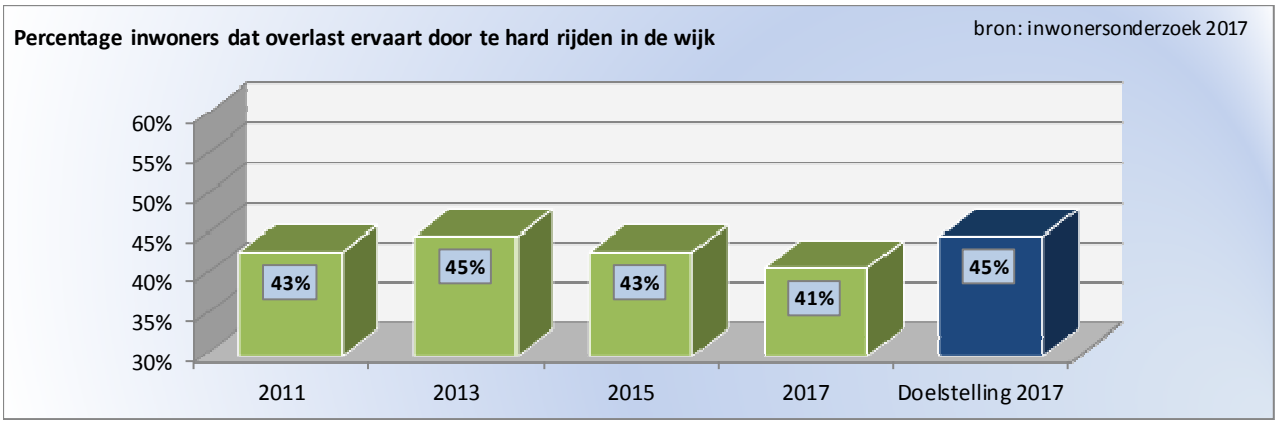

Oudejaarshuisjes:
Een vlekkeloze viering
'De afspraken die we ook in 2017 weer hebben gemaakt met de jongens en meiden van de oudejaarshuisjes zijn geweldig nageleefd. Het was een vlekkeloze viering. Een kwestie van leven en laten leven; als gemeente moet je rekening houden met zo'n diepgewortelde traditie, maar je mag wél verlangen van de tijdelijke keetbewoners dat ze met respect met hun leefomgeving omgaan. En dat doen ze zeker, met inachtneming van bijvoorbeeld de zondagsrust in kernen waar dat belangrijk is, door er geen carbid te schieten.'

Rob Bats

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Tussen Veilig Verkeer Nederland – afdeling Steenwijkerland, politie en gemeente Steenwijkerland is een goede samenwerking. Als er meldingen over onveilige situaties bij een van de partijen binnenkomen, dan is hierover contact met elkaar. Een van de actiepunten is dat VVN Steenwijkerland ter plaatse gaat meten. Als er veel (of grote) snelheidsovertredingen zijn, houdt de politie ook steekproefsgewijs controles en vanuit de gemeente worden matrixborden geplaatst waarmee de automobilist bewust wordt gemaakt van zijn snelheid. Vanzelfsprekend krijgt de melder een terugkoppeling.

Het aantal misdrijven in Steenwijkerland is ten opzichte van 2016 gedaald met 19%. In IJsselland is het aantal misdrijven afgelopen jaar met 12% gedaald.

Ambitie 8: Goed toegankelijk

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Onze inwoners zijn tevreden over het onderhoud van wegen en fietspaden	≥58%	53% van onze inwoners is tevreden over het onderhoud van de wegen; voor de fietspaden is dat 55. Gemiddeld is dus 54% tevreden.	X

Onze inwoners zijn tevreden over het aanbod van fietspaden in de gemeente	≥75%	74% van onze inwoners is tevreden over het aanbod van fietspaden in de gemeente.	X
Onze inwoners zijn tevreden over de toegankelijkheid van de openbare ruimte	≥78%	78% van onze inwoners is tevreden over de toegankelijkheid van de openbare ruimte	●
Onze inwoners zijn tevreden over de parkeermogelijkheden in de gemeente	≥62%	72% van onze inwoners is tevreden over de parkeermogelijkheden in de gemeente	●
Onze inwoners zijn tevreden over het openbaar vervoer in onze gemeente	≥48%	48% van onze inwoners is tevreden over het openbaar vervoer in onze gemeente	●

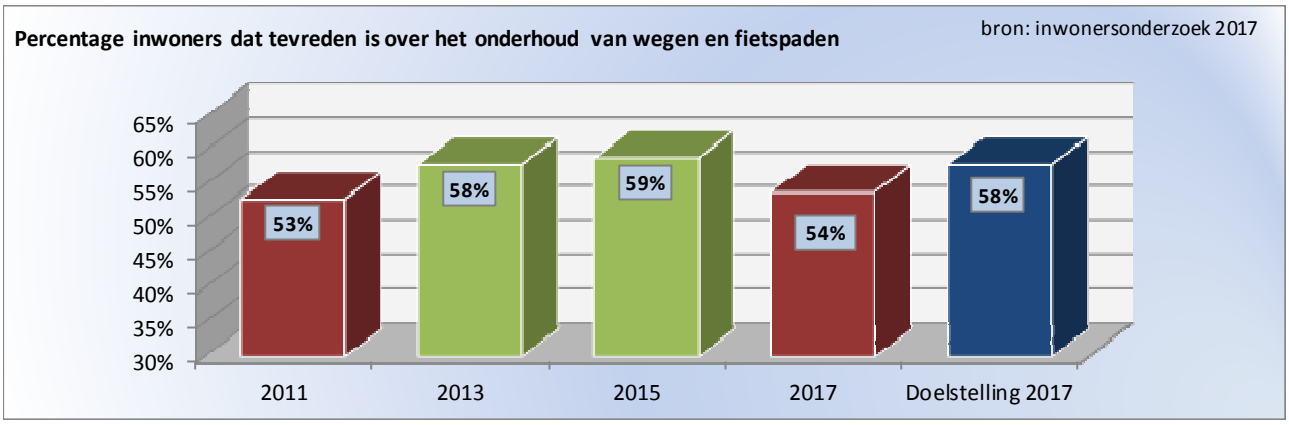

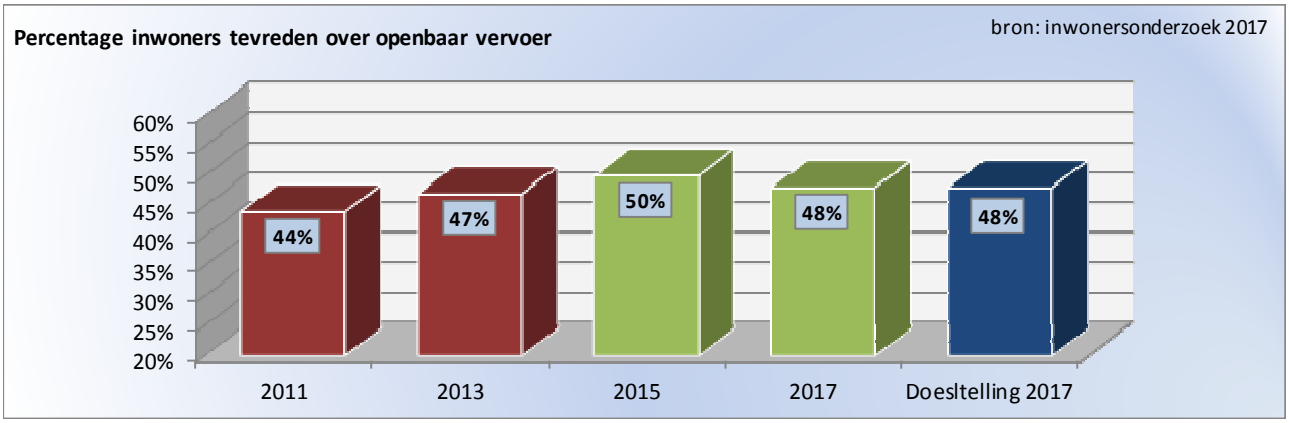

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Een mogelijke verklaring voor de afname van de tevredenheid over het onderhoud is dat het (basis) onderhoudsniveau niet overeenkomt met de verwachtingen van de inwoners. Verder raakt het wegennet 'op leeftijd'. Daarnaast speelt ook het natte jaargetijde waarin de vraag is voorgelegd, wellicht een rol. Zeker de afgelopen periode hebben de bermen langs wegen in het buitengebied het flink te verduren gehad. Dit is zeker van invloed op de beleving van de gebruiker. De komende jaren wordt de bermverharding in het buitengebied gefaseerd aangepakt.

De afnemende waardering voor fietspaden is meegenomen in de beleidsplannen verkeer en wegen. Hierin is extra geld vrijgemaakt om een aantal fietspaden te verbeteren.

Ambitie 9: Initiatiefrijk

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Betrokken bewoners zijn tevreden over de mate van burgerparticipatie bij projecten in de openbare ruimte	Stijging t.o.v. monitor	Bij projecten zoals de herinrichting Torenlanden, gebiedsgerichte aanpak Giethoorn, diverse matrix dorpsplanprojecten zijn betrokkenen zeer tevreden over hun rol en inbreng bij het proces.	●
Faciliteren dorpsplannen	10 projecten	We voeren overeenkomstig de matrix dorpsplannen uit.	●
PBW's zijn tevreden over de samenwerking met de gemeente (cijfer)	7,0	In de evaluatie kernen en wijkenbeleid 2017 kwam naar voren dat over het algemeen de samenwerking naar tevredenheid loopt.	●
Kernen/wijken hebben (deel van) de openbare ruimte in zelfbeheer	3	We zijn in gesprek met drie kernen (Kallenkote, Dwarsgracht en Onna)	●

Meedenkende inwoners?
Begin met goed luisteren
'Inwonersparticipatie betekent voor mij als bestuurder: goed luisteren naar onze inwoners en ondernemers. Als gemeente zijn we er tenslotte voor hen. Dan moet je weten wat er leeft. Een nog jong instrument dat we in 2017 hebben gelanceerd is de webapp. Die zit nog in de testfase, maar het idee is dat mensen tijdens raadsvergaderingen een stem hebben; ze kunnen digitaal meepraten door op stellingen te reageren die ook direct in de raad besproken worden. Gewoon vanuit huis, met je mobiele telefoon. Zo'n app werkt drempelverlagend en is breed inzetbaar.'
'In 2017 hebben we voor 't eerst een vlogger ingezet; door onze raadsvergaderingen te vertalen in korte filmpjes op YouTube hopen we ook jonger publiek te interesseren voor de lokale gemeentepolitiek.'

Kleurrijk Steenwijk:
Jeugd drukt eigen stempel op de stad
'Ik vind het belangrijk dat ook de groep 12- tot 20-jarigen actief deelneemt aan het maatschappelijke proces in dit "huis". Daarom ben ik ook zo blij met de nieuwe Jongeren Actie Raad (JAR) als adviesorgaan van de gemeente. Zij bepalen de agenda op thema's waarop ze ons scherp willen houden; duurzaamheid bijvoorbeeld. Zo gaf de JAR aan een inhoudelijke rol te willen hebben in de G1000-burgertop van Steenwijkerland. Dat ook jongeren hun visie laten zien is bijzonder en mooi.
Zo kwam een groepje middelbare scholieren met een eigen burgerinitiatief: Kleurrijk Steenwijk. Het idee, om het centrum op te fleuren met gekleurde handafdrukken, is door de raad omarmd en gaan we dan ook uitvoeren.'

Rob Bats

❖ Ontwikkeling doelstellingen

In 2017 lag de nadruk sterk op zelforganisatie en integraliteit. Met meerdere disciplines naar een vraagstuk kijken waarbij de samenleving (bijvoorbeeld een plaatselijk belang) een belangrijke rol heeft. Niet alleen op vraagstukniveau maar ook over algemene ontwikkelingen in een kern. Initiatieven voor zelfbeheer worden toegejuicht. Dit kan op verschillende vlakken: van bermbeheer tot het overnemen van het beheer van een hertenkamp door vrijwilligers. Ook bij grootschalige projecten, zoals de herinrichting van de wijk De Torenlanden en de gebiedsaanpak in Giethoorn betrekken wij bewoners bij het proces en doen we een stevig beroep op hen. We vragen ze om mee te denken en hierdoor invloed uit te oefenen op hun leefomgeving.

Overzicht baten en lasten programma Steenwijkerl*anders* voelen zich thuis

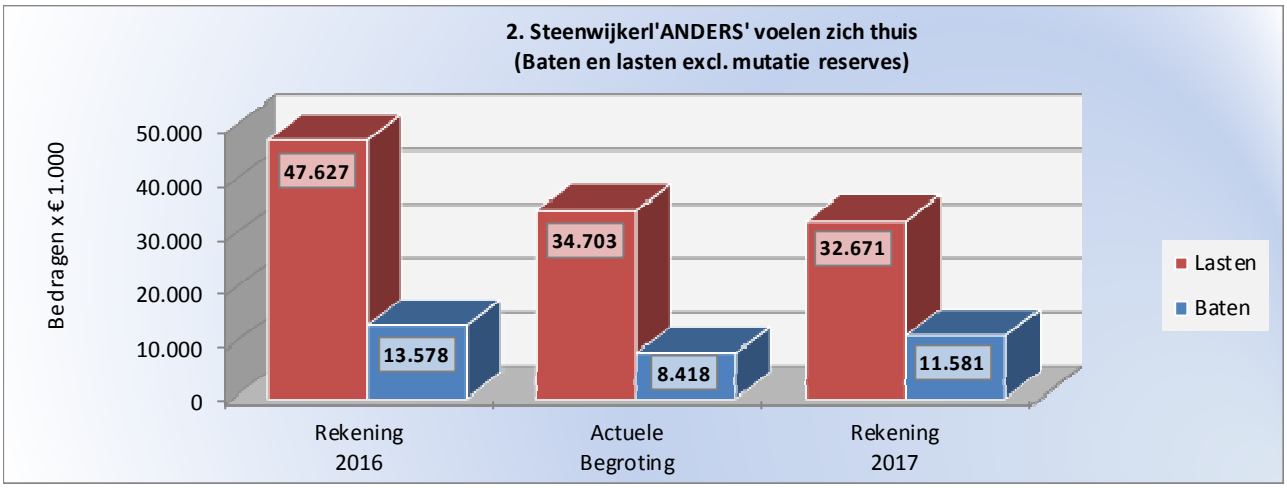

Waaraan is het geld besteed?

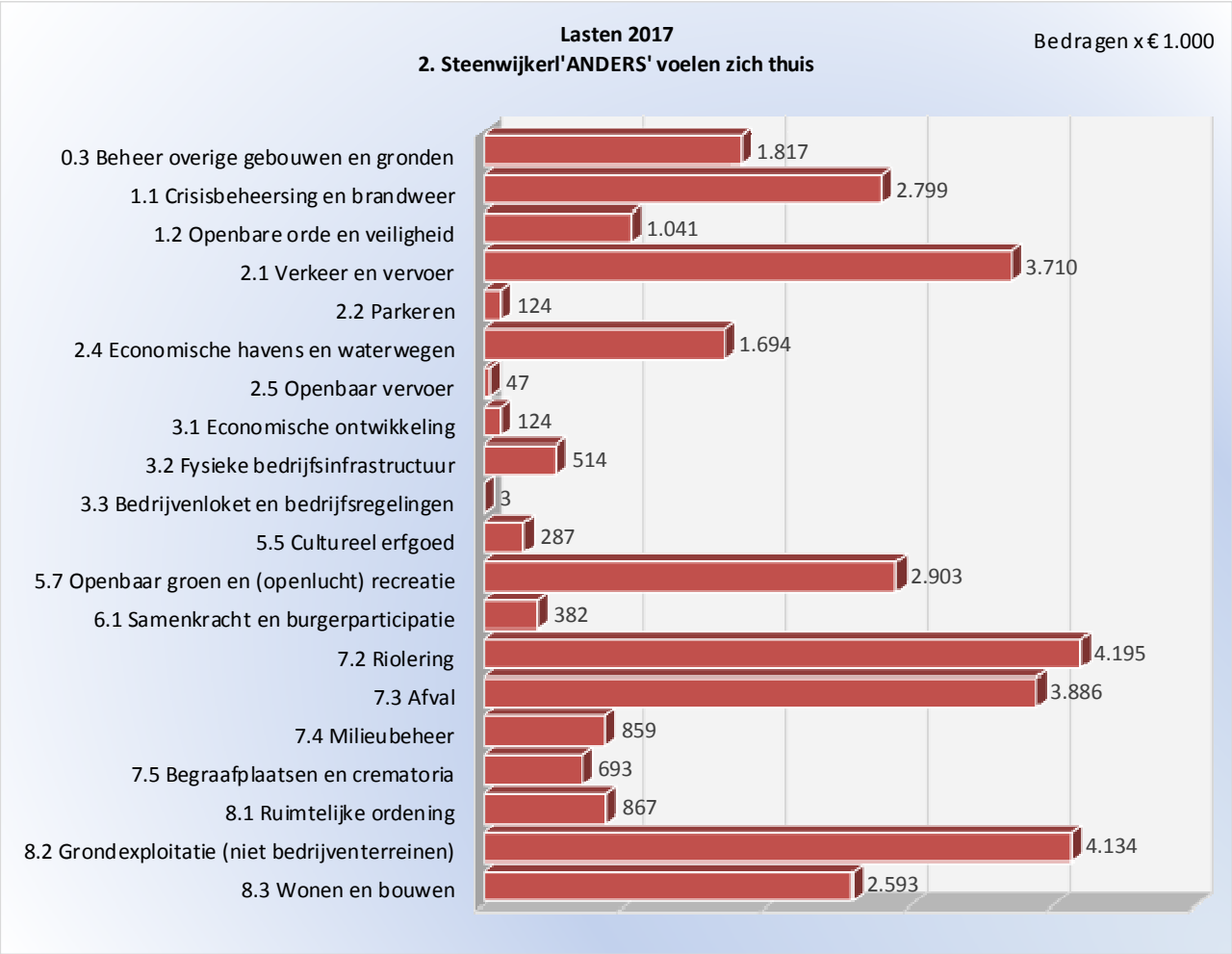

2.3 Steenwijkerl*anders* doen het samen

Waar gaan we voor?

We gaan voor een samenleving waarin onze inwoners kunnen meedoen aan het sociale- , maatschappelijke- en economische verkeer en daarbij in staat zijn om hun eigen keuzes te maken. Het vermogen van inwoners om zonder hulp van de overheid mee te doen aan de samenleving (zelfredzaamheid) staat centraal, met aanvullend samenredzaamheid: met behulp van het eigen netwerk, zonder de overheid, meedoen. Wanneer dit niet (helemaal) lukt, zorgt de gemeente voor vangnetvoorzieningen. In eerste instantie gericht op het vergroten van de vaardigheden van inwoners zodat zij weer op eigen kracht kunnen meedoen, waar dit niet mogelijk is ondersteuning voor langere tijd. Dit hebben we vastgelegd in het in 2016 door de gemeenteraad vastgestelde beleidsplan Sociaal domein 2017-2020. In 2017 zijn we, om het gestelde in het beleidsplan te kunnen bereiken, gaan werken met een integrale gemeentelijke toegang Wmo en jeugd waarbij we de zorgvraag integraal en voor het hele gezin oppakken.
Daarnaast hebben we het Sociaal Werk aanbesteed en ondergebracht bij één partij; dichter bij de inwoners en de buurt. Hierbij zijn ook onze beweegcoaches ingezet, aangezien ook zij een mogelijkheid bieden aan de inwoners om mee te doen. Ook is er gewerkt aan een andere wijze van inkoop en bekostiging van zowel Wmo als jeugdhulp. Zichtbaar wordt dat er binnen de Jeugdwet en de Wmo sprake is van een intensivering van complexe problematiek die zich vertaalt naar inzet van duurdere zorg. Dit maakt mede de transformatie binnen het sociaal domein noodzakelijk om ook in de toekomst specialistische zorg aan onze inwoners beschikbaar te kunnen stellen.
In 2017 is ook, samen met de inwoners, verenigingen en andere organisaties, gewerkt aan een brede cultuurvisie. Het is de verwachting dat deze visie begin 2018 door de raad is vastgesteld.

De komende jaren willen we ons verder inzetten om de zelfredzaamheid van inwoners te versterken en de vangnetvoorzieningen op een effectievere en efficiëntere manier te organiseren. We willen daarbij zoeken naar oplossingen die passen bij de mogelijkheden van het individu/gezin en gebruikmaken van de kracht van de samenleving. We onderzoeken wat nodig is om zelfredzaam te kunnen blijven en zorgen dat we hiertoe de juiste ondersteuning kunnen bieden. Dit doen we niet alleen, maar samen met inwoners en organisaties.

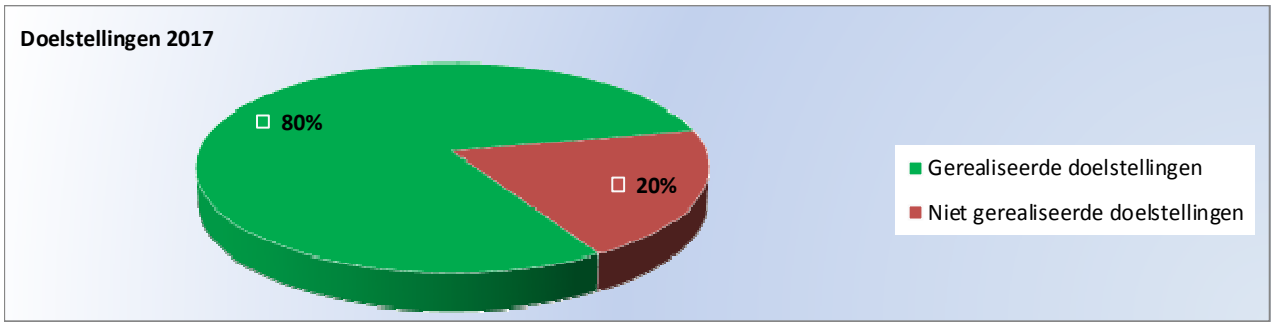

❖ Trends en ontwikkelingen

- ▲ Economische groei; positie effect op het inkomen van de huishoudens.
- ▲ Door de economische groei neemt ook de werkgelegenheid toe.
- ▼ Er worden hogere eisen voor het onderwijs en op de arbeidsmarkt gesteld.
- ▼ Het tekort bij de Noordwestgroep (Wsw) neemt verder toe.

Ambitie 10: Een leefbaar Steenwijkerland

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Inwoners beoordelen de toegang via de gemeente tot gemeentelijke en		In het laatste cliënttevredenheidsonderzoek Wmo hebben de cliënten de toegang beoordeeld met een 7,6. Het cijfer	●

maatwerk voorzieningen Wmo met een 7,3 of hoger	7,3	in het vorige cliënttevredenheidsonderzoek lag op 7,4.	
Inwoners beoordelen de toegang via het toegangsteam tot jeugdhulp met een nog nader te bepalen cijfer (afhankelijk nulmeting)	6,7 = nulmeting	In het laatste cliënttevredenheidsonderzoek Jeugd hebben de cliënten de toegang beoordeeld met een 7,1. Het cijfer in het vorige cliënttevredenheidsonderzoek lag op 6,7.	●
Een nog nader te bepalen % van de inwoners weet waar zij terecht kunnen met vragen over participatie of zelfredzaamheid (afhankelijk nulmeting)	45%	Uit het inwonersonderzoek over 2017 komt de gevraagde score uit op 42%. Dit is niet de gestelde norm, maar wel hoger dan de 39% uit het vorige inwonersonderzoek uit 2015.	X
De ouders weten waar zij terecht kunnen met vragen over opgroeien en opvoeden.	85%	Uit het inwonersonderzoek over 2017 komt de gevraagde score uit op 87%. Dit is 2% minder dan de 89% die in het vorige inwonersonderzoek (2015) naar voren kwam.	●
Het percentage vrijwilligers dat zich voldoende ondersteund voelt	88%	Uit het inwonersonderzoek over 2017 komt de gevraagde score uit op 92%. Dit is gelijk aan het cijfer in het vorige inwonersonderzoek (2015).	●
Het percentage mantelzorgers dat zich voldoende ondersteund voelt	73%	Uit het inwonersonderzoek over 2017 komt de gevraagde score uit op 77%. Dit is 3% hoger dan de 74% die in het vorige inwonersonderzoek (2015) naar voren kwam.	●
Aantal laaggeletterden dat een taalcursus of een programma met taalcoach heeft gevolgd	150	Er hebben in 2017 in totaal 216 personen een taalcursus of programma met een taalcoach gevolgd.	●
% ingezette schulphulp-verleningstrajecten succesvol afgesloten (afhankelijk nulmeting)	65% = nulmeting	In 2017 is 70% van het aantal ingezette schuldhulpver-leningstrajecten succesvol afgerond.	●

Sociaal Werk De Kop, "een kanjer":
Batterij hulpverleners werkt samen
'De voorbereiding om te komen tot Sociaal Werk De Kop in Steenwijkerland vergde veel tijd en energie, maar ik ben zo trots op het resultaat! Alle vormen van maatschappelijk werk, welzijnswerk, mantelzorg, taalcoördinatie, sport en bewegen vallen nu onder één paraplu: Sociaal Werk De Kop. Een voorliggend veld van hulpverleners, onze "sociale politieagenten" die gebiedsgericht in teams werken. Ze zijn een laagdrempelig aanspreekpunt in de wijk. De ervaring? Hoe eerder we bij de mensen zijn, hoe kleiner de problemen blijven. Sociaal Werk De Kop is echt mijn kanjer.'

Dieke Frantzen

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Het jaar 2017 was een jaar met grote wijzigingen binnen het sociaal domein: het beëindigen van de subsidies aan de bestaande welzijnspartijen, de overgang naar sociaal werk De Kop en het samenvoegen van de toegangsteams voor jeugdhulp en Wmo bij de gemeente. Alle deze grote wijzigingen leiden tot onzekerheid en onduidelijkheid voor inwoners, personeel en andere betrokkenen. Desalniettemin zijn vrijwel alle doelstellingen uit dit programma behaald en is er zelfs op veel fronten een verbetering te zien ten opzichte van vorig jaar. Alleen het resultaat op de doelstelling 'inwoners weten waar zij terecht kunnen met vragen op het gebied van zelfredzaamheid of participatie' blijft achter op de doelstelling. Dit zou te maken kunnen hebben met de vraagstelling in het inwonersonderzoek, waarin de termen 'zelfredzaamheid' en 'participatie' terugkomen, terwijl inwoners waarschijnlijk minder bekend zijn met deze termen. Overigens blijkt uit het cliënttevredenheidsonderzoek dat cliënten – d.w.z. de inwoners die problemen ervaren op het gebied van zelfredzaamheid en participatie - de weg naar de juiste ondersteuning over het algemeen wel makkelijk weten te vinden.

Ambitie 11: Zorg voor en met elkaar

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Het rapportcijfer voor de tevredenheid over de maatwerkvoorzieningen* is	≥7,3	In het laatste cliënttevredenheidsonderzoek Wmo hebben de cliënten de maatwerkvoorzieningen beoordeeld met een 8. Het cijfer in het vorige cliënttevredenheidsonder-zoek lag op 7,6. Voor de jeugdhulp zijn deze cijfers respectievelijk een 7,3 en een 7,4.	●
Een nog nader te bepalen % inwoners mist geen hulp- of ondersteunings-aanbod in Steenwijkerland	Nul-meting	Hier zal in 2018 een nulmeting over uitgezet worden.	X

Transformatie:
Een dikke voldoende van WMO-cliënten
'In deze fase van transformatie zoeken we naar betaalbare zorg op maat voor iedereen en ik ben blij met de manier waarop we die zorg inkopen: zorgaanbieders krijgen budget voor het resultaat. Dat wordt ook als heel positief ervaren; cliënten die gebruik maken van WMO-voorzieningen geven gemiddeld een 8. We werken aan een dementievriendelijke gemeente, onder meer door scholing aan hulpdiensten en voor de jeugd-ggz is een praktijkondersteuner huisartsen ingezet die meer tijd heeft voor kinderen die specifieke aandacht vragen. Na de start in Tuk en Steenwijk worden nu ook Oldemarkt en Vollenhove betrokken. Het streven van de gemeente was: mensen helpen die niet zelfredzaam zijn en tegelijk een goede opdrachtgever zijn. Daarin hebben we mooie stappen gezet.'

Dieke Frantzen

❖ Ontwikkeling doelstellingen

De doelstelling van het programma ten aanzien van de tevredenheid van inwoners over de maatwerkvoorzieningen in de Wmo zijn behaald. Daarnaast beoordeelt het overgrote deel van de deelnemers (80%) aan het cliënttevredenheidsonderzoek 2016 de kwaliteit van de ondersteuning als goed.

In 2017 is een aanbesteding gedaan om te komen tot één voorziening voor sociaal werk. De herinrichting van het voorliggend veld met één organisatie die bovendien gebiedsgericht werkt, betekent een extra - en drempelloze - voorziening voor inwoners met ondersteuningsvragen.

In 2017 is ook inkoop van maatwerkvoorzieningen Wmo doorontwikkeld. In intensieve gesprekken met de aanbieders is een model van resultaatgerichte bekostiging uitgewerkt, dat ingaat per 1 januari 2018. Dit geeft meer inzicht in de effectiviteit van de ondersteuning. Voor inwoners betekent dit meer mogelijkheden om hun ondersteuning naar behoefte vorm te geven. Bovendien maakt deze wijze van bekostigen het voor aanbieders eenvoudiger om maatwerk te bieden aan de cliënt.

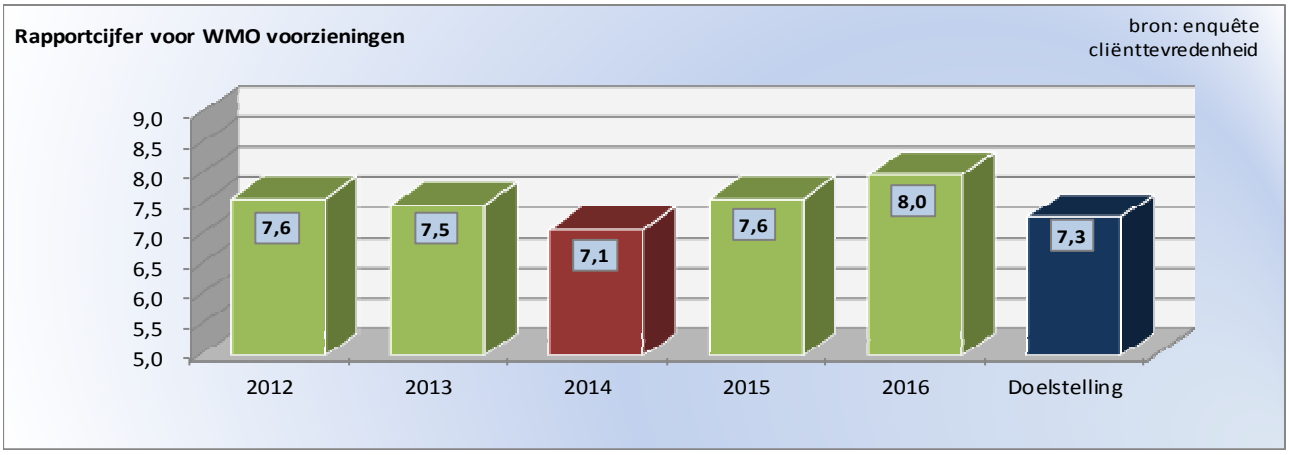

Ambitie 12: Gezond en veilig opgroeien

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
-	-	Geen doelstellingen geformuleerd	-

❖ Ontwikkeling doelstellingen

In 2017 heeft de focus gelegen op het versterken van het preventief jeugdbeleid. De praktijkondersteuner jeugd-GGZ bij de huisarts (POH-er) is gestart bij twee praktijken en inmiddels actief bij 4 praktijken (5 locaties). De resultaten zijn veelbelovend. De aanbesteding sociaal werk heeft geresulteerd in één partij die verantwoordelijk is voor de lichte ondersteuning van jeugdigen en hun ouders, evenals voor het versterken van wijken en buurten, ook als het gaat om opvoeden en opgroeien. Met scholen en kinderdagverblijven is de transformatie-agenda jeugdhulponderwijs opgesteld, waarin afspraken zijn gemaakt met scholen over de vraagstukken die onderwijs en gemeente de komende drie jaar in gezamenlijkheid gaan oppakken. Het nieuwe beleid ten aanzien van voorschoolse voorzieningen biedt de basis om de aansluiting van zorg en educatieve voorzieningen verder te versterken. Daarnaast is geïnvesteerd in de ontwikkeling en implementatie van een nieuwe bekostigingssystematiek van geïndiceerde jeugdhulp, die onder meer de samenwerking tussen zorgaanbieders versterkt.

Integraal huisvestingsplan:
Investeren in onderwijs, niet in loze ruimte
'Vorig jaar zijn alle schoolgebouwen in kaart gebracht en bleek 10.000 vierkante meter overtollig. Daar moeten we iets mee. We willen investeren in onderwijs, niet in loze ruimte. Helaas er is veel leegstand in Steenwijkerland. Overleg tussen de gemeente en de schoolbesturen van basis- en voortgezet onderwijs heeft in 2017 geleid tot het integraal huisvestingsplan "Ruimte voor talent". De komende vijftien jaar zal, fasegewijs, worden gekeken naar de noodzaak van renovatie of nieuwbouw, maar ook naar mogelijkheden van schoolfusies of het huisvesten van meerdere scholen onder één dak. Bestaande leegstand kunnen we zo verminderen en de prognose is dat het aantal leerlingen nog verder daalt. Ik vind de fusie van onze twee middelbare scholen in Steenwijk een goed voorbeeld. Zij verwachten de komende jaren samen 600 leerlingen minder te huisvesten en vormen daarom nu één scholengemeenschap met twee gebouwen; een ondernemende en een onderzoekende school.'

Dieke Frantzen

Overzicht baten en lasten programma Steenwijkerl*anders* doen het samen

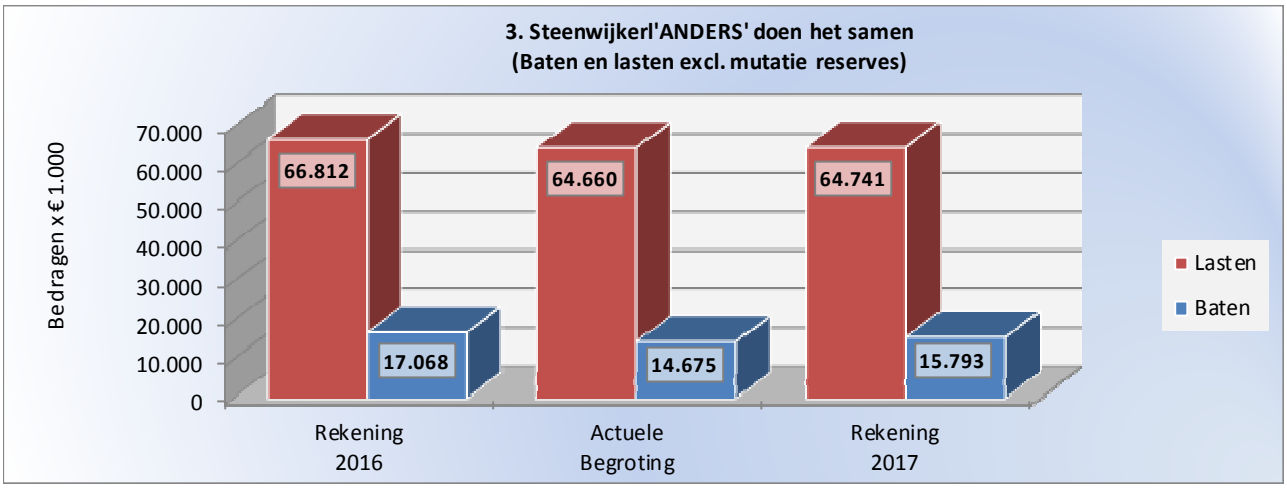

Waaraan is het geld besteed?

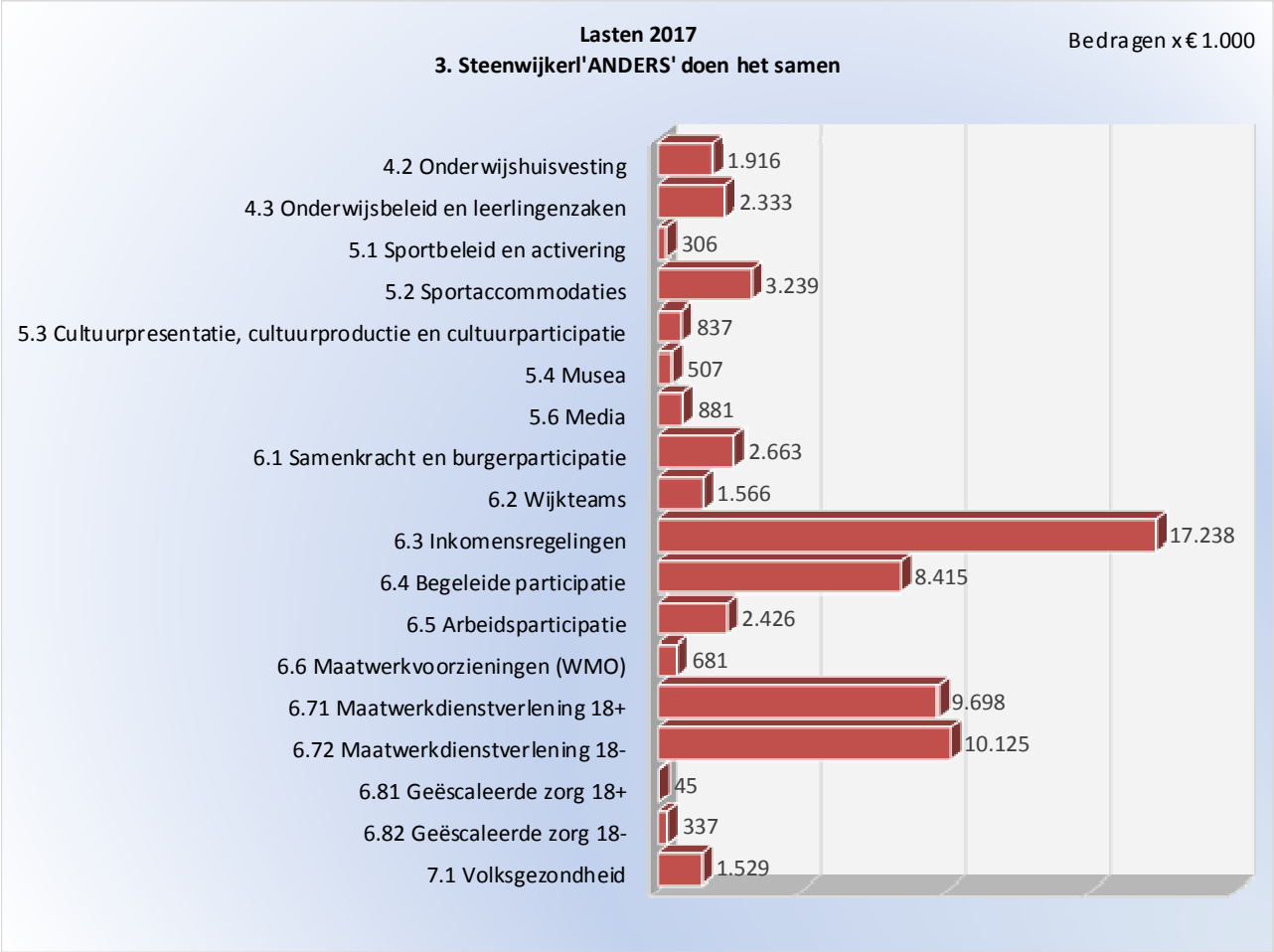

2.4 Steenwijkerl*anders* zijn actief

Waar gaan we voor?

Samen willen we aan het werk. Het is belangrijk dat iedereen aan het werk kan, waar mogelijk in ons eigen gebied. Het hebben van werk is van belang voor de economie, het sociaal domen en de mensen zelf. Samen met ondernemers (organisaties) en de Regio Zwolle zijn we hier actief mee aan de slag.

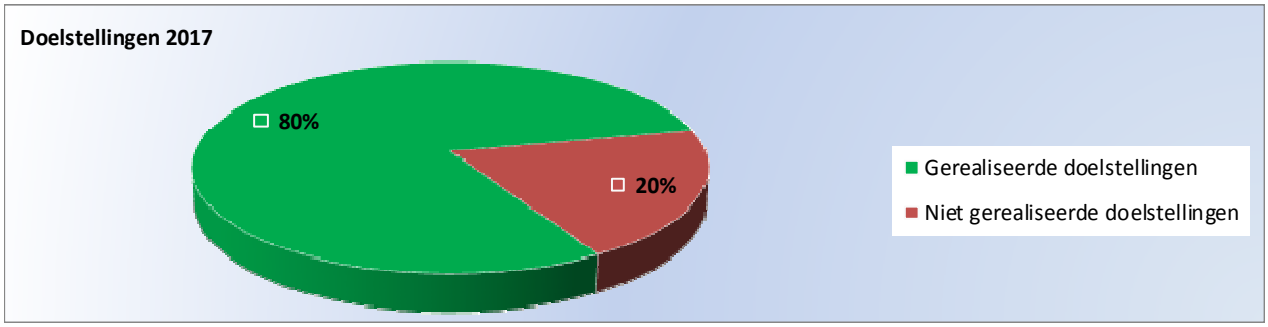

❖ Trends en ontwikkelingen

- ▲ Het voorzichtig economische herstel zet door en vertaalt zich o.a. in meer belangstelling voor kavels op de bedrijventerreinen. De verkopen laten een licht stijgende lijn zien.
- ▲ De samenwerking met de Business Club Steenwijkerland op het gebied van werkgeversdienstverlening verloopt goed: mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt worden geplaatst bij bedrijven.
- ▲ Er is draagvlak voor het continueren van het ondernemersfonds in de binnenstad van Steenwijk (BIZ). De BIZ is met 5 jaar verlengd.
- ▲ Het werkloosheidspercentage in Steenwijkerland is gedaald
- ▼ De positie en het functioneren van de binnenstad van Steenwijk staat door diverse trends en ontwikkelingen in de retail onder druk.

Ambitie 13: Behoud en ontwikkeling werkgelegenheid in Steenwijkerland

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Revitalisering bedrijventerreinen "2.0" is omgezet in duurzaam, veilig en efficiënt gebruik van de gebieden.	80% afspraken uitgevoerd	Met de BCS is met enthousiasme uitwerking gegeven aan Parkmanagement 3.0. Accenten daarbinnen zijn: arbeidsmarkt en veiligheid.	●
Ondernemers zijn tevreden over het ondernemersklimaat	6,0	Continue inzet voor verbetering dienstverlening en ondernemersklimaat i.s.m. ondernemersnetwerken. (In 2017 is geen meting uitgevoerd).	●
Plaatsen mensen met een arbeidsbeperking (ex-Wajong en Wsw)	50	In 2017 zijn er 20 personen met een arbeidsbeperking met een loonkostensubsidie geplaatst op een reguliere baan.	X
Jaarlijks stromen gemiddeld 150		In 2017 zijn er in totaal 130 personen uitgestroomd van	

personen met een afstand tot de arbeidsmarkt uit de WWB naar betaald werk.	150	de Participatiewet naar betaald werk. Dit is lager dan de norm en ook 36 lager dan in 2016. De instroom lag in 2017 echter ook aanzienlijk lager dan in 2016 (resp. 256 en 321 in 2017 en 2016).	X
Alle cliënten met een grote afstand tot de arbeidsmarkt verrichten naar vermogen een tegenprestatie voor hun uitkering in de vorm van vrijwilligerswerk, mantelzorg of anderszins maatschappelijk nuttige activiteiten.	95%	44%	X
Efficiënte en robuuste uitvoering van de Participatiewet		Als gevolg van het onderzoek om de toegangstaken van de IGSD te verbinden met de gemeentelijke toegangstaken WMO/Jeugd is in de 2e helft 2017 ook de samenwerking tussen de IGSD en NWG in een ander daglicht komen te staan. Beide organisaties worden weer vanuit één directie aangestuurd en ook wordt de onderlinge toerekening van kosten weer op basis van werkelijke inzet gedaan. Dat laat overigens onverlet dat de samenwerking op uitvoeringsniveau op het gebied van toeleiding naar werk wel in stand is gebleven.	●
Het werkloosheids-percentage in de gemeente Steenwijkerland bron UWV) groeit dichter toe naar het werkloosheids-percentage in de Werkbedrijf regio Zwolle* (bron UWV)	<1,2%	Eind 2017 was het verschil tussen het werkloosheids-percentage in de gemeente Steenwijkerland en het Werkbedrijf regio Zwolle 0,7. Halverwege 2017 lag dit cijfer nog op 1,4	●

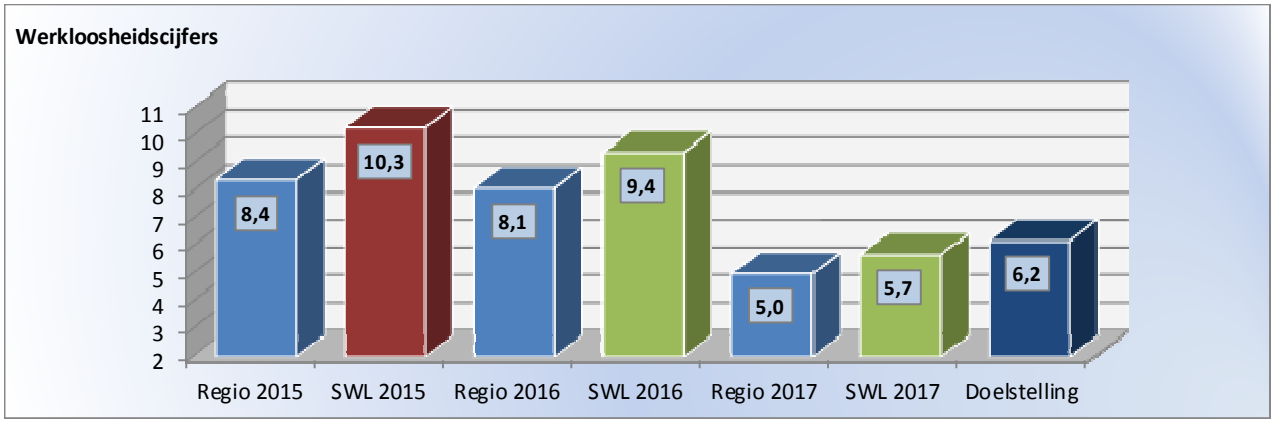

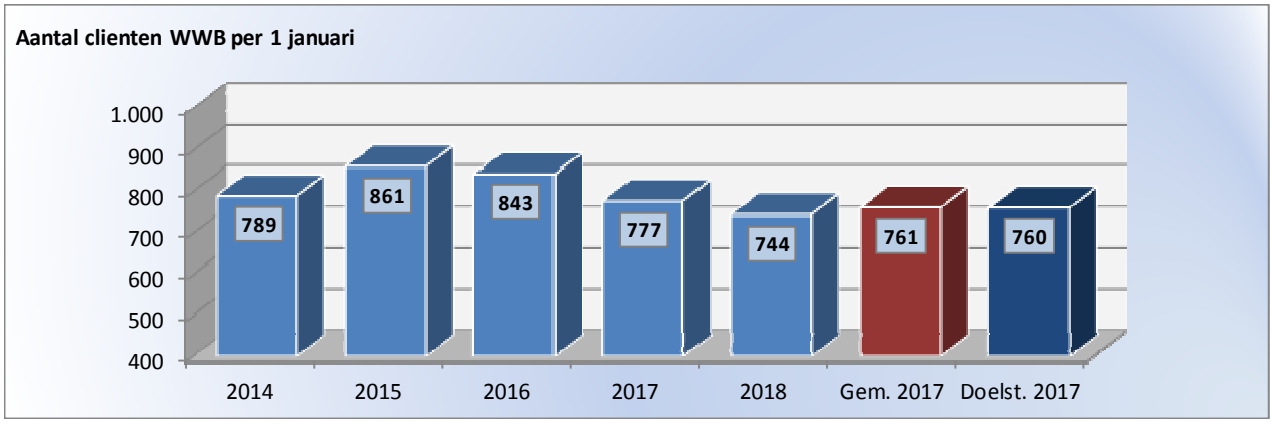

❖ Ontwikkeling doelstellingen

In 2017 is er door de IGSD verder uitvoering gegeven aan het Plan van Aanpak. Hierbij kan worden opgemerkt dat de beoogde daling van het uitkeringsbestand zich vanaf het derde kwartaal 2017 stabiliseert rond de 800 cliënten (Participatiewet, IOAW/Z). Hiermee is de gewenste doelstelling van het Plan van Aanpak nog niet volledig behaald. De oorzaak hiervan is dat het resterende uitkeringsbestand een grote afstand tot de arbeidsmarkt heeft en dat er hierdoor ook een mismatch ontstaat tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.
Het werkloosheidspercentage is daarentegen van 9,4% in 2016 naar 5,7% in 2017 wel fors gedaald in 2017 en ook het verschil ten opzichte van het gemiddelde van het werkbedrijf regio Zwolle is gehalveerd.

Ambitie 14: Meer kansen voor vrije tijdseconomie

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
We streven naar een groei van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector.	2% groei	De werkgelegenheid (in de toeristisch/recreatieve) sector wordt weergegeven op de website: www.lisa.nl **Jaar** **Banen** 2012 2.220 2013 2.170 2014 2.170 2015 2.070 2016 2.250 2017 2.360	●
We streven naar een jaarlijkse toename van het aantal arbeidsplaatsen in de recreatiesector voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.	25	Meer dan 25 mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt hebben in 2017 werk gekregen in de recreatiesector.	●

❖ Ontwikkeling doelstellingen

De groei van het aantal banen in de recreatiesector is in 2017 verder doorgezet. Ten opzichte van 2015 is de werkgelegenheid met 14% toegenomen. In vergelijking met omliggende gemeenten waarbij de werkgelegenheid in deze sector nauwelijks is toegenomen of zelfs is afgenomen is dit een goed resultaat. Aangenomen wordt dat dit, naast de gemeentelijke inspanningen, voor een groot deel te maken heeft met het herstel van de economie in combinatie met de toenemende belangstelling vanuit het buitenland voor Giethoorn. Dit heeft zowel positieve als negatieve gevolgen voor de leefbaarheid in Giethoorn. Samen met bewoners en ondernemers uit Giethoorn wordt gewerkt aan het verminderen van de negatieve aspecten.

Ambitie 15: Vitaliteit en leefbaarheid centraal

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Nationaal Park Weerribben Wieden is een door gebiedspartners gedragen zelfstandige gebiedsentiteit	Nationaal Park WW is gevormd en operationeel	Op 6 oktober 2017 is de stichting ingetekend bij de notaris. Vervolgens is per 1 november 2017 een directeur aangesteld. Hiermee is de stichting officieel gevormd en operationeel. De doelstelling dat het Nationaal Park Weerribben-Wieden is gevormd en operationeel is gehaald. Na een overgangsperiode van april t/m september bestaat sinds	●

		6 oktober 2017 de stichting Weerribben-Wieden. Een mooi begin van een zelfstandige organisatie waarin negen gebiedspartners samenwerken om een economische en ecologische boost te geven aan onze omgeving. Sinds 1 november 2017 geeft Jurr van Dalen als directeur richting aan de werkorganisatie en voert hij de ambities in het eindadvies uit.	
Nominatie van Koloniën van Weldadigheid voor aanwijzing tot Unesco Werelderfgoed	Het rijk heeft nominatie-dossier ingediend	Indiening dossier.	●
Toename van het aantal groen/blauwe diensten	Uitvoering van afspraken	De regeling Groene en Blauwe Diensten is in 2016 beëindigd door de provincie. Steenwijkerland heeft als bekroning op het werk van de afgelopen periode de Landschapsprijs 2017 gewonnen. De provincie wil in een 5-tal pilots werken aan een vernieuwde vorm van Groene en Blauwe Diensten. Steenwijkerland heeft zich aangemeld voor deelname aan de pilot. Hiervoor is in de begroting voor 2018 geld gereserveerd.	●
Investeringen in leefbaarheid vergroten (m.b.v. investeringen Leader programma).	Realiseren investeringsprog. module 2017	In 2017 zijn de eerste projecten vanuit Steenwijkerland ingediend bij Leader. Ook zijn er stimuleringsactiviteiten geweest om projectinitiatiefnemers te ondersteunen bij het ontwikkelen van projecten. Het tot 2020 beschikbare Leaderbudget is nog niet uitgeput.	●
Ruimte voor herbestemming leegstand vastgoed	3 a 4	De leegstand op de bedrijventerreinen valt relatief gezien mee. Dit mede als gevolg van de conjunctuur. De mogelijkheden voor herontwikkeling voor een aantal structurele leegstaande locaties worden verkend.	●
Buitengebied Steenwijkerland ontsloten met snel internet.	Start uitrol	Op 18 december 2017 is de vraagbundeling voor de aanleg van glasvezel in het buitengebied succesvol afgesloten. De benodigde 50% is ruimschoots gehaald. In de loop van 2018 zal worden gestart met de aanleg.	●

Grote animo glasvezel:
Overijssel "verglaast"
'Dat in het buitengebied nu glasvezel wordt aangelegd, ervaar ik echt als een gezamenlijke verdienste. Het was een pittig traject: Steenwijkerland werkte in een groot verband met Staphorst, Zwartewaterland, Kampen-Noord en Zwolle. Het ging om enorme afstanden én het was de uitdaging om zoveel mogelijk bewoners enthousiast te krijgen voor het nut en de noodzaak van glasvezel, want we moesten een minimale deelname van 50 procent hebben. Dat is gelukt, zelfs 61,7 procent doet mee, ofwel ruim 1600 adressen in het buitengebied. Overijssel is straks de eerste provincie van Nederland die "verglaast". Snel internet dient de economie, maar ook de zorg; wie digitaal verbonden is kan langer zelfstandig thuis blijven wonen.'

Wim Brus

❖ Ontwikkeling doelstellingen

Leader: Leader is een stimuleringsprogramma voor initiatieven van onderop. De gemeente initieert niet, het ondersteunt door cofinanciering en enthousiasmering. De eerste projectvoorstellen op het Leaderthema 'vrijetijdseconomie' zijn ingediend. Leader helpt potentiele initiatiefnemers ook door bij te dragen aan de ontwikkeling van het projectidee. Daarvoor biedt Leader een ontwikkelbudget van € 5.000. Daarvan zijn binnen Steenwijkerland voor twee projecten budgetten toegekend. De doelstelling om het investeringsprogramma Leader te starten is gehaald. Het verdient aandacht om de kansen die er voor de komende jaren nog zijn, goed te verzilveren.

Nationaal Park Weerribben-Wieden: De doelstelling dat het Nationaal Park Weerribben-Wieden is gevormd en operationeel is, is gehaald. Na een overgangsperiode van april t/m september bestaat sinds 6 oktober 2017 de stichting Weerribben-Wieden. Een mooi begin van een zelfstandige organisatie waarin negen gebiedspartners samenwerken om een economische en ecologische boost te geven aan onze omgeving. Sinds 1 november 2017 geeft Jurr van Dalen als directeur richting aan de werkorganisatie en voert hij de ambities in het eindadvies uit.

Nominatie van Koloniën van Weldadigheid voor aanwijzing tot UNESCO Werelderfgoed.
In januari 2017 is het dossier bij UNESCO in Parijs ingediend. De verwachting is dat in de zomer van 2018 tijdens de vergadering van het Werelderfgoedcomité in Bahrein, een besluit over de plaatsing op de Werelderfgoedlijst wordt genomen.

Nominatie Werelderfgoed:
De "Oscar" van Steenwijkerland
'Dat we de zeven gezamenlijke Koloniën van Weldadigheid vorig jaar in Parijs als UNESCO-nominatie hebben ingediend, was een van mijn bestuurlijke hoogtepunten. Dat maak je maar eens in je leven mee. Of die inspanningen – er wordt al vanaf 2010 aan dit dossier gewerkt – bekroond worden weten we deze zomer, dan valt het besluit. Het ligt nu buiten onze macht en dat is spannend. Ik ben echt gegrepen door het verhaal van de Maatschappij van Weldadigheid, met Willemsoord als een van de koloniën; het raakt aan cultuur, toerisme, economie en zet Steenwijkerland, naast ons Nationaal Park en andere highlights, op de kaart. We gaan ervanuit dat de nominatie wordt verzilverd en dat Steenwijkerland deze "Oscar" wint. Maar de *fun* en *reuring* vooraf geven al zoveel dynamiek en spin-off dat het hoe dan ook een succes is.'

Wim Brus

Overzicht baten en lasten programma Steenwijkerl*anders* zijn actief

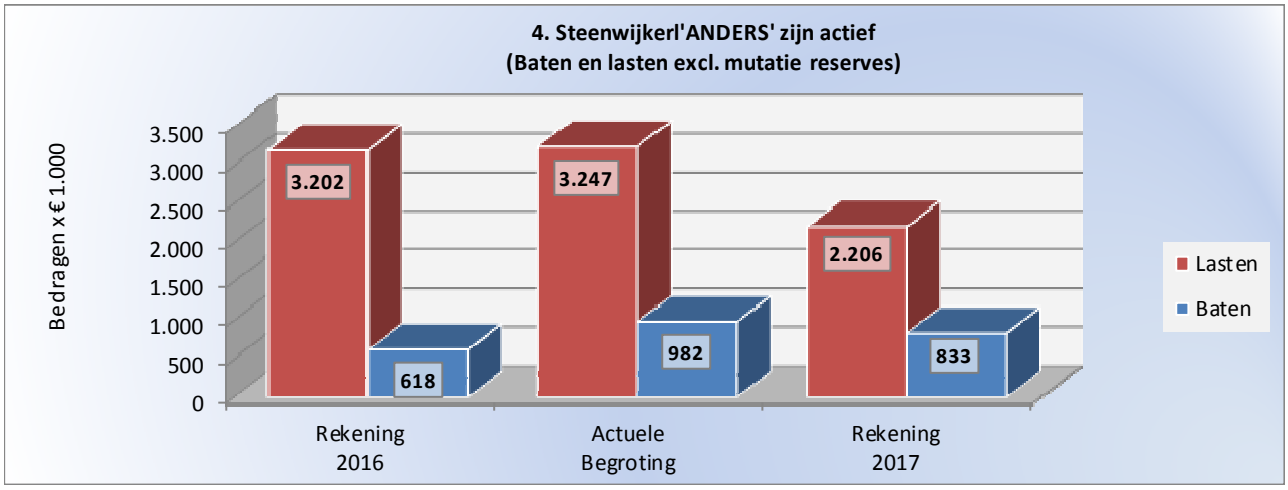

Waaraan is het geld besteed?

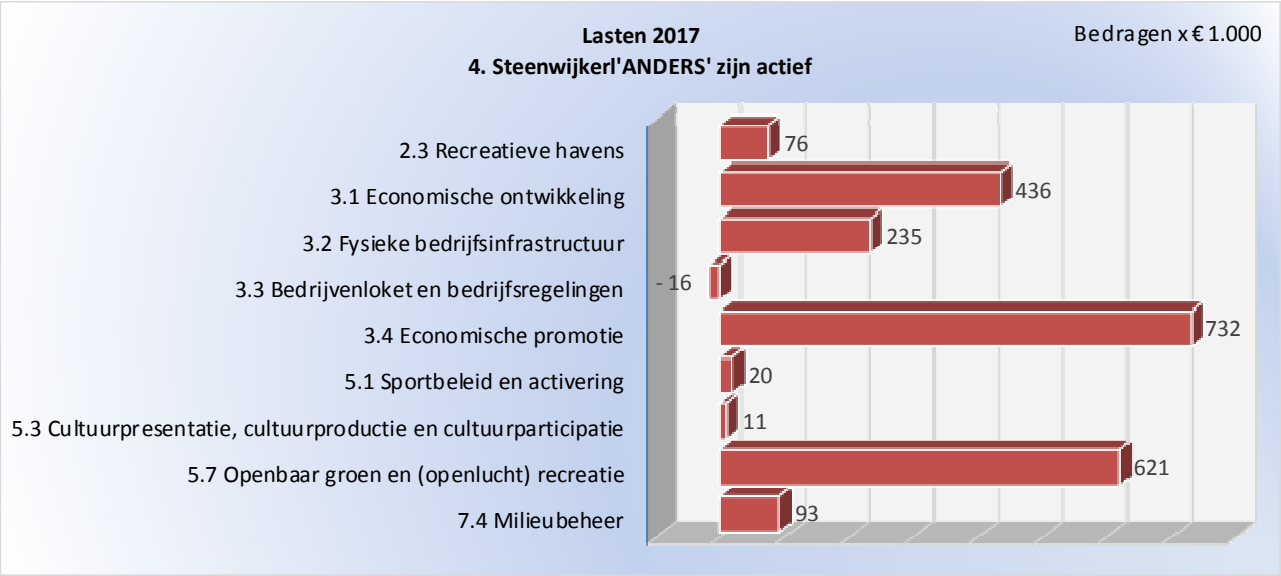

2.5 Financiën en bedrijfsvoering

Waar gaan we voor?

Het jaar 2017 stond in het teken van de implementatie van de nieuwe organisatiestructuur naar aanleiding van de eerder vastgestelde Toekomstagenda. Wij willen een wendbare en flexibele organisatie zijn, waarbij de vraag van inwoners, ondernemers en instellingen centraal staat. Vanaf 1 juli 2017 werken wij met vier eenheden (Dienstverlening, Beheer en Realisatie, Organisatie Ondersteuning en Ontwikkeling), een kleiner management en een andere manier van werken (samenwerken, netwerken). De taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van het management zijn gewijzigd, evenals de profielen van teamleiders. De rol van procesregisseur is geïntroduceerd om voortaan meer procesgericht te kunnen werken.

Ambitie voor 2017 was een sobere, transparante en doelmatige besteding van gemeentelijke gelden. Ook willen we voldoen aan de wettelijke financiële vereiste, zoals de regels vanuit het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording) die ons ook helpen om die transparante en doelmatige besteding te realiseren. Tegelijkertijd moeten de gemeentefinanciën ons in staat stellen om flexibel op toekomstige ontwikkelingen in te kunnen spelen. Wij zijn in staat gebleken om een positief resultaat over 2017 te presenteren en een sluitende meerjarenbegroting voor 2018 en latere jaren. Daarnaast heeft de raad in 2017 een nieuwe Nota Reserves en Voorzieningen vastgesteld op grond waarvan in totaal 11 reserves zijn opgeheven. De bijbehorende middelen zijn toegevoegd aan de algemene middelen (algemene reserve vrij besteedbaar). Hierdoor is het inzicht in de gemeentelijke financiën vergroot (eenvoudiger). Bovendien komt het de integrale afweging van de raad met het oog op toekomstige begrotingsvoorstellen ten goede.

In 2017 is een kwartiermaker aangetrokken voor de invoering van de algemene verordening gegevensbescherming (AVG).

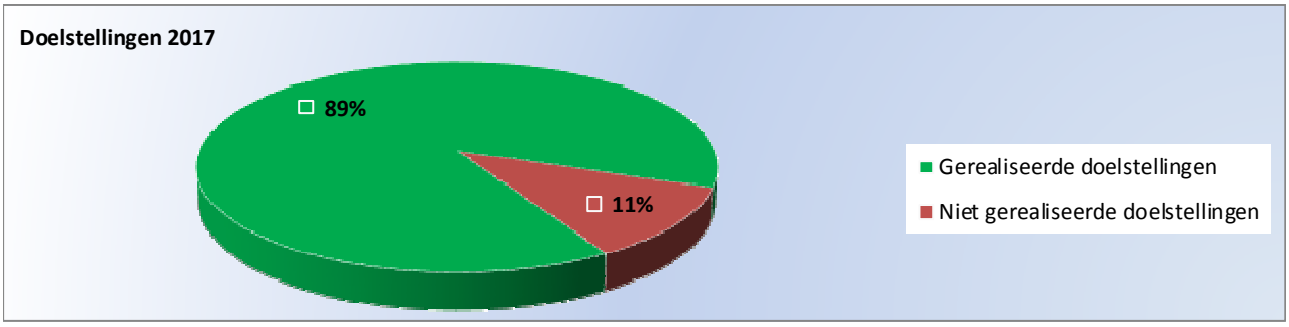

❖ Trends en ontwikkelingen

- ▲ Instroom van 14 medewerkers jonger dan 30 jaar.
- ▲ Gunstige ontwikkeling algemene uitkering gemeentefonds.
- ▼ Medewerkerstevredenheid is niet gemeten.

Ambitie 16: Verantwoorde gemeentefinanciën

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
De uitgaven en inkomsten zijn inclusief bezuinigingsmaatregelen structureel en reëel in evenwicht	De uitgaven en inkomsten zijn structureel en reëel in evenwicht	Het resultaat van de jaarrekening 2017 is positief. De programmabegroting 2018-2021 is structureel en reëel in evenwicht.	●

Meerjarige visies:
Misschien niet "sexy"… maar wel solide
'Wat deze collegeperiode kenmerkt is het grote aantal meerjarige visies dat in de steigers is gezet. Binnenstad, cultuur, decentralisaties, wegen, beschoeiingen. Misschien niet sexy, maar wel solide. Bestuurlijke visies zijn vertaald in klinkende euro's

en dat betekent dat we de boel financieel tiptop op orde hebben. De Visie Binnenstad is zo'n voorbeeld, met de Markt in een prominente rol. Dat was een mooi en uitdagend proces, omdat plannen van onderaf kwamen en je met meerdere functies én belangen te maken had. In de stad komt alles samen: bewoners, bezoekers, toerisme en cultuur. De sfeer, de beleving wordt steeds belangrijker in de binnenstad en dat dwingt ons ook om na te denken over de toekomst van onze musea en monumenten. Het is nu tijd voor uitvoering. Ik ben blij dat de schop de grond in kan, na de Nacht van Steenwijk.'

Wim Brus

Ontwikkeling doelstellingen

Ten aanzien van de jaarrekening en de begroting zijn de resultaten dus positief. Daarnaast streven wij er ook naar de verhoging van rioolrechten, afvalstoffenheffing en onroerendzaakbelastingen gemiddeld niet meer dan trendmatig te laten zijn. Op deze manier willen wij de burger ontzien. De gemiddelde tarieven in 2017 zijn voor de eigenaar met 1,3% gestegen en voor de gebruiker met 1,5%. Dit is iets meer dan de gemiddelde stijging met inflatie. De oorzaak is een stijging van de tarieven van de rioolrechten met 2%, conform het watertakenplan. Deze tarieven zullen in 2018 dalen met 10%.

Ambitie 17: Wendbare bedrijfsvoering

Wat wilden we bereiken in 2017?	Norm 2017	Wat is er bereikt in 2017?	Gehaald? ● = gehaald X = niet gehaald
Inkoop efficiënt en robuust georganiseerd	Naast realisatie achtervang ook procesmatig de samenwerking op elkaar aansluiten	Waar vorig jaar nog sprake was van een pilot kunnen we nu melden dat de pilot is geslaagd en dat er nu sprake is van 1 uniform beleid.	●
Verminderen kwetsbaarheid op het gebied van ICT	Goed werkende uitwijk	Een goed werkende uitwijk is gerealiseerd en een test is met succes uitgevoerd.	●
Beheersing van interne werkprocessen (zelfcontrolerend)	12 processen	In het kader van risicomanagement vindt interne controle plaats voor een goede beheersing van de interne werkprocessen. Van de 30 werkprocessen die gecontroleerd worden, wordt in 12 gevallen de controle door de afdelingen/teams zelf uitgevoerd naast de verbijzonderde interne controle door AO/IC. Doel is dit aantal de komende jaren te laten groeien.	●
Informatiebeveiligingsrisico's geminimaliseerd	Planning informatie-beveiligingsplan 2017 uitgevoerd	De planning is uitgevoerd, een deel is al gerealiseerd (onderdeel bewustwording). In 2018 wordt het plan geactualiseerd.	●
Er is een dynamische, plezierige en gezonde werkomgeving	Medewerkers-tevredenheid ≥7,5 Ziekteverzuim <5,3%	Er heeft in 2017 geen medewerkers tevredenheidsonderzoek plaatsgevonden. Het ziekteverzuim in 2017 was 5,04%.	X ●
Geen integriteits-schendingen	Geen integriteits-schendingen	In 2017 zijn er geen integriteitsschendingen gemeld.	●
Een evenwichtige leeftijdsopbouw van de organisatie	Instroom van 2 medewerkers onder de 30 jaar	In 2017 zijn er 14 medewerkers jonger dan 30 jaar ingestroomd.	●

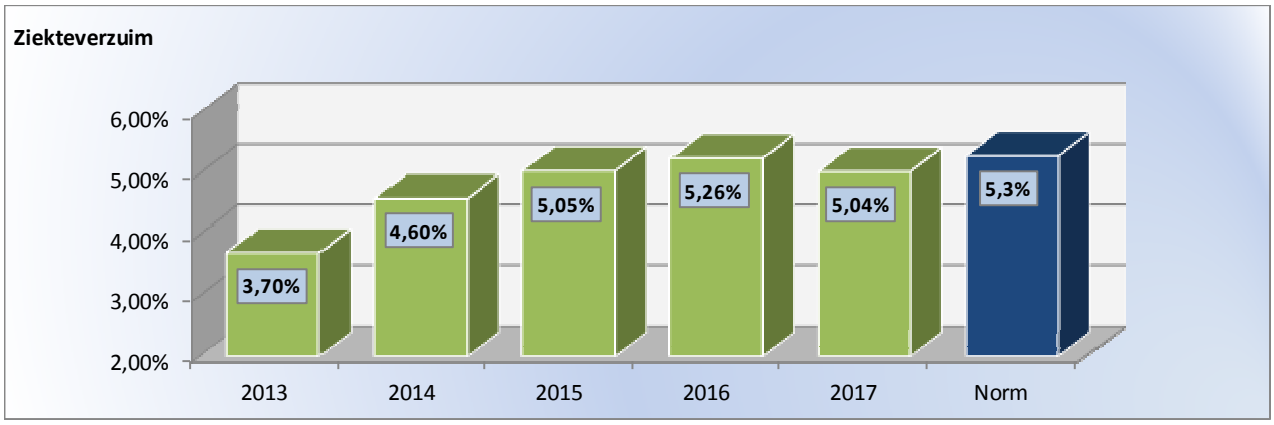

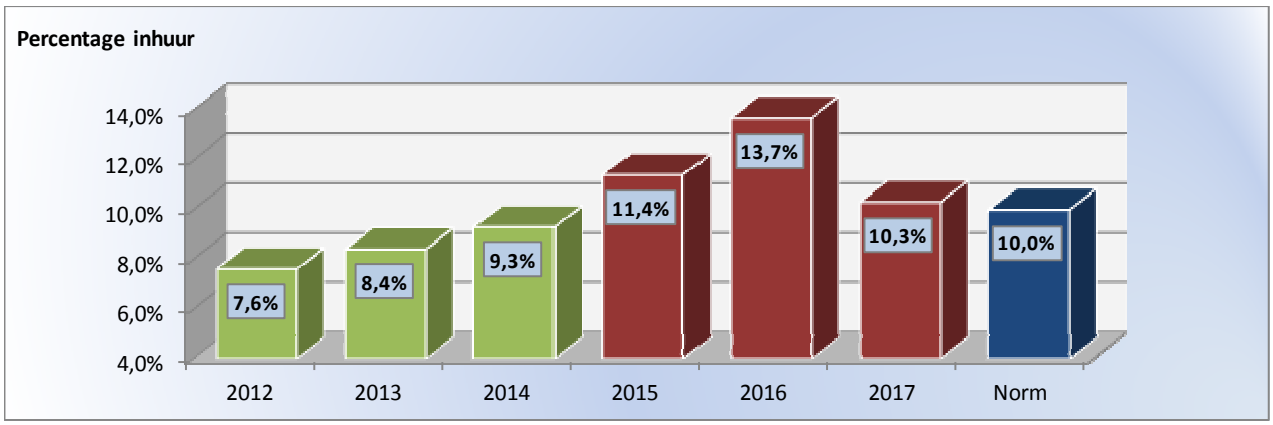

Ontwikkeling doelstellingen

Zowel het percentage voor ziekteverzuim als ook het percentage voor inhuur is gedaald ten opzichte van 2016. Het percentage inhuur is echter nog wel net boven de gestelde doelstelling van 10% uitgekomen. Voor de rest kunnen we constateren dat alle doelstellingen ten aanzien van een wendbare bedrijfsvoering zijn gerealiseerd met uitzondering van het medewerkers tevredenheidsonderzoek dat er in 2017 niet is geweest.

Groene cijfers, gedaalde lasten
'Onze begroting is positief en in evenwicht. De provincie gaf Steenwijkerland nog "oranje" licht toen we begonnen, maar we eindigen deze bestuursperiode in het "groen". Een gespreid bedje dus voor een nieuw college. Conform onze voornemens zijn de lasten voor huishoudens ook niet gestegen, in sommige gevallen zelfs gedaald: vorig jaar betaalden inwoners 30 euro minder per aansluiting. Dat lijkt niet veel, maar voor een gemeente met 20.000 adressen praat je dan over een half miljoen aan minder inkomsten. Toch hadden we nog voldoende investeringsruimte, te danken aan degelijk beleid.'

Wim Brus

Overzicht baten en lasten programma Financiën en bedrijfsvoering

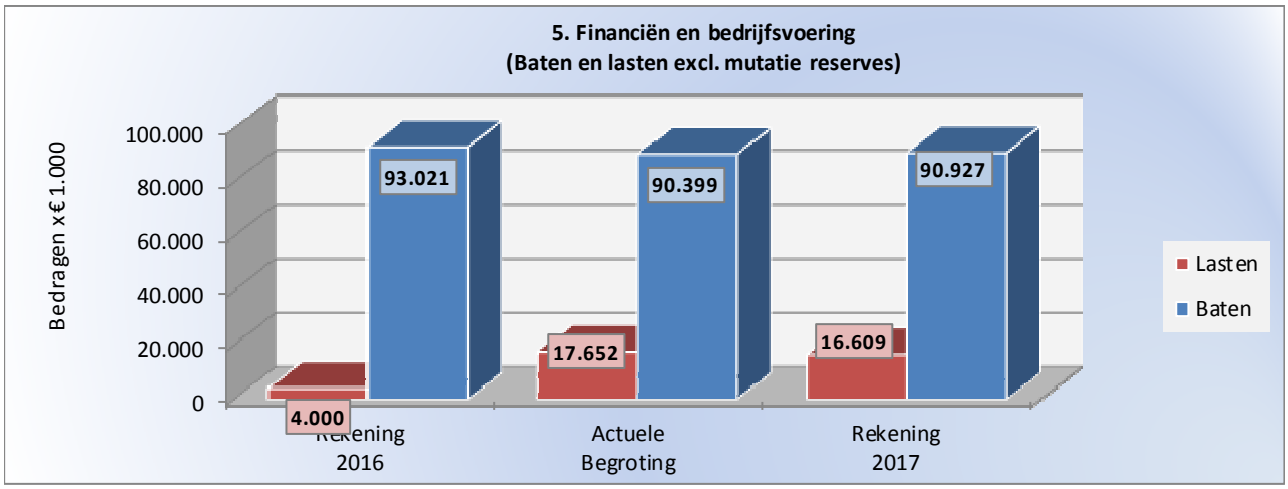

Waaraan is het geld besteed?

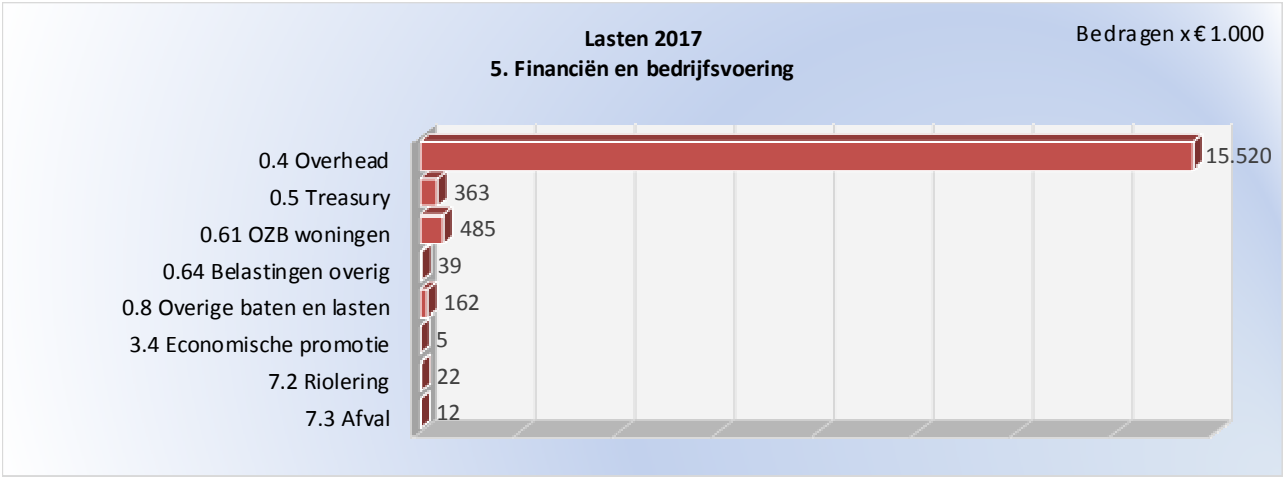

3. Specifieke paragrafen

3.1 Lokale heffingen

De lokale heffingen zijn ook in 2017 een belangrijke inkomstenbron voor onze gemeente geweest. Deze inkomsten werden verkregen van burgers en bedrijven, welke gebaseerd zijn op publiekrechtelijke regelingen. Bij het verkrijgen van deze inkomsten is de gemeente aan regels gebonden.

De lokale heffingen zijn onder te verdelen in twee categorieën:
- de belastingen en
- de rechten.

Belastingen zijn heffingen waar geen aanwijsbare tegenprestatie van de overheid i.c. de gemeente tegenover staat.

Beleidsuitgangspunt belastingen
De belangrijkste functie van belastingen is de budgettaire functie. Dit houdt in dat de opbrengst van de heffing bedoeld is voor het financieren van collectieve goederen en diensten waarvan de politiek bepaald dat zij algemeen toegankelijk moeten zijn. Te denken valt onder andere aan wegen, onderwijs, politie, etc..
De raad heeft een grote mate van vrijheid bij het vaststellen van de belastingtarieven. In 2017 zijn de opbrengsten aangepast verhoogd met 1%, te weten het inflatiepercentage.

Beleidsuitgangspunt rechten
Door het karakter van de rechten als bestemmingsheffing bestaat er een duidelijke relatie tussen de opbrengst van de rechten en de kosten van de door de gemeente geleverde prestatie. Uitgangspunt is daarom een reden voor kostendekkendheid van de betrokken tegenprestatie. De mate hiervan bepaalt in principe het in rekening brengen van het tarief aan de inwoner.
Zowel voor de afvalstoffenheffing als de rioolheffing geldt dat vanaf 2017 de tarieven maximaal 100% kostendekkend mogen zijn. De dekkingspercentages 2017 voor afval en riool zijn uitgekomen op 97% en 106%. Het dekkingspercentage van 106% rioolheffing wordt veroorzaakt door:

1. Een hogere opbrengst van rioolheffing grootverbruik
2. Een renteaanpassing van bijna € 600.000 op grond van de notitie rente van de commissie BBV.
3. Lasten die in 2018 worden gemaakt, maar die waren opgenomen in de begroting 2017. (Voorgesteld wordt om een bedrag van € 210.000 beschikbaar te stellen ten laste van de voorziening riolering)

De middelen zijn niet toegevoegd aan algemene middelen, maar gestort in de voorziening riolering. Hiermee wordt invulling gegeven aan het uitgangspunt (BBV artikel 44 lid 2) dat deze door derden verkregen middelen specifiek ingezet moeten worden.

Door de verplichte bijstelling van de rente zijn de tarieven in 2018 met 10% verlaagd.

Kwijtscheldingsbeleid
Het kwijtscheldingsbeleid is vastgelegd in de Leidraad Invordering Gemeentelijke Belastingen. Kwijtschelding wordt verleend over de onroerende zaakbelastingen, rioolheffing en afvalstoffenheffing. Wat de afvalstoffenheffing betreft is het mogelijk dat een burger maximaal € 138 kwijtschelding krijgt over het vaste tarief met GFT en € 15,08 over het variabele deel.
In 2017 zijn voorlopige kwijtscheldingen verleend, daar de definitieve afrekening van de afvalstoffenheffing pas in februari 2018 zijn verzonden.

In 2017 zijn 1.225 aanvragen binnengekomen, waarvan er 902 deels of volledig zijn gehonoreerd. 323 verzoeken zijn afgewezen.

bedragen x € 1.000

Kwijtscheldingen	Actuele Begroting	Rekening 2017	Verschil	Rekening 2016
Bedrag				
Lasten	- 228	- 223	5 V	- 251
Aantal				
Aantal binnengekomen verzoeken	900	1.225	325	1.201
Aantal (deels) gehonoreerde verzoeken	865	902	37	990

Het totale beeld van belastingen en heffingen over 2016 ziet er als volgt uit:

bedragen x € 1.000

Lokale belastingen en heffingen	Actuele Begroting	Rekening 2017	Verschil	Rekening 2016
Belastingen				
Onroerende zaak belasting gebruikers	1.065	1.146	81 V	1.056
Onroerende zaak belasting eigenaren	5.800	5.822	23 V	5.726
Toeristenbelasting	472	619	147 V	496
Forensenbelasting	826	769	- 57 N	843
Hondenbelasting	197	182	- 15 N	189
Totaal Belastingen	**8.359**	**8.538**	**179 V**	**8.310**
Heffingen				
Rioolheffing	5.533	5.688	155 V	5.410
Reinigingsrechten en afvalstoffenheffing	3.149	3.126	- 22 N	3.100
Marktgelden	18	19	1 V	22
Totaal Heffingen	**8.700**	**8.834**	**134 V**	**8.533**
Leges en rechten				
Secretarieleges burgerzaken	422	502	80 V	490
Begraafplaatsrechten	438	516	79 V	436
Overige leges en rechten	1.120	1.133	13 V	-
Totaal Leges en rechten	**1.980**	**2.152**	**172 V**	**926**
Totaal lokale belastingen en heffingen	**19.039**	**19.524**	**485 V**	**17.768**

In onderstaande cirkeldiagram wordt het aandeel van de belastingsoorten en verschillende heffingen in het totaal van de gemeentelijke belastingen in beeld gebracht.

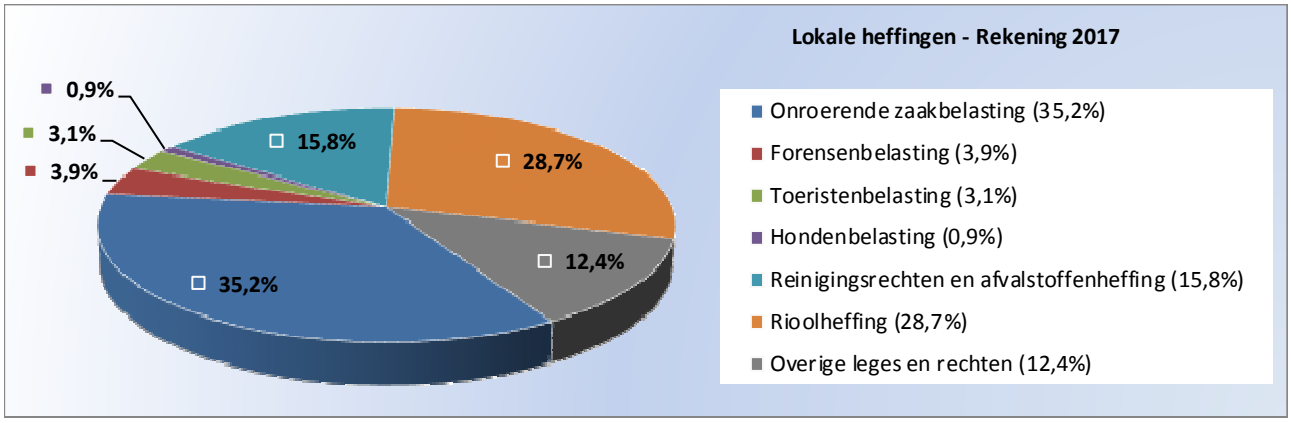

Woonlasten 2017

In het collegeprogramma was afgesproken dat de tarieven van de gemeentelijke belastingen alleen maar trendmatig mochten worden verhoogd met het jaarlijks inflatiepercentage. Uitzondering hierop zijn echter de rioolheffingen en de afvalstoffenheffingen. Deze zijn aangepast in verband met een aantal ontwikkelingen.

Een verdere stijging van de tarieven is bespreekbaar, mits de extra middelen worden geïnvesteerd in de kwaliteit van het voorzieningenniveau, c.q. sociale infrastructuur van de gemeente Steenwijkerland.

Woonlasten eigenaar en gebruiker	2017	2016	Lasten-stijging (€)	Lasten-stijging (%)
Eigenaar en gebruiker				
OZB eigenaar	€ 211,73	€ 209,63	€ 2,10	1,0%
Afvalstoffenheffing, inclusief GFT	€ 165,06	€ 163,63	€ 1,43	0,9%
Rioolrechten/rioolheffing	€ 252,45	€ 247,50	€ 4,95	2,0%
Woonlasten eigenaar en gebruiker	**€ 629,24**	**€ 620,76**	**€ 8,48**	**1,4%**
Gebruiker				
Afvalstoffenheffing, inclusief GFT	€ 165,06	€ 163,63	€ 1,43	0,9%
Rioolrechten/rioolheffing	€ 252,45	€ 247,50	€ 4,95	2,0%
Woonlasten gebruiker	**€ 417,51**	**€ 411,13**	**€ 6,38**	**1,6%**

De lokale belastingdruk is voor de eigenaar met € 8,48 toegenomen en voor de gebruiker met € 6,38. Verder wordt opgemerkt dat de gemeente Steenwijkerland met ingang van 1 januari 2013 het begrip "rioolheffing" in plaats van "rioolrechten". Nu worden ook onbebouwde percelen voor de rioolheffing aangeslagen. Er is immers sprake van waterbeheer in de ruimste zin van het woord en gaat het niet meer alleen om het afvoeren en verwerken van rioolwater.

Woonlastendruk COELO
Jaarlijks wordt door het centrum voor Onderzoek van Economie voor Lagere Overheden (COELO) een uitgave verzorgd met hierin een vergelijking van de lasten voor de burger per gemeente. Ter vergelijking is een aantal omringende gemeenten in beeld gebracht voor 2017 en 2016 respectievelijk de bijbehorende plaats in de COELO atlas.
Hierbij dient opgemerkt te worden dat de COELO atlas nog geen rekening houdt met door de gemeente Steenwijkerland gewijzigde vorm van afvalverwijdering. Dit zal naar verwachting in de toekomst wanneer meer gemeente overgaan op omgekeerd inzamelen wel het geval zijn. Op basis van onze tariefstelling is de plaats op de ranglijst van 141 aan de hoge kant.

Netto woonlastendruk
De gemeente werkt voortdurend aan een goed leefklimaat voor haar inwoners, ondernemers en bezoekers. Dit heeft de nodige inspanningen van de gemeente gekost. .Deze inspanningen hebben veel geld gekost. Uiteindelijk bepaalt de gemeenteraad welke bijdrage jaarlijks wordt gevraagd van de inwoners en ondernemers van Steenwijkerland. De raad heeft de nieuwe tarieven vast voor de lokale belastingen en heffingen medio december 2016 vastgesteld.

Woonlasten Coelo Atlas meerpersoonshuishouden	2017	2016	Ranglijst 2017	Ranglijst 2016
Meppel	597	595	20	22
Hoogeveen	659	662	74	71
Weststellingwerf	687	676	76	90
De Wolden	711	710	134	135
Steenwijkerland	**716**	**718**	**141**	**149**
Noordoostpolder	734	735	174	179
Staphorst	745	746	190	198
Westerveld	678	691	91	106
Hardenberg	792	791	281	280
Zwartewaterland	865	880	361	364

Geconcludeerd kan worden dat de doelstelling net als in 2016 ook in 2017 is gehaald door een stijging van de 149e plaats naar 141e plaats.
Wel wordt opgemerkt dat de lastendruk in onze gemeente negatief wordt beïnvloed doordat de tarieven van de leges voor begraafrechten niet 100% kostendekkend zijn. Verder zijn van invloed de kosten van het aanleggen van riolering op plaatsen waar een slechte bodemstructuur en natuurlijk ook extra kosten in verband met de uitgestrektheid van onze gemeente.

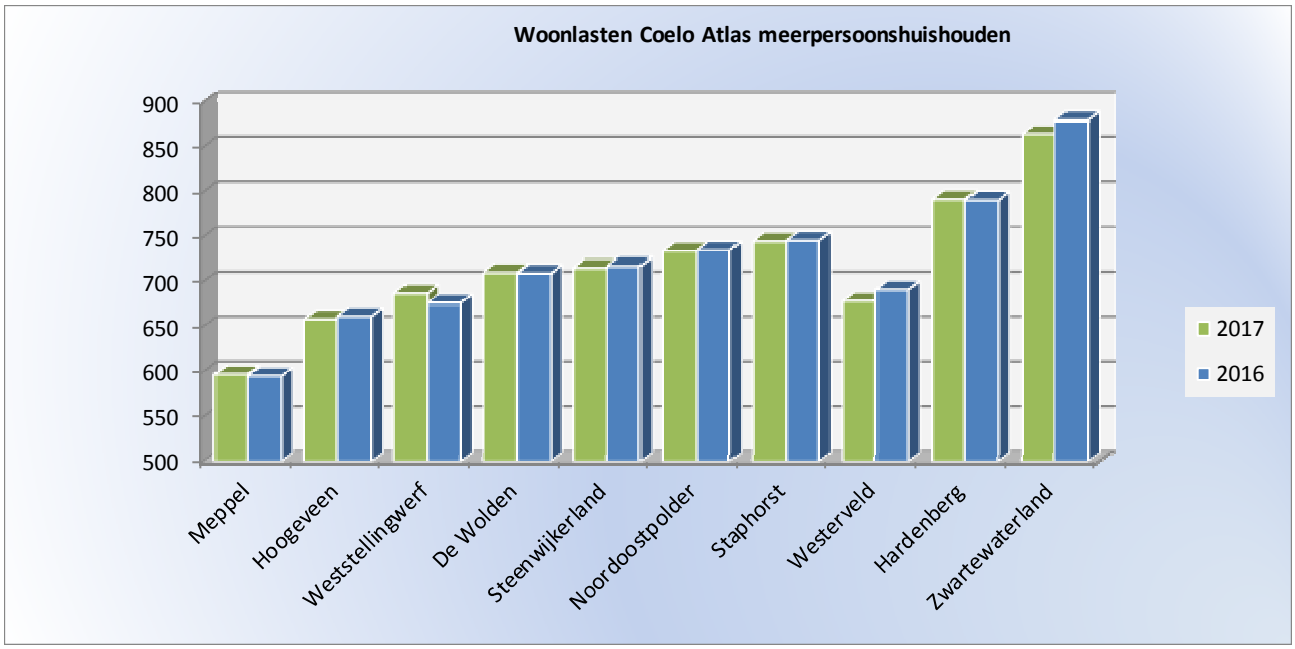
Woonlasten Coelo Atlas meerpersoonshuishouden
900
850
800
750
700
650
600
550
500
Meppel
Hoogeveen
Weststellingwerf
De Wolden
Steenwijkerland
Noordoostpolder
Staphorst
Westerveld
Hardenberg
Zwartewaterland
2017
2016

3.2 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In de nota van aanbieding hebben we gemeld dat het noodzakelijk is dat er een goed inzicht bestaat in de risico's die de gemeente loopt. Op basis hiervan kan een juiste analyse worden gemaakt voor de beoordeling en beheersing van de risico's.
De paragraaf weerstandsvermogen geeft aan hoe robuust de begroting is geweest van de gemeente Steenwijkerland. Opgemerkt wordt dat het proces van risico control nog de nodige aandacht verdient.
Daarom heeft het college de volgende doelstellingen gehanteerd:

- dat het optreden van risico's mag geen effect hebben op de uitvoering van bestaand beleid en op de gemeentelijke voorzieningen;
- dat er een koppeling bestaat tussen het risicoprofiel en de omvang van de weerstandscapaciteit;
- dat de (project)risico's worden beheerst;
- dat het bewust denken in risico's een onderdeel is van de beleidsprocessen.

Risicomanagement
Dit is het identificeren en kwantificeren van risico's, alsmede het vaststellen van beheersmaatregelen om risico's zoveel mogelijk te voorkomen. Belangrijk is dat bewust nagedacht moet worden over mogelijke risico's bij onze beleidsprocessen.

Bij het opstellen van de begroting is getracht het risicomanagement verder te verbeteren. Hierbij gaat het om de volgende zaken:

- de processen binnen onze organisatie zodanig in te richten en op te zetten, zodat risico's worden voorkomen, c.q. worden weggenomen dan wel in een vroeg stadium worden onderkend en herkend;
- de risico-inventarisatie zo goed mogelijk te voorzien van een plan van aanpak om deze risico's te beheersen. Dit houdt in dat maatregelen worden genomen om risico's weg te nemen.

Overigens kan het ook voorkomen dat voor niet-beïnvloedbare risico's, dus risico's waar de gemeente niets aan kan doen, vooraf geen maatregelen getroffen kunnen worden.

Bij de begroting is een inventarisatie gemaakt van de risico's om te komen tot een risicoprofiel voor onze gemeente. Hieronder treft u de diverse beleidsterreinen aan waarbij risico wordt gelopen:

- Minimabeleid;
- Participatiewet (re-integratie en WSW);
- Achterstallig onderhoud openbare ruimte;
- WMO;
- Jeugdzorg;
- Invoering vennootschapsbelasting;
- WWB (onderdeel rijksbudget);
- WWB (onderdeel verstrekte uitkeringen);
- Investeringsprojecten ruimtelijk domein;
- ontwikkeling algemene uitkering uit het gemeentefonds;
- wettelijk opgelegde fysieke RUD i.p.v. netwerkvariant;
- grondexploitatie.

Minimabeleid
Uitkeringen bijzondere bijstand en minimabeleid zijn zogenaamde open eind financieringen. Afhankelijk van het aantal aanvragen en hoogte van de uitkeringen kunnen er onder- dan wel overschrijdingen plaatsvinden. Het eventuele overschrijdingsrisico werd ingeschat op 10%, in de categorie laag.
Bij de najaarsnota is, net als vorig jaar, € 200.000 extra budget gevraagd. Het volledige budget werd daarmee € 1.809.000. Dit is inclusief de regeling Chronisch zieken 2015 en 2016. Uiteindelijk is het volledige budget besteed. Er is een kleine overschrijding van € 8.400.
Het minimabeleid is overigens onderdeel van het Sociaal Domein.

Sociaal domein

Participatiewet (re-integratie en Wsw)
De invoering van de Participatiewet per 1 januari 2015 is gepaard gegaan met een forse korting op het beschikbare rijksbudget. Ook al lijkt de economie zich iets te herstellen, er is nog steeds sprake van een economisch moeilijke tijd. Ook bestond er een ruime risicokans dat het beschikbare budget niet toereikend zou zijn, ondanks de voorgestelde maatregelen.

Er wordt nog steeds gewerkt aan het plan van aanpak bij de IGSD en NWG dat moet leiden tot het plaatsen van mensen met een arbeidsbeperking. Helaas wordt het in dienst nemen van mensen met een arbeidsbeperking door veel werkgevers nog steeds als te risicovol ervaren. Bij de NJN is daarom gevraagd het budget op te hogen met € 413.000 om het tekort bij de NWG te kunnen opvangen. Het uiteindelijke tekort is € 80.000 lager gebleken. Bij de inzet van de re-integratiemiddelen is € 200.000 overgebleven op het budget.

Voorzieningen Wmo
Op 1 januari 2015 is de nieuwe Wmo in werking getreden. Met deze wetswijziging zijn er nieuwe taken naar de gemeente gekomen met daarbij behorende (gekorte) budgetten.
De eerste twee jaren (2015 en 2016) schommelden de uitgaven van de nieuwe Wmo rond de € 4 miljoen. Dit jaar zijn de uitgaven gestegen naar € 4,7 miljoen. De stijging wordt niet zozeer veroorzaakt door meer cliënten of uitgezette voorzieningen, als wel door hogere kosten per cliënt (of voorziening). Met de nieuwe wijze van inkopen voor 2018 is hier op ingespeeld. Er wordt dan niet meer gefinancierd op basis van geleverd uur of dagdeel dienstverlening maar op basis van het behaalde resultaat. Of hiermee bereikt wordt dat de uitgaven per cliënt of traject lager wordt zal in de loop van het jaar 2018 blijken. Het budget van € 4,7 miljoen werd met € 610.000 overschreden.
Een grote risicofactor in 2017 was het (opnieuw) onderbrengen van de schoonmaakondersteuning bij de maatwerk-voorzieningen. De raad heeft dit in 2016 besloten en hiervoor de budgetten beschikbaar gesteld. De aanbesteding voor de schoonmaakondersteuning moest toen nog plaatsvinden en ook was toen nog niet duidelijk hoeveel mensen gebruik zouden gaan maken van de maatwerkvoorziening. Na bijstelling van het budget bij de PPN (een verlaging van € 600.000) is er eind 2017 bijna € 980.000 overgebleven op het budget.
Bij de oude Wmo-voorzieningen is vooral de woonvoorziening een risicofactor. De uitgaven bij deze voorziening kunnen jaarlijks aanzienlijk verschillen. Dit jaar lagen de uitgaven iets boven het budget (+ € 50.000). Bij de andere oude voorzieningen (rollen en vervoer) bleef, dank zij een gunstige aanbesteding van de hulpmiddelen, € 330.000 over.

Uiteindelijk is er op de Wmo-voorzieningen € 650.000 overgebleven. Bij de najaarsnota was dit al voorzien. Het overschot zou worden gebruikt voor het verwachte tekort bij de Jeugdhulp.

Voorzieningen Jeugd
Op 1 januari 2015 is de Jeugdwet in werking getreden. Hiermee is de verantwoordelijkheid voor de gehele jeugdzorg bij de gemeenten gelegd. Ook hier gold, net als bij de Wmo, dat de hiermee gepaard gaande budgetten met een forse korting zijn overgeheveld naar de gemeente. Deze forse korting is overigens in de loop van 2016 en 2017 bijgesteld. De ontwikkeling van de kosten liet zien dat de budgetten tot grote tekorten zouden leiden. Uiteindelijk is het door het rijk beschikbaar gestelde budget met € 1 miljoen verhoogd.

Ondanks de stijging van de budgetten is het budget in 2017 niet toereikend gebleken. De kosten voor de jeugdhulp zijn in 2017 hoger uitgekomen dan begroot. Dit door een onverwachte toename in het 4e kwartaal. De overschrijding bedraagt € 925.000.

Ook hier geldt, net als bij de Wmo, dat er geen sprake is van een toename van aantal cliënten maar dat de trajecten per cliënt duurder zijn geworden. Ook hier is in 2017 een aanbesteding geweest, regionaal uitgevoerd door de BVO (nu Regionaal Serviceteam Jeugd), om deze trend te kunnen verminderen of zelfs omkeren. De uitkomsten van deze nieuwe wijze van bekostiging zullen in 2018 goed gemonitord worden. Toch is het wel duidelijk dat komende jaren vooral dit budget voor jeugdzorg sterk onder druk zal komen te staan en dat de gemeente Steenwijkerland, net als alle andere gemeenten, hier grote risico's loopt.

Er was in 2017 geen verevening van de kosten meer, de kosten zijn op basis van de indicerende gemeente toebedeeld. Uit de concept-rapportage van het 4e kwartaal blijkt dat verevening of daadwerkelijke toebedeling voor de gemeente Steenwijkerland voor 2017 (bijna) geen verschil maakt.
Vanaf 2018 verzorgt de gemeente zelf de betaling van de facturen van de zorgaanbieders. Het is de verwachting dat hierdoor eerder (gedurende het jaar) zicht ontstaat op de uitputting van de budgetten.

Algemene voorzieningen Wmo en Jeugd, inclusief de toegang
Bij de jaarrekening is een bedrag overgebleven van € 291.000

Achterstallig onderhoud openbare ruimte
Voor het onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte wordt gebruik gemaakt van speciale computerprogramma's. De afgelopen jaren is hard gewerkt aan het op orde brengen van deze programma's. Ondertussen is het gehele areaal ingevoerd. D.m.v. inspecties wordt de staat van onderhoud bepaald. Op basis van deze gegevens wordt de besteding van het jaarlijkse onderhoudsbudget bepaald. Het risico van schade als gevolg van achterstallig onderhoud is afhankelijk van de

gekozen frequentie van inspecteren. Voor de frequentie werd een schade van 4% van het onderhoudsbudget reëel geacht. In 2017 is nagenoeg geen risico gelopen.

Invoering Vennootschapsbelasting
De invoering vergt een flinke investering voor de gemeente door de extra (structurele) werkzaamheden, benodigde inhuur van externe adviseurs en opleidingen van personeel.
In 2017 is uitstel aangevraagd voor de aangifte over 2016 en een voorlopige aangifte ingediend met een geschat belastbaar bedrag van € 200.000. Het tarief bedraagt 20% voor een belastbaar bedrag tot en met € 200.000. Boven dit bedrag is het tarief 25%. Inmiddels is een voorlopige aanslag over 2016 en 2017 ontvangen en betaald. De verwachting op dit moment is dat het fiscale resultaat over 2016 en 2017 nihil zal zijn, maar om een te betalen belastingrente van 8% te voorkomen is besloten toch een voorlopige aangifte in te dienen en te betalen. Mocht het fiscale resultaat over 2016 en 2017 nihil zijn zoals verwacht, dan zullen de betaalde bedragen weer terug worden ontvangen.
Op dit moment bestaat veel onduidelijkheid over de manier waarop gemeenten hun winst dienen te berekenen, deze onduidelijkheid zal waarschijnlijk nog enige jaren aanhouden. Het kan er ook toe leiden dat de belastingdienst het moment van opleggen van een definitieve aanslag zoveel mogelijk naar achter zal verplaatsen. Het gevolg van de onzekerheid is dat het mogelijk tot eind 2021 kan duren voordat een definitieve aanslag over 2016 wordt opgelegd. De gemeente zal bij het opstellen van de begroting de hoogte van de te betalen belasting voorzichtig inschatten. Het valt niet uit te sluiten dat de ingeschatte bedragen afwijken van de uiteindelijk te betalen belasting.

Investeringsprojecten ruimtelijk domein
Evenals bij de grondexploitaties zijn voor de lopende investeringsprojecten op basis van de Risman methode de risico's in beeld gebracht. Er zijn in 2017 geen specifieke projecten met hoge financiële risico's geweest.

Wet Werk en Bijstand (WWB)
Het in de begroting opgenomen te ontvangen BUIG-budget betreft een voorlopig inschatting van hetgeen door het rijk toegekend gaat worden. In oktober van het begrotingsjaar wordt het definitieve budget pas bekend gemaakt. De hoogte van het budget is o.a. afhankelijk van de conjuncturele ontwikkelingen op landelijk niveau. Bij minder verstrekte bijstandsuitkeringen dan van te voren ingeschat wordt het budget naar beneden bijgesteld, bij meer verstrekte bijstandsuitkeringen wordt het budget naar boven bijgesteld.
In de begroting 2017 is een te ontvangen bedrag van het rijk opgenomen ter hoogte van € 12.799.000. De WWB-uitkeringen zijn ingeschat op € 10.166.000.
Het definitieve BUIG-budget 2017 bedraagt € 12.930.000. De uitgaven WWB bedroegen € 10.232.000.
Er wordt nog steeds gewerkt aan het plan van aanpak bij de IGSD dat moet leiden tot een forse uitstroom van het aantal uitkeringsgerechtigden naar werk.

Ontwikkeling Algemene uitkering
De accressen worden afgeleid van de Netto Gecorrigeerde Rijks Uitgaven (NGRU). Bij de jaarrekening is uitgegaan van de laatste stand van het accres dat is gemeld in de septembercirculaire 2017.
Volgens de Najaarsnota 2017 van de rijksoverheid zou € 473 miljoen minder uitgegeven worden dan begroot. Dat heeft een vertaling van het accres gemeentefonds tot gevolg van € 80 miljoen ofwel 6½ punten uitkeringsfactor. Dat is echter niet verwerkt in de decembercirculaire omdat dit geen bijstelmoment van het accres is.
Voor de gemeente Steenwijkerland betekent dit een lagere Algemene uitkering van € 190.000. Dit heeft zowel een eenmalig als structureel effect. Het definitieve accres 2017 wordt volgens de gebruikelijke systematiek bij het Financieel jaarverslag over 2017 vastgesteld en gemeld in de meicirculaire 2018 en verwerkt in het uitkeringsjaar 2018.

Rioolheffing
Met betrekking tot de rioolheffing lopen nog altijd twee beroepszaken, waarover u de afgelopen jaren meermaals bent geïnformeerd. Onderstaand de actuele stand van zaken.

De Hoge Raad heeft uitspraak gedaan in de cassatieprocedure met betrekking tot de rioolheffing 2013. Deze zaak betreft een verzamelgebouw, een loods met verschillende opslagunits die verhuurd worden aan derden. De rioolheffing is per unit in rekening gebracht. Namens de eigenaar van de loods is (kort gezegd) een beroep gedaan op het gelijkheidsbeginsel. Campings worden voor de aanslagoplegging (net als in de Wet WOZ) als één geheel aangemerkt. Niet alle huurkavels krijgen een afzonderlijke aanslag, de eigenaar/exploitant van de camping betaalt voor het geheel. De eigenaar van de loods wil dit ook, dus één aanslag voor het gehele pand en geen aanslagen per afzonderlijke unit. Het Gerechtshof Arnhem had het hoger beroep van de eigenaar van de loods gegrond verklaard. Kort gezegd heeft de Hoge Raad nu geoordeeld dat de gemeente een camping voor de rioolheffing, net als voor de Wet WOZ, als één geheel mag aanmerken. Het verbod van discriminatie van artikel 1 van de Grondwet gaat niet zo ver dat de gemeente de bijzondere afbakeningsregel voor recreatieterreinen ook op andere gevallen moet toepassen. De uitspraak van het Hof Arnhem op het hoger beroep is vernietigd. De zaak is verwezen naar het Hof Den Bosch,

dat een nieuwe uitspraak op het hoger beroep moet doen. De mondelinge behandeling heeft 1 maart 2018 plaatsgevonden. De uitspraak laat nog op zich wachten. De mogelijke financiële gevolgen van deze zaak op zich zijn niet noemenswaardig.

Hiernaast spelen nog procedures van een woningstichting tegen de rioolheffing 2013, 2014 en 2015. Ook in deze procedures wordt een beroep op het gelijkheidsbeginsel gedaan, onder verwijzing naar campings. Hiernaast wordt in deze procedures aangevoerd dat de opbrengst van de rioolheffing hoger is dan de kosten. Dit is niet toegestaan, de rioolheffing mag maximaal kostendekkend zijn. We hebben een overzicht van de kosten en baten ingediend bij de rechtbank. Volgens de eiser rekenen we kosten toe aan de rioolheffing die daaraan niet toegerekend mogen worden. Bij uitspraak van 29 maart 2017 heeft de rechtbank Overijssel het beroep op dit laatste punt gegrond verklaard. Het gaat daarbij met name om kosten voor het baggeren van watergangen. De kosten hiervan worden (gedeeltelijk) via de rioolheffing verhaald. Kort gezegd is de gemeente er niet in geslaagd voldoende aannemelijk te maken dat (en in welke mate) de betreffende werkzaamheden en kosten verband houden met de gemeentelijke zorgplichten voor hemel- en grondwater. De kosten mogen daarom volgens de rechtbank niet toegerekend worden aan de rioolheffing. Gevolg hiervan is dat de opbrengstlimiet overschreden wordt. De aan de woningstichting opgelegde aanslagen rioolheffing 2013 tot en met 2015 zijn vernietigd. Het gaat om een bedrag van circa € 500.000,- aan rioolheffing per jaar, dus de financiële gevolgen zijn erg groot. Mogelijk worden de gevolgen nog groter, doordat inmiddels de aanslagen 2016 tot en met 2018 op dezelfde wijze zijn opgelegd en hiertegen ook bezwaar is gemaakt. Tegen de uitspraak van de rechtbank is hoger beroep ingesteld bij het Gerechtshof Arnhem. De mondelinge behandeling van het hoger beroep heeft op
10 januari 2018 plaatsgevonden. Bij uitspraak van 27 februari 2018 heeft het Hof ons hoger beroep gegrond verklaard. Van een overschrijding van de opbrengstlimiet is volgens het Hof geen sprake. Ook op de overige, meer juridische, punten zijn we in het gelijk gesteld. De aanslagen rioolheffing blijven volledig in stand. Tegen de uitspraak is inmiddels beroep in cassatie bij de Hoge Raad ingesteld.

Omgevingsdienst IJsselland
Op 1 juli 2017 is wettelijk verplicht geworden dat de uitvoering van basistaken wordt ondergebracht bij (fysieke) omgevingsdiensten, op basis van een gemeenschappelijke regeling. De jaren 2016 en 2017 hebben in het teken gestaan van de voorbereiding op die transitie. Met ingang van 1 januari 2018 is Omgevingsdienst IJsselland (ODIJ) gestart. Bij de ODIJ zijn niet alleen de verplichte basistaken ondergebracht, maar ook de overige milieutaken en enkele andere taken met een sterke milieucomponent. De keuze hiervoor is niet alleen uit efficiency-overwegingen gemaakt, maar ook omdat de anders achterblijvende taken zo versnipperd zijn dat de gemeente niet aan de geldende kwaliteitscriteria kunnen voldoen. Medewerkers die 70% of meer van hun tijd aan de betreffende taken besteden zijn automatisch geplaatst bij ODIJ. Bij een lager percentage wordt een nadere beoordeling gemaakt. In het geval van Steenwijkerland is op basis van cijfers geconstateerd dat alle milieumedewerkers op basis van het 70% criterium automatisch dienen te worden geplaatst.
Voor Steenwijkerland betekent dit dat alle milieumedewerkers met ingang van 1 januari 2018 eervol zijn ontslagen en in dienst zijn getreden bij ODIJ.

ODIJ functioneert op basis van inputfinanciering. De omvang van de werkvoorraad van de taken is uitgedrukt in fte en voor die fte wordt betaald. Dit brengt met zich mee dat voor taken die niet vallen onder basistaken en het IJssellands convenant niet zijn meegenomen in de fte werkvoorraad en dus ook niet in de kosten. Aanvullende advisering op het gebied van beleid en dergelijke, kunnen dus separaat in rekening worden gebracht.

Na verloop van twee jaar zal de inputfinanciering worden omgezet naar outputfinanciering. Onze bijdrage aan ODIJ zal dan afhankelijk zijn van het aantal producten dat we afnemen, in plaats van de werkvoorraad die we inbrengen. In theorie zou tussen de twee systemen niet veel verschil mogen zitten. E.e.a. is wel afhankelijk van efficiency en standaarden (flat rate). Afgesproken is om vanaf de start van ODIJ niet alleen te monitoren welke werkvoorraad daadwerkelijk wordt ingebracht, maar ook hoeveel producten dit oplevert. Op die wijze komt niemand bij de omschakeling voor verrassingen te staan.

De bijdrage voor 2018 is overeenkomstig de eerder afgesproken begroting, gebaseerd op de werkvoorraad. Daarin worden geen mutaties verwacht. Van eventuele aanvullende taken, die niet binnen de begrootte taken vallen, is op dit moment nog geen sprake, zodat het risico op (een forse) overschrijding van de begroting niet voor de hand ligt.

kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen
De staat van onze veiligheid is in 2017 getoetst met behulp van zowel interne als externe audits. De uitkomsten hiervan zijn overlegd aan het bestuur en aan externe toezichthouders. Nieuw in dit kader is de zogenaamde ENSIA methode. Deze nieuwe methode maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid gemakkelijker en efficiënter. De horizontale verantwoording die hieruit ontstaat bestaat uit een zelfevaluatie en een verklaring van het College van B&W over de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. Beide documenten zijn positief beoordeeld door een extern auditor.

Ondanks al deze maatregelen moeten wij ons wel blijven realiseren dat “gemeentewerk” ook gewoon “mensenwerk” is. Dit betekent dat er zich altijd beveiligingsincidenten kunnen voordoen.

Grondexploitaties
Ultimo van elk jaar worden de grondexploitaties op basis van de jaarrekening geactualiseerd. Met de wijziging in de BBV voorschriften heeft dit in 2017 geleid tot een grote winstneming. Dit omdat de POC (Percentage Of Completion) methode is toegepast.
Binnen de grondexploitatie zijn de risico’s door middel van de RISMAN- methode bepaald. De omvang van het risico bedraagt ultimo 2017 € 3,8 miljoen.

Weerstandscapaciteit
De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de gemeente de beschikking had, c.q. kon beschikken om onverwachte tegenvallers op te vangen mochten deze zich voordoen. Uit onderstaande tabel blijkt dat de weerstandscapaciteit in 2017 € 252,79 per inwoner bedroeg en aanzienlijk hoger is dan in 2016 (€ 172,06). Dit wordt veroorzaakt doordat een aantal reserves bij de vaststelling van de nota Reserves en voorzieningen op 19 december 2017 zijn overgeheveld naar de algemene reserve vrij besteedbaar.

bedragen x € 1

Weerstandscapaciteit	Begroting 01-01-2017	Rekening 31-12-2017	Rekening 31-12-2016
Weerstandscapaciteit vermogen			
Algemene reserve vaste buffer	€ 7.471.100	€ 11.064.000	€ 7.475.100
Weerstandscapaciteit exploitatie			
Onvoorzien	€ 0	€ 0	€ 0
Totaal weerstandscapaciteit	**€ 7.471.100**	**€ 11.064.000**	**€ 7.475.100**
Aantal inwoners	43.330	43.768	43.445
Weerstandscapaciteit per inwoner	**€ 172,42**	**€ 252,79**	**€ 172,06**

Diverse kengetallen
Op grond van regelgeving is de gemeente sinds 2015 verplicht om inzicht te geven in de financiële kengetallen. De cijfers van deze kengetallen geven in samenhang de raad een globaal inzicht van de verwachte financiële ontwikkelingen in de gemeente bij het jaarverslag. Er zijn geen landelijke normen voor de kengetallen omdat deze erg afhangen van de lokale situatie. Wel kan de raad eigen normen stellen voor deze kengetallen en bij belangrijke raadsbesluiten laten opnemen wat het effect is op de financiële kengetallen en de afgesproken normen.

Hierbij gaat het om de volgende kengetallen:
1. Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen;
2. Solvabiliteitsratio;
3. Grondexploitatie;
4. Structurele exploitatieruimte en
5. Belastingcapaciteit.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen.
De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schulden ten opzichte van de eigen inkomsten van de gemeente. Als regel geldt dat hoe hoger de inkomsten zijn des te meer schuld een gemeente mag hebben. Normaal bevindt deze schuldquote zich in de bandbreedte tussen 0% en 100%. Een laag percentage is gunstig. Doordat er bijvoorbeeld net grote investeringen of een flinke meevaller is geweest kan de netto schuldquote hoger of lager zijn. De netto schuldquote voor onze gemeente kent een vrij constante stijgende trend van 33% in 2009 naar bijna 58% in 2017.

De schuldquote geeft een vertekend beeld door uitgeleende gelden aan derden en verbonden partijen. Met name de verstrekte leningen aan de woningcorporaties (Wetland Wonen en Woonconcept) en de nutsbedrijven (vordering op Enexis en Vitens) zijn hiervan een goed voorbeeld. Daarom moet de netto schuldquote nog worden gecorrigeerd voor uitgeleende gelden. In de volgende grafiek is de ontwikkeling van beide schuldquotes weergegeven.

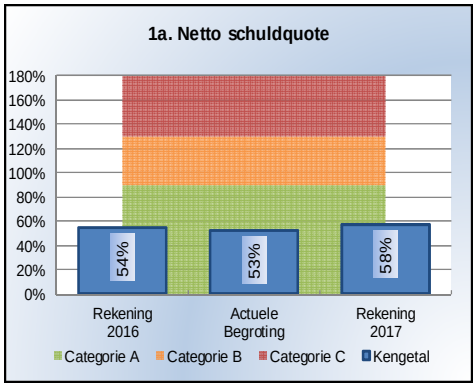

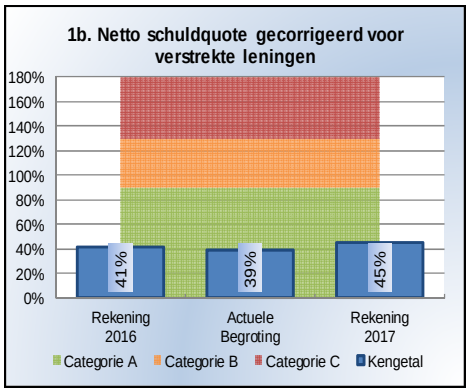

In bijgaande grafiek wordt de netto schuldquote van de afgelopen jaren weergegeven.

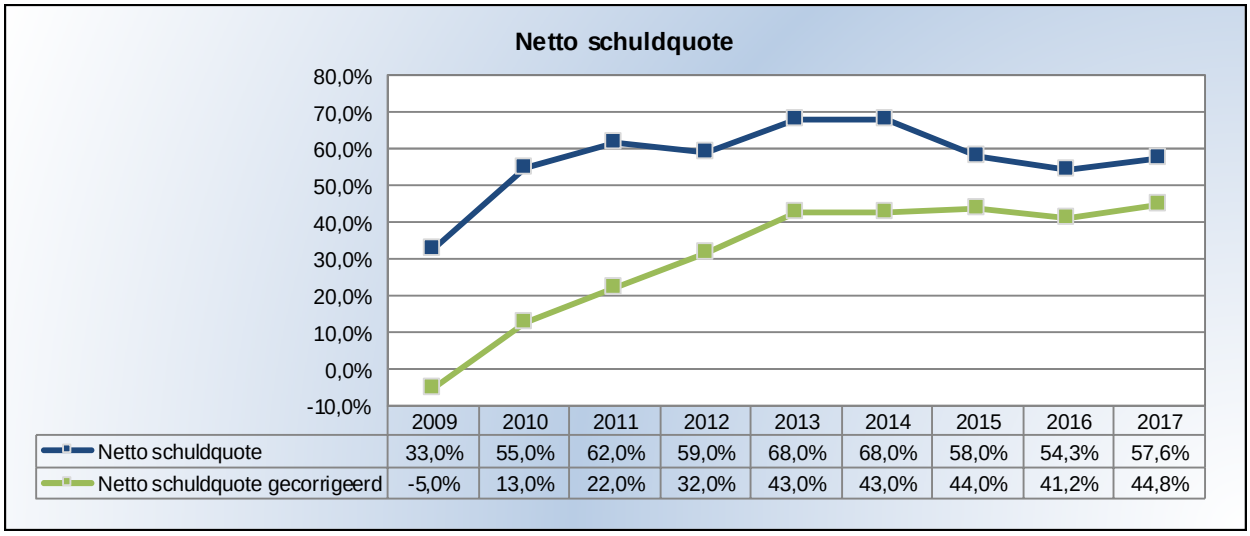

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Netto schuldquote	33,0%	55,0%	62,0%	59,0%	68,0%	68,0%	58,0%	54,3%	57,6%
Netto schuldquote gecorrigeerd	-5,0%	13,0%	22,0%	32,0%	43,0%	43,0%	44,0%	41,2%	44,8%

Zoals u ziet is de gecorrigeerde netto schuldquote in de periode 2009-2010 gestegen van -5% naar 13%. Daarna is deze trend doorgezet tot uiteindelijk 44,8% in 2017.

Schommelingen in inkomsten kunnen dus het kengetal van de netto schuldquote beïnvloeden. Er ontstaat dan het zogenaamde noemer effect. Vaak betrof het kleine schommelingen, met lichte trendbreuken tot gevolg. Sinds 2015 heeft de gemeente te maken met een forse trendbreuk door de overheveling van taken in het sociaal domein. De inkomsten zijn hierdoor fors gestegen**.** Een gevolg hiervan is dat de netto schuldquote in 2017 is gestegen naar 57,6% en de netto schuldquote gecorrigeerd naar 44,8%. Opgemerkt wordt dat hoe lager het percentage van de netto schuldquote is, hoe beter het gaat met de gemeente.

Solvabiliteitsratio

De solvabiliteitsratio geeft aan in hoeverre het bezit van de gemeente op de balans is afbetaald. Ook geeft dit ratio inzicht of de gemeente in staat is om aan haar financiële verplichtingen te kunnen voldoen.

Normaal bevindt de solvabiliteitsratio van een gemeente zich tussen de 30% en 80%. Bij een ratio boven de 80% heeft de gemeente per saldo geen schulden. Bij een ratio onder de 20% heeft de gemeente heel veel schuld. Dus hoe hoger dit percentage, hoe gunstiger dit is voor de financiële weerbaarheid van de gemeente. Dit cijfer geeft dus een soort toekomstvisie weer.

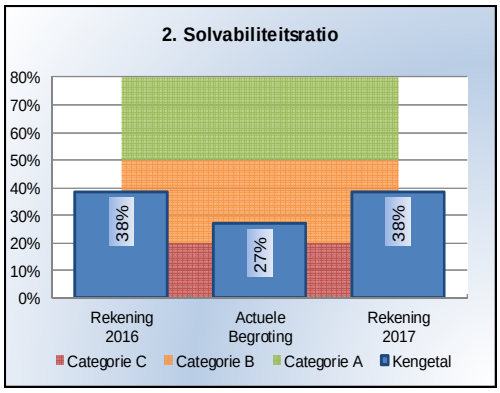

De gemeente Steenwijkerland heeft eind 2017 een solvabiliteitsratio van 38,5%. In bijgaande grafiek wordt het solvabiliteitsratio van de afgelopen jaren weergegeven.

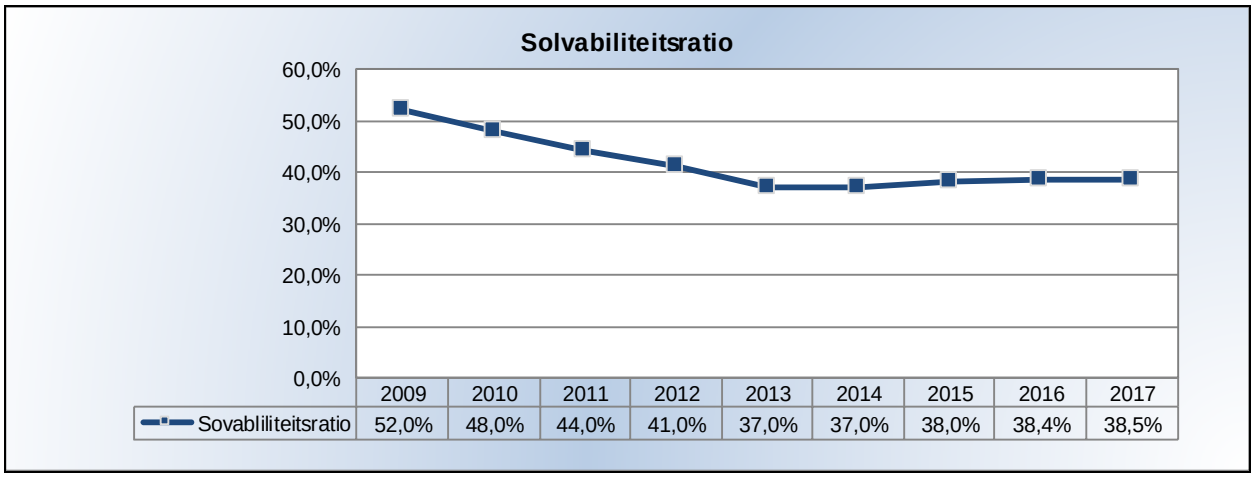

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Sovabliliteitsratio	52,0%	48,0%	44,0%	41,0%	37,0%	37,0%	38,0%	38,4%	38,5%

Zoals u ziet is de solvabiliteitsratio nagenoeg stabiel. Doelstelling bij de meerjarenbegroting 2017-2020 was dan ook om de solvabiliteit minimaal op dit niveau te stabiliseren en dat is gelukt.

Grondexploitatie

Voor de gemeente betekent het aanhouden van voorraden bouwgrond een risico. Het is immers altijd de vraag of de bouwgrond met winst verkocht kan worden. Om de hoogte van dit financiële risico in beeld te brengen, is het kengetal grondexploitatie vastgesteld. Dit kengetal geeft de verhouding aan tussen de waarde van de voorraden bouwgrond en de jaarlijkse gemeentelijke inkomsten. Hoe hoger dit kengetal hoe meer risico er wordt gelopen. Opgemerkt wordt dat naarmate de inkomsten verder in de toekomst liggen, dit rentekosten en risico's met zich mee brengt. Een grondexploitatie van 10% of hoger wordt beschouwd als kwetsbaar. Dus hoe lager dit percentage is hoe beter het met de gemeente gaat.

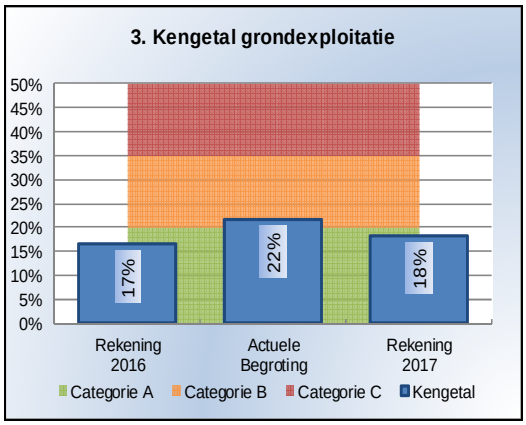

Het kengetal voor de grondexploitatie bedraagt eind 2017 18,5%. In de volgende grafiek is de ontwikkeling vanaf 2009 weergegeven.

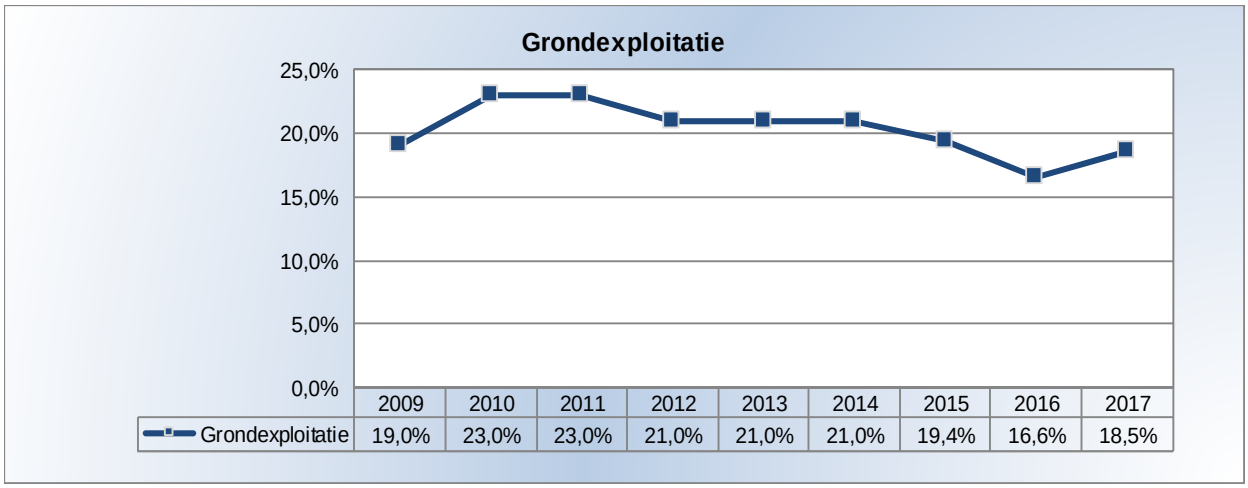

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Grondexploitatie	19,0%	23,0%	23,0%	21,0%	21,0%	21,0%	19,4%	16,6%	18,5%

Zoals u ziet ligt het kengetal sinds 2010 rond de 23%. In 2015 is dit gedaald naar 19% en vervolgens is deze daling omgezet in een stijging in 2017 naar 18,5%. Deze daling wordt veroorzaakt door enerzijds de afwaardering en winstneming van diverse complexen. Dit omdat het percentage wordt berekend door de boekwaarde uit te drukken in een percentage van de boekwaarde ten opzichte van de totale baten van de gemeente (exclusief reserves).

Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte is van belang om te kunnen beoordelen welke structurele ruimte er is om de eigen lasten te kunnen dragen, of welke structurele stijging van de baten of structurele daling van de lasten daarvoor nodig is. De structurele exploitatieruimte wordt berekend door het saldo van de structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves te delen door de totale baten. Op deze manier ontstaat er een percentage voor de structurele exploitatieruimte. Als dit percentage negatief is, betekent dit dat de structurele baten onvoldoende ruimte bieden om de structurele lasten te dekken. Dus hoe hoger dit percentage is, des te beter het gaat met de gemeente.

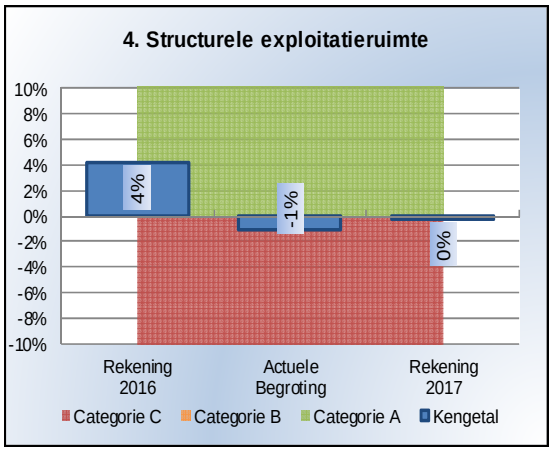

Het kengetal voor de structurele exploitatieruimte bedraagt eind 2017 0%. In de volgende grafiek is de ontwikkeling vanaf 2009 weergegeven.

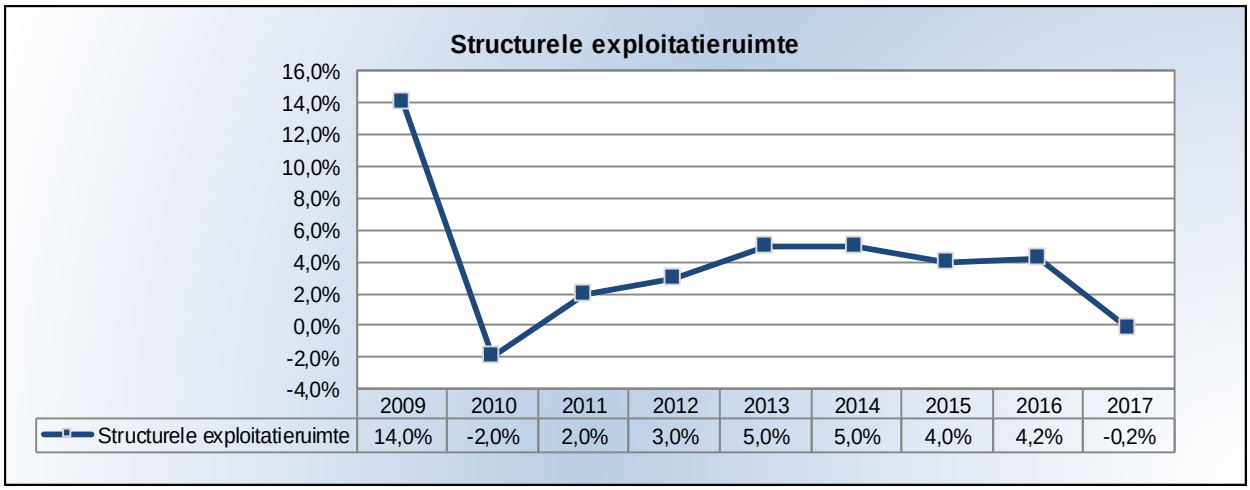

Vanaf 2011 lag het kengetal tussen de 2 en 5%. Voor 2017 is dit uitgekomen op 0%. Dit percentage wordt negatief beïnvloed door de eenmalige winsten van de grondexploitatie en de wijziging van het activeren van de Lageweg en de Mr. Z. ter Steghestraat verantwoord in de Perspectiefnota 2017-2020. Hoe deze structurele ruimte zich in de komende periode ontwikkeld is sterk afhankelijk van zowel de ontwikkeling in de lasten en van de inkomsten van het Rijk voor de gemeente Steenwijkerland.

Belastingcapaciteit

Het kengetal belastingcapaciteit geeft inzicht in hoe de belastingdruk in de gemeente zich verhoudt ten opzichte van het landelijk gemiddelde.

Door de hoogte van de woonlasten (ozb, rioolheffing en afvalstoffenheffing) in de gemeente te vergelijken met het landelijk gemiddelde kan een indicatie worden gegeven van de belastingcapaciteit. Het kengetal vergelijkt de woonlasten in jaar t met de landelijk gemiddelde woonlasten (COELO) in jaar (t-1). Als dit percentage hoog ligt, betekent het dat de gemeente meer inkomsten uit belastingen zou kunnen verwerven. Of dit wel of niet gebeurt is een beleidskeuze. Als indicatie kan worden gegeven dat hoe lager dit percentage is, des te beter het met de gemeente gaat. Voor 2017 komt dit cijfer uit op 87%.

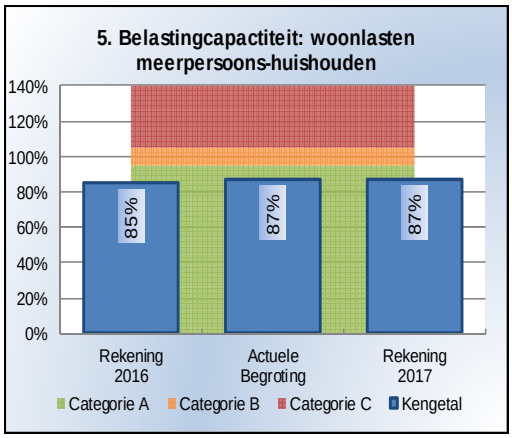

In de volgende grafiek is de ontwikkeling vanaf 2009 weergegeven.

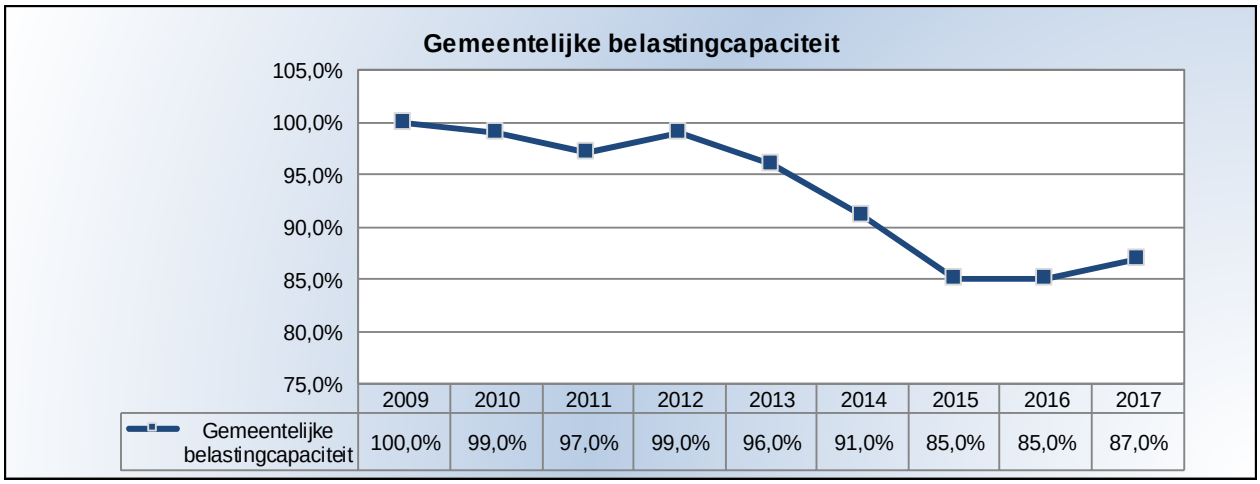

Zoals u ziet was in deze grafiek een neergaande trend waarneembaar. Dit betekent dat de woonlasten zich steeds verder onder het landelijk gemiddelde bewegen en de belastingcapaciteit in de loop van de jaren is toegenomen.
Ten opzichte van 2016 is er weer een lichte stijging. De daling van 2015 heeft zich net als in 2016 niet verder doorgezet. Dit komt doordat de tarieven niet verder zijn gedaald ten opzichte van 2015 als gevolg van het omgekeerd inzamelen van het afval.

5. Gemeentelijke belastingcapaciteit		**Rekening 2016**	**Actuele Begroting**	**Rekening 2017**
A. OZB-lasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	+	212	212	212
B. Rioolheffing voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde	+	249	252	252
C. Afvalstoffenheffing voor een gezin	+	138	165	165
D. Eventuele heffingskorting voor een gezin	-	-	-	-
E. Totale woonlasten voor gezin bij gemiddelde WOZ-waarde		**599**	**629**	**629**
F. Woonlasten landelijke gemiddelde voor gezin in t-1	/	704	723	723
Woonlasten t.o.v. landelijke gemiddelde jaar er voor		**85%**	**87%**	**87%**

Resumé

Kengetallen	**Rekening 2016**	**Actuele Begroting**	**Rekening 2017**
Netto schuldquote	54%	53%	58%
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	41%	39%	45%
Solvabiliteitsratio	38%	27%	38%
Grondexploitatie	17%	22%	18%
Structurele exploitatieruimte	4%	-1%	0%
Gemeentelijke belastingcapaciteit	85%	87%	87%

Verder wordt nog verwezen naar de databank van de provincie Overijssel voor informatie over de kengetallen in onze provincie. De databank is te vinden op https://overijssel.databank.nl/jive/?cat_show=Gemeentefinanci%C3%ABn.
Ook kunt u deze gegevens van de programmabegroting 2018 op de site van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) bij de houdbaarheidstest gemeentefinanciën versie 2018 raadplegen.

3.3 Onderhoud kapitaalgoederen

De kapitaalgoederen van de gemeente zijn voorzieningen in de openbare ruimte waarvoor investeringen zijn gedaan. Het gaat hierbij om voorzieningen zoals wegen, groen, water, riolering en gebouwen. Het onderhoud aan deze voorzieningen is van groot belang voor het optimaal functioneren van de gemeente, bijvoorbeeld op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, vervoer en recreatie. Het onderhoud is ook nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen.

De processen die uiteindelijk leiden tot onderhoudsmaatregelen of investeringen zijn ingericht volgens de filosofie van assetmanagement zoals beschreven in NEN-ISO 5500. Hiervoor maakt de gemeente gebruik van een beheerpakket dat aan de hand van inventarisaties en inspecties in het veld up-to-date wordt gehouden. Uitgangspunt voor het gewenste kwaliteitsniveau is de Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR), die in 2007 door de gemeenteraad is vastgesteld. Een nadere uitwerking hiervan is vastgelegd in verschillende beleidsdocumenten. In 2017 zijn veel van deze beleidsdocumenten vernieuwd. In deze paragraaf onderhoud kapitaalgoederen zal per onderdeel de situatie van 2017 worden besproken.

Wegen

Areaal
Het wegenareaal bestaat uit:

Areaal Wegen	Oppervlak (ha)	%
• Asfalt	173	49%
• Cementbeton	11	3%
• Elementen	158	45%
• Onverhard	12	3%
Totaal	**354**	100%

Beleidskader
De gemeente heeft vanuit de Wegenwet een verplichting om de gemeentelijke openbare wegen te onderhouden. De gemeenteraad heeft in 2017 het bijbehorend beleidsplan "Overwegen" 2017-2020 vastgesteld.
Het ambitieniveau voor wegen is door de raad vastgesteld volgens scenario basis. Hierbij wordt:

- Het huidig kwaliteitsniveau van het wegennet van de gemeente behouden
- De veiligheid en comfort voor de weggebruikers, het aanzien en de leefbaarheid van de kernen en wijken niet aangetast
- Voorkomen dat binnen en na de planperiode meerkosten ontstaan als gevolg van ernstiger schade en hinder en daarop volgend extra (groot) onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties
De financiële consequenties van het vastgestelde kwaliteitsniveau zijn berekend in het beleidsplan "Overwegen" 2017-2020.
Door middel van jaarlijkse inspecties wordt de houdbaarheid van het beleid regelmatig tegen het licht gehouden. Iedere weg wordt minimaal eens per twee jaar geïnspecteerd, waarbij de wegen worden beoordeeld op verschillende schadebeelden. De inspectiegegevens worden met het geautomatiseerde wegbeheerpakket vertaald naar benodigde maatregelen.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting
Met het vaststellen van het beleidskader in 2017 heeft de gemeenteraad ook ingestemd met het benodigde budget en de benodigde storting in de onderhoudsvoorziening.

Riolering

Areaal
De areaalgegevens van het riool zijn als volgt:

Areaal Riool	Aantal	Eenheid
• Vrijverval riolering	420	km
• Persleiding	61	km
• Drukriolering	341	km
• Gemalen	144	stuks
• Randvoorzieningen	12	stuks
• Minigemalen	1.150	stuks

Beleidskader
De beleidskaders voor de riolering zijn vastgesteld in het Watertakenplan Fluvius 2016-2021, dat is opgesteld met het waterschap Reest en Wieden en de zes inliggende gemeenten van het beheergebied van het waterschap. Voor de gemeentelijke watertaken zijn de volgende vijf bestuurlijke doelen gedefinieerd:
1. Risico's voor de volksgezondheid door aanraking schadelijke stoffen en geur-overlast maximaal beperken.
2. Beperk wateroverlast door water op straat en beperk overstroming maximaal.
3. Beperk hinder door falen van riolen en door verstopping of werkzaamheden.
4. Zorg voor goede oppervlaktewater-kwaliteit, voer zo weinig mogelijk schoon water af naar de zuivering.
5. De klant staat voorop. Aantal klachten zit onder het landelijk gemiddelde.

Twee doelen richten zich op communicatie, meldingen, klachten en afhandeling hiervan.
Het betreft doel 1: 'bescherm de volksgezondheid' en doel 5: 'zorgvuldige dienstverlening'. De overige drie doelen (doel 2: beperk wateroverlast, doel 3: beperk hinder en doel 4: spaar het milieu) bepalen in grote mate de inzet van menskracht en middelen. Daartoe wordt een aantal strategische keuzes gemaakt:
- Inzet op assetmanagement en een sterke betrokkenheid van inwoners en bedrijven;
- Inzet op versterken van de duurzaamheid;
- Maatregelen afleiden uit de ketenbenadering en de bestuurlijke doelen, daarbij zijn de zorgplichten leidend voor de mate waarin de gemeente haar verantwoordelijkheid invult:
    - Aanleg van nieuwe voorzieningen;
    - Gegevensbeheer;
    - Aansluiting op riolering of IBA;
    - Onderhoudswerkzaamheden;
    - Kwaliteit van riolering;
    - Functioneren van riolering;
    - Aanpak knelpunten;
    - Communicatie;
    - Klimaatverandering;
    - Afkoppelen;
    - Overdracht stedelijk water;
    - Zorgplicht grondwater.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties
In het watertakenplan is niet alleen het beleidskader vastgelegd, maar zijn ook de financiële consequenties bepaald. Per jaar worden de concrete plannen die gebaseerd zijn op het watertakenplan opgenomen in het Uitvoeringsplan Openbare Ruimte.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting
De financiële consequenties van het watertakenplan zijn één op één verwerkt in de programmabegroting.

Water en kunstwerken

Areaal
Het areaal water- en kunstwerken bestaat uit:

Water	Aantal	Eenheid
•Watergangen en stedelijk gebied	46	km
• Niet schouwsloten	119	km
• Schouwsloten	207	km
• Greppels	100	km
• Duikers	1.500	stuks

Kunstwerken	Aantal	Eenheid
• Kunstwerken (bruggen, steigers en overige voorzieningen)	335	stuks
• Havens	11	stuks
•Oever	120	km
• waarvan beschoeiingen	75	km

Beleidskader
Het gewenste kwaliteitsniveau van de water- en kunstwerken in de gemeente is vastgelegd in diverse beleidsnota's en plannen. De volgende documenten liggen ten grondslag aan het nagestreefde kwaliteitsniveau:
- Beleidsplan oeverconstructies Steenwijkerland (2016-2020);
- Beleidsplan oeververbindingen Steenwijkerland (2017-2021)
- Watertakenplan Fluvius 2016-2021;

In 2015 is een beleidsplan oeverconstructies vastgesteld. In dit beleidsplan is op basis van voor- en nadelen van verschillende scenario's gekozen voor een variant waarbij daar waar beschoeiing echt nodig is bij vervanging gekozen wordt voor kunststof. Dit is een duurzaam en financieel gunstig scenario. Dit betekent dat er bij constatering van een matige, slechte of zeer slechte kwaliteit dient te worden gekeken of:
1. De beschoeiing onder verantwoordelijkheid van de gemeente valt (als het onder particuliere verantwoordelijkheid valt dan dient de gemeente de particulier aan te schrijven en te wijzen op de slechte staat van de beschoeiing, maar verder geen actie te ondernemen);
2. De locatie vraagt om beschoeiing of dat kan worden volstaan met een natuurlijke oever (als de huidige beschoeiing kan worden vervangen door ene natuurlijke oever dan is dat een duurzamere invulling);
3. De beschoeiing kan worden vervangen door een duurzame kunststof beschoeiing (als er toch beschoeiing dient te komen dan heeft een kunststof toepassing de voorkeur boven hout als de omstandigheden dit toelaten).

In 2017 is door de raad het beleidsplan Oeververbindingen 2017-2021 vastgesteld met de daarbij benodigde middelen. Hierbij is gekozen voor het onderhoudsscenario beperkt basis. Verhoging van het onderhoudsbudget als gevolg van achterstallig onderhoud en het benodigde budget voor vervangingsinvesteringen voor de jaren 2018 t/m 2021 zijn beschikbaar gesteld.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties
De financiële consequenties van de verschillende beleidsplannen en de bijbehorende kwaliteitsniveaus zijn becijferd.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting
Ten aanzien van het beheer van het stedelijk water (waterwegen en beschoeiingen) is door middel van het vaststellen van het watertakenplan voorzien in een gedeeltelijke dekking van de benodigde middelen. Voor de oeverconstructies geldt dat het benodigde geld beschikbaar is gesteld. Voor wat betreft de baggeropgave wordt samen met de andere waterbeheerders in het gebied getracht om door middel van slim en integraal aan te besteden het gekozen onderhoudsniveau te realiseren. Ten aanzien van oeververbindingen geldt dat het budget behorende bij het onderhoudsscenario beperkt basis beschikbaar is gesteld.

Openbaar groen en speelvoorzieningen

Areaal
Het areaal groen, sport- en speelvoorzieningen bestaat uit:

Areaal Groen- en speelvoorzieningen	Aantal	Eenheid
• Bomen	34.000	stuks
• Gazon	100	ha
• Extensief beheerd gras	95	ha
• Bermen	235	ha
• Hagen	29.000	m2
• Plantsoen	15	ha
• Landschappelijk groen (bos en houtwallen)	87	ha
• Speelplekken	170	stuks

Beleidskader
Openbaar groen heeft betrekking op boombeheer, plantsoenbeheer, maaibeheer en dierenweides. Hierbij zijn de volgende nota's en plannen van belang:
- De Integrale Visie Openbare Ruimte (IVOR);
- Beleidsnota Groen, 2007;
- Meerjarenprogramma Groen (MJP Groen), 2011;
- Landschapsontwikkelingsplan (LOP), 2005;
- Kwaliteitshandboek onderhoud openbare ruimte gemeente Steenwijkerland.

Voor de speelvoorzieningen zijn de volgende nota's van belang:
- Speelplekkenbeleid (2009);
- Meerjarenplan Spelen (2014).

In het landschapsontwikkelingsplan is aangegeven hoe het landschap ontwikkeld en beheerd kan worden. In de beleidsnota Groen worden de beheerambities met betrekking tot het groen beschreven. Een basis onderhoudsniveau is daarbij het uitgangspunt. Naast het dagelijks beheer zijn er ambities op het gebied van duurzaamheid, streekeigen beplanting en een schone, hele en veilige omgeving. Het meerjarenplan Groen geeft aan hoe aan deze ambitie invulling kan worden gegeven.

In 2014 heeft de gemeenteraad op basis van een evaluatie besloten om de lijn van het speelplekkenbeleid uit 2009 ('Plekken om (mee) te spelen') te continueren. In dit plan is vastgesteld dat de gemeente spelen en bewegen stimuleert en dat daarvoor voldoende speelruimte aangeboden wordt. Om het buitenspelen te stimuleren zijn er uitdagende natuurspeelplekken ontwikkeld gericht op beweging en het prikkelen van de fantasie. Bij het ontwerpen van speelplekken wordt rekening gehouden met medegebruik door kinderen met een beperking. Open schoolpleinen dragen bij in de behoefte aan speelruimte. Er zijn daarover met diverse scholen afspraken gemaakt. Bij het ontwerp en onderhoud van de openbare ruimte in het algemeen wordt nagegaan hoe de bespeelbaarheid verhoogd kan worden. Het onderhoud van de speelvoorzieningen zal op het basisniveau van 'schoon heel en veilig' worden uitgevoerd.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties
In het meerjarenplan Groen is becijferd dat om de ambities die in het beleid zijn vastgelegd te kunnen waarmaken er een extra investering nodig is van € 1,1 mln. verdeeld over vier jaren. Daartegenover staat een structurele bezuiniging op het reguliere budget, die oploopt tot € 45.000 vanaf 2014.

In het meerjarenplan Spelen is voor een periode van 10 jaren becijferd hoeveel geld er nodig is om op het vastgestelde beleid te kunnen uitvoeren.
Vertaling van de financiële consequenties in de begroting
Met vaststellen van het MJP Groen heeft de gemeenteraad het hierboven genoemde investeringsbedrag voor de jaren 2011 t/m 2014 vrijgegeven. In 2016 is deze investering grotendeels afgerond.

In de begroting van 2014 is een structurele bezuiniging op het groenbudget doorgevoerd van in totaal € 150.000. Vooralsnog is het uitgangspunt dat de gewenste beeldkwaliteit van het groen kan worden gehandhaafd door slimmer aan te besteden en door (markt)partijen te betrekken bij de wijze waarop de beeldkwaliteit kan worden gerealiseerd.
In 2014 is voor het onderhoud van de speelvoorzieningen besloten tot het instellen van een voorziening, met als doel kosten die in de toekomst worden verwacht te kunnen opvangen. Bij de jaarrekening wordt ieder jaar beoordeeld of er voldoende budget is. Een eventueel tekort/overschot wordt verwerkt in de jaarrekening.

Gebouwen

Areaal
Hieronder is een overzicht gegeven van de verschillende gebouwen die door de gemeente worden beheerd:

Gemeentelijke gebouwen	Aantal	Eenheid
• Binnensport accommodaties	8	stuks
• Buitensport accommodaties	16	stuks
• Gemeentelijke panden	1	stuks
• Werkplaatsen	3	stuks
• Brandweer	6	stuks
• Musea	5	stuks
• Wijkgebouwen	4	stuks
• Peuterspeelzalen	4	stuks
• Jeugdhonken	2	stuks
• Begraafplaatsen	16	stuks
• Woningen	5	stuks
• Recreatie	12	stuks
• MFC	1	stuks
• Theater	1	stuks
• Overige panden	42	stuks

Beleidskader
Voor de gebouwen die de gemeente in onderhoud heeft zijn onderhoudsplannen opgesteld. Hierin is het te verrichten onderhoud voor meerdere jaren vastgelegd, inclusief de onderhoudskosten waarmee rekening moet worden gehouden. Uitgegaan wordt van drie categorieën onderhoud. Het klachtenonderhoud betreft dagelijks voorkomende calamiteiten en storingen. Daarnaast is er het onderhoud waarvoor servicecontracten zijn afgesloten. Dit betreft voornamelijk technische installaties. Tenslotte is er het planmatig onderhoud.

Uit het beleidskader voortvloeiende financiële consequenties

Op basis van bovengenoemde onderhoudsplannen is voor de periode van 2016 – 2025 een Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed opgesteld. Deze plannen worden ieder jaar bij de jaarrekening geactualiseerd. Bij de laatste actualisatie is becijferd dat de jaarlijkse kosten aan planmatig onderhoud gemiddeld € 817.000,- bedragen. Uitbreidingen en duurzame maatregelen vallen buiten dit planmatig onderhoud en zullen via investeringen moeten worden gerealiseerd.

Vertaling van de financiële consequenties in de begroting

Het Meerjarenplan Maatschappelijk Vastgoed is verwerkt in de begroting. De maatregelen voor 2017 zijn vastgelegd in het Uitvoeringsplan Maatschappelijk Vastgoed 2017.
Voor het Maatschappelijk Vastgoed is een voorziening ingesteld. Bij de jaarrekening wordt ieder jaar beoordeeld of er voldoende budget is. Dit tekort/overschot wordt verwerkt in de jaarrekening.

3.4 Financiering

De financieringsparagraaf bevat informatie over het financieringsgedrag van de gemeente. In het kader van de Wet FIDO (Financiering Decentrale Overheden) zijn regels vastgesteld, die van kracht zijn voor het beheersen van financiële risico's op aangetrokken en uitgezette middelen. De Wet FIDO is een raamwerk die de risico's in het financieringsbeleid van de gemeente binnen de perken moet houden en tegelijkertijd flexibiliteit en transparantie in de financieringsstructuur mogelijk maakt. De Wet FIDO is voor onze gemeente nader uitgewerkt in het "Financieringsstatuut gemeente Steenwijkerland".
De gemeenteraad heeft het statuut in haar raadsvergadering van 21 juni 2011 vastgesteld. Een gevolg hiervan is dat de kaders met betrekking tot het beheren en beheersen van de geldstromen zijn vastgesteld.
Verder geeft de financieringsparagraaf informatie over algemene ontwikkelingen en concrete beleidsplannen van het risicobeheer, de gemeentefinanciering en het kasbeheer.

De gemeente Steenwijkerland streeft er naar om zorgvuldig (doeltreffend en doelmatig) omgaat met de beschikbare financiële middelen. Daarom wordt gestreefd dat benodigde leningen tegen zo laag mogelijke kosten worden aangetrokken, waardoor de renterisico's kunnen worden beheerst. Bij het afsluiten van leningen wordt rekening gehouden met de bestaande leningenportefeuille, maar ook met de rentevisie en de renterisiconorm. Wel wordt opgemerkt dat het aantrekken van gelden, alsmede de hoogte van het bedrag, afhankelijk zijn van de inkomende en uitgaande geldstromen bij de gemeente.

Risicobeheer
Een kernonderdeel van de financieringsparagraaf is het risicoprofiel. In dit verband worden onder risico verstaan:

- Renterisico's;
- Koersrisico's
- Kredietrisico's;
- (intern(liquiditeitsrisico's en
- Valutarisico's.

Bij onze leningenportefeuille loopt de gemeente een risico in verband met renteherziening en een risico in verband met herfinanciering. In 2017 zijn er geen leningen vervroegd afgelost.
Verder hebben we in 2017 in beperkte mate te maken gehad met zgn. kredietrisico's. Dit zijn risico's die zich kunnen voordoen bij het verstrekken van leningen aan onder andere publieke instellingen. De totale omvang van deze leningen bedroeg op 1 januari 2017 afgerond € 13,9 miljoen. Per 31 december 2017 bedroeg de restantschuld afgerond € 12,8 miljoen.

Renterisiconorm
Het doel van de renterisiconorm is om tot een zodanig opbouw van de leningenportefeuille te komen dat het renterisico door renteaanpassing en herfinanciering in voldoende mate worden beperkt. Als de leningenportefeuille gelijkmatig is opgebouwd, zal ook het renterisico over de vaste schuld gelijkmatig in de tijd zijn gespreid. Als bovengrens wordt een bedrag van 20% van het begrotingstotaal per 1 januari 2017 gehanteerd. Indien de jaarlijks te herfinancieren bedragen onder de norm blijven is er sprake van een beheerste en overzienbare situatie. Zoals uit onderstaande tabel blijkt bedraagt de ruimte onder de risiconorm in 2017 bijna € 17,5 miljoen te zijn.

bedragen x € 1.000

Renterisico	Rekening 2017	Rekening 2016
Renterisico vaste schulden		
Renteherziening o/g	-	2.885
Betaalde aflossingen	4.750	5.241
Renterisico vaste schulden	**4.750**	**8.126**
Toegestane renterisiconorm		
Omvang begroting 2017 (=grondslag)	111.177	124.815
Renterisiconorm (in % van de grondslag)	20,0%	20,0%
Toegestane renterisiconorm	**22.235**	**24.963**
Toets renterisiconorm		
Ruimte onder renterisiconorm	**17.485**	**16.837**
Overschrijding renterisiconorm		

Kasgeldlimiet
Ieder kwartaal wordt een opgave gedaan aan het CBS via informatieverstrekking derden (Iv3). Hieruit kunnen gegevens worden gehaald met betrekking tot de gemiddelde netto vlottende schuld. Dit bedrag mag de kasgeldlimiet –dit is de maximaal toegestane netto vlottende schuld- niet overschrijden. Het percentage voor de kasgeldlimiet is vastgesteld op 8,5% van het begrotingstotaal, zijnde afgerond € 111 miljoen. Het bedrag van de kasgeldlimiet bedraagt afgerond € 9,5 miljoen.

bedragen x € 1.000

Kasgeldlimiet	1e kwartaal	2e kwartaal	3e kwartaal	4e kwartaal
Netto vlottende schuld				
Omvang vlottende schulden	7.537	6.181	419	900
Omvang vlottende middelen	465	352	439	322
Netto vlottende schuld	**7.072**	**5.829**	**- 20**	**578**
Toegestane kasgeldlimiet				
Omvang begroting 2017 (=grondslag)	111.177	111.177	111.177	111.177
Kasgeldlimiet (in % van de grondslag)	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
Toegestane kasgeldlimiet	**9.450**	**9.450**	**9.450**	**9.450**
Toets kasgeldlimiet				
Ruimte onder kasgeldlimiet	**2.378**	**3.621**	**9.470**	**8.872**
Overschrijding kasgeldlimiet				

Zoals u ziet is de kasgeldlimiet niet overschreden. Bij overschrijding zal de toezichthouder indien de overschrijding meer dan twee kwartalen voortduurt ons "verplichten" een langlopende geldlening af te sluiten.

Koersrisico
In 2017 heeft de gemeente geen overtollige middelen uitgezet.

Kasbeheer
Het kasbeheer bestaat uit het saldo- en liquiditeitenbeheer en het beheer van de geldstromen van de debiteuren en crediteuren. Dagelijks wordt erop toegezien dat de liquiditeitspositie van voldoende omvang is om te garanderen dat de verplichtingen tijdig worden nagekomen. Het betalingsverkeer wordt elektronisch uitgevoerd door de N.V. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Naast een rekening bij de BNG heeft de gemeente nog een betaalrekening bij de Rabobank. In verband met een effectief saldobeheer en ter voorkoming van extra rentelasten worden positieve saldo regelmatig van deze rekening gestort naar de betaalrekening van de BNG.

Toegestane instrumenten bij het aantrekken van kortlopende middelen zijn daggeld, kasgeldleningen en kredietlimiet op rekeningcourantrekening. Voordat middelen worden aangetrokken met een looptijd korter dan 1 jaar, maar langer dan een maand, moet bij minimaal twee instellingen een offerte worden gevraagd. Kasgeldleningen met een looptijd korter dan een maand worden uit praktische overwegingen meestal afgesloten bij de huisbankier (BNG).
Het kasbeheer bestaat naast het liquiditeitenbeheer uit het beheer van de geldstromen van de debiteuren en crediteuren. De wettelijke betaaltermijn voor inkomende facturen bedraagt 28 dagen na dagtekening van de factuur, tenzij er redenen zijn om hiervan af te wijken.

Het debiteurenbeheer omvat het zorg dragen voor een tijdige ontvangst van betalingen. De betaaltermijn van uitgaande facturen bedraagt standaard 14 dagen na dagtekening van de factuur, tenzij anders is aangegeven. Te denken valt hierbij aan nota's voor bijvoorbeeld kosten begraven, grafrechten. De termijn die hier wordt gehanteerd is 30 dagen.

De inning van belastingdebiteuren geschiedt zoveel mogelijk door middel van automatische incasso. Gemiddeld maakt 60% van de belastingdebiteuren gebruik hiervan. In 2017 was dit eveneens 60%. Verder komt het nog steeds voor dat er automatische incasso's worden ingetrokken wegens onvoldoende saldo op de rekeningen van de belastingdebiteuren.

Financieringspositie
Net als in het bedrijfsleven is het bij de gemeente belangrijk om te weten of zij haar kortlopende en langlopende verplichtingen na kan komen. Hierbij wordt gekeken naar de stand van de investeringen enerzijds en de aanwezige financieringsmiddelen

anderzijds. Als de boekwaarde van de investeringen groter is dan de aanwezige financieringsmiddelen, is er sprake van een financieringstekort. Van een financieringsoverschot is sprake als er minder is geïnvesteerd dan de aanwezige financieringsmiddelen. De gemeente beschikt over de volgende financieringsmiddelen: algemene en bestemmingsreserves, voorzieningen en langlopende leningen.

bedragen x € 1.000

Financieringsbehoefte	Begroting 01-01-2017	Rekening 01-01-2017	Rekening 31-12-2017	Verschil
Boekwaarde				
Boekwaarde vaste activa incl. voorraden	113.330	113.329	116.769	3.440
Boekwaarde leningen u/g	16.411	16.411	15.300	- 1.111
Totaal boekwaarde	**129.741**	**129.741**	**132.069**	**2.329**
Aanwezige financieringsmiddelen				
Eigen vermogen				
Reserves	55.032	50.990	51.741	751
Resultaat boekjaar		4.042	3.682	- 360
Totaal eigen vermogen	**55.032**	**55.032**	**55.423**	**391**
Vreemd vermogen				
Voorzieningen	6.633	6.633	7.516	883
Langlopende leningen	66.432	66.498	61.748	- 4.749
Totaal vreemd vermogen	**73.065**	**73.131**	**69.265**	**- 3.866**
Totaal financieringsmiddelen	**128.097**	**128.163**	**124.688**	**- 3.475**
Financieringstekort (-/-) c.q. overschot (+/+)	**- 1.644**	**- 1.577**	**- 7.381**	**- 5.804**

Zoals uit bovenstaande tabel blijkt is het financieringstekort gedurende 2017 is toegenomen met € 5,8 miljoen naar € 7,4 miljoen. Deze afname wordt voornamelijk veroorzaakt door het hebben van regelmatig positieve saldi op onze rekeningcourantrekening bij de BNG Bank. Verder zijn er diverse investeringen gerealiseerd zoals renovaties sportaccommodaties in Belt-Schutsloot, riolering Blokzijlerdijk, De Hare, Belt-Schutsloot en Steenwijkerwold, Bilderdijkstraat en Kerkplein Vollenhove, uitbreiding aantal starterleningen, aankoop stadstuin, groot onderhoud, incl. zonnepanelen zwembaden, wegen (Torenlanden, Oldemarktseweg, Kallenkote) bruggen en beschoeiingen. Verder zijn er investeringen gedaan op het gebied van automatisering (o.a. bladeservers, inrichting 80 werkplekken, ontwikkeling kritische applicaties, netwerk en 400 MS Office licenties). Daarnaast zijn bij de afdeling Openbare Werken de volgende machines/apparaten aangeschaft een snipperaar, 5 beregeningsinstallaties sport, trekker, vrachtauto met kraan en hogere auto en bedrijfsauto's.

Treasury.

De toerekening van rente is een belangrijk aandachtspunt geweest bij de wijzigingen van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) met ingang van 2017. Met de wijziging is geprobeerd dat alle gemeenten op dezelfde manier omgaan met hun rentelasten en –opbrengsten. Vanaf 2017 moest rente worden toegerekend aan de taakvelden. In onderstaand renteschema is invulling gegeven aan de doorbelasting van de rentelasten naar de taakvelden.
Met ingang van 2017 is geen rekening gehouden met rente over het eigen vermogen en voorzieningen, de zogenaamde bespaarde rente. Deze rente werd gebruikt als dekkingsmiddel voor de exploitatie.

Een gevolg hiervan is dat de wekelijke rentelasten lager uitvallen. Ook het omslagpercentage is lager. Doordat het omslagpercentage overeenkomstig de Kadernota is vastgesteld is er een saldo ontstaan een saldo op het taakveld Treasury. Per saldo is er een nadelig saldo van € 57.000 bij de jaarrekening.

bedragen x € 1.000

Renteschema		Actuele Begroting	Rekening 2017	Verschil
a. Externe rentelasten over de korte en lange financiering	(-)	- 1.937	- 2.007	- 70 N
b. Externe rentebaten	(+)	498	516	18 V
Totaal door te rekenen externe rente		**- 1.440**	**- 1.491**	**- 52 N**
c1. Rente die aan de grondexploitatie **moet** worden doorberekend	(+)	259	207	- 52 N
c2. Rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	(+)	- 275	- 275	0 V
c3. De rentebaat van aangetrokken en weer verstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld **moet** worden toegerekend	(-)	275	275	- 0 N
Saldo door te rekenen externe rente		**- 1.180**	**- 1.284**	**- 104 N**
d1. Rente over eigen vermogen	(-)	-	-	-
d2. Rente over voorzieningen (contante waarde)	(-)	-	-	-
Totaal werkelijk aan taakvelden toe te rekenen rente		**- 1.180**	**- 1.284**	**- 104 N**
e. Aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	(+)	1.195	1.242	47 V
f. Renteresultaat op het taakveld treasury		**14**	**- 42**	**- 57 N**

3.5 Bedrijfsvoering

In het bestuursprogramma Financiën en bedrijfsvoering is aangegeven dat het jaar 2017 in het teken stond van de verdere uitvoering van het concernplan dat is vastgesteld op basis van de Toekomstagenda voor de organisatie met de thema's Dienstverlening, Participatie, Interne organisatie en Samenwerking. Onderstaand wordt nader ingezoomd op deze vier thema's en de realisatie 2017.

Dienstverlening
Dienstverlening draait om het centraal stellen van de vraag en bedoeling van inwoners en ondernemers. Ook voor participatie geldt dat, maar dan gaat het vaak om een vraag*stuk* en om meerdere initiatiefnemers. De overeenkomst is dat beide een open houding van medewerkers vragen. Daarvoor hebben we in 2017 als aanjaagteam en werkplaats gezamenlijk activiteiten georganiseerd, zoals de zomerspecial van de Triangel en de 'Doe gewoon anders'-dag in november 2017. Die samenwerking zetten we verder door in 2018. Daarnaast zijn we vanuit dienstverlening in 2017 verder gegaan met klantreizen. Klantreizen geven, samen met informatie uit bijvoorbeeld de klantcontactmonitor, inzicht in verbetermogelijkheden in het dienstverleningsproces. Bij die procesoptimalisering zoeken we ook de verbinding met het nieuwe team organisatieadvies.
In 2017 is een uitbreiding van de (digitale) dienstverlening voorbereid, zodat we in 2018 meer gestructureerd en structureel social media kunnen inzetten voor communicatie met en dienstverlening aan onze inwoners en ondernemers. Ook daarmee geven we invulling aan onze visie op dienstverlening: de vraag centraal.

Participatie
Doelstelling binnen dit thema is het meer betrekken van inwoners bij plannen, activiteiten en voorzieningen en inwoners de ruimte te geven voor eigen initiatieven. Geslaagde projecten in dit kader waren in 2017 de voortgang herinrichting van de wijk De Torenlanden in Steenwijk, de opstart van de zorgcoöperatie in Dwarsgracht, de ontwikkeling van het dorpsplan in Wanneperveen, de gebiedsgerichte aanpak in Giethoorn en de vele kleinere initiatieven in de Steenwijkerlandse kernen en wijken. Inwoners- en overheidsparticipatie is een belangrijk item voor de gemeentelijke organisatie. Het is een proces van continue aandacht. Zo zijn er verschillende workshops verzorgd onder andere "Hoe denkt een burger" en "De rek in de regels". Ook een succesnummer is de Inspiratietour. Met ambtenaren langs verschillende initiatiefnemers in de kernen. Hun verhaal en behoeftes aanhoren werkt inspirerend. We worden vaak verrast door de hoeveelheid "eigen kracht en initiatief" in de verschillende dorpen.

Samenwerking
Ook wij herkennen de trend: steeds vaker gebruiken we informele (sociale) netwerken en tijdelijke verbanden om een gezamenlijk doel te bereiken. Oude structuren veranderen. Hiërarchie wordt minder relevant en verhoudingen steeds meer gelijkwaardig. Samenwerken is niet meer dan normaal. Daarbij kijken we over onze eigen grenzen heen, zijn we bereid om kennis te delen en maken we gebruik van elkaars ervaring. Deze ontwikkelingen hebben gevolgen voor de koers van ons HR-beleid. Profielen worden algemener en er komt meer ruimte voor ondernemend werken. Daarbij zijn we alert op de competenties die daarvoor nodig zijn. We werken op verschillende onderdelen volop samen, met diverse gemeenten in de regio. Zo hebben we met Westerveld, Meppel, Zwartewaterland en Staphorst beleid ontwikkeld voor de Participatiewet en pakken we samen de werkgeversdienstverlening op. Daarnaast is er natuurlijk de samenwerking in ruimer verband in de Veiligheidsregio en in de gemeenschappelijke regeling voor de RUD IJsselland. Met Zwartewaterland en Staphorst werken we ook samen op het gebied van inkoop. Medio januari 2017 is gestart met het gezamenlijke klantcontactcentrum: telefonische vragen van inwoners en ondernemers uit Zwartewaterland worden nu zoveel mogelijk in het 1e contact beantwoord door het KCC van Steenwijkerland.

Interne organisatie
We zijn een lerende organisatie die zich richt op wendbaarheid en verbinding. Een organisatie waar met plezier gewerkt wordt, in goede arbeidsomstandigheden. Maatschappelijke veranderingen gaan niet aan onze deur voorbij. Flexibilisering, toename van het opleidingsniveau, ontgroening en vergrijzing; het zijn zaken waar ook onze gemeente mee te maken heeft. Als men kijkt naar de verhouding tussen het aantal werkzame mannen en vrouwen kan men hier ook een verschuiving waarnemen. In 2017 zijn er voor het eerst in de geschiedenis meer vrouwen dan mannen werkzaam bij onze gemeente.

Aantal medewerkers / formatie	2014	2015	2016	2017
Totaal aantal medewerkers	322	326	333	344
Aantal mannen	171	165	168	167
Aantal vrouwen	151	161	165	177
Totale formatie	301 fte	310 fte	314 fte	317 fte

Evenwichtige leeftijdsopbouw
Een blik op ons personeelsbestand laat zien dat bijna 80% van de medewerkers 45 jaar of ouder is. Willen we ook in de toekomst een aantrekkelijke werkgever zijn, dan moeten we zorgen voor een personeelsbestand dat in balans is. En dat betekent een goede mix tussen jong talent met een frisse kijk op de organisatie én de ervaring van de iets oudere werknemer.

Daarom hebben we het 'generatiepact' ingevoerd. Hiermee biedt de gemeente medewerkers van 58 jaar en ouder de mogelijkheid om minder te werken met gedeeltelijk behoud van salaris. De loonkosten die bespaard worden door het generatiepact worden ingezet om jongeren aan te nemen. In 2017 hebben 19 collega`s deelgenomen aan het generatiepact. Hierdoor hebben 8 jongeren onder de 27 jaar in 2017 een traineetraject bij ons gevolgd. Zij brengen een frisse kijk op de organisatie mee; wij bieden ze een opleidingstraject aan en geven ze de kans om een gemeentelijke organisatie te leren kennen. Van beide kanten zijn de ervaringen goed.

Leeftijdsopbouw	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**
< 25 jaar	2	2	3	6
25-35 jaar	38	36	36	41
35-45 jaar	93	77	74	75
45-55 jaar	119	118	125	120
55-60 jaar	40	54	56	64
60 jaar en ouder	30	39	39	38
Totaal aantal medewerkers	**322**	**326**	**333**	**344**

Opleidingen
Er zijn voor medewerkers kansen en mogelijkheden voor wat betreft scholing en opleiding. Wij bevorderen scholing en ontwikkeling zodat zowel de medewerkers als de organisatie voorbereid zijn op ontwikkelingen en nieuwe eisen. Naast de reguliere opleiding en vorming voor medewerkers, hebben wij een eigen concernopleidingsprogramma, dat is afgestemd op de thema`s van de strategische HR visie. Het concernopleidingsprogramma, is populair. Niet verwonderlijk, want er zit voor iedereen wel iets interessants in. Wat mooi is, is dat het mes aan twee kanten snijdt. Het bevordert niet alleen kennis en kunde, maar ook de onderlinge samenwerking omdat workshops en trainingen met collega's uit alle afdelingen en ook met collega's uit Talentenregio worden gevolgd. En dat komt onze dienstverlening aan inwoners en ondernemers ten goede.

Opleiding	**2015**	**2016**	**2017**
Totaal aantal medewerkers die training uit concernopleidingsprogramma volgden	234	272	239
Uitgave aan vorming en opleiding	€ 241.241	€ 354.535	€ 427.867
Gemiddelde uitgave vorming/opleiding per medewerker	€ 740	€ 1.064	€ 1.243

Mobiliteit
In Steenwijkerland investeren we in medewerkers. Zij zijn tenslotte ons belangrijkste kapitaal. Daarom zijn we scheutig als het gaat om het bieden van kansen en mogelijkheden. We bieden medewerkers o.a. kansen voor mobiliteit en om door te groeien. Een nieuwe plek betekent voor velen ook een nieuwe inspirerende uitdaging. Soms op heel verrassende en onverwachte wijze. Intern maken wij gebruik van een mobiliteitspool, waar inmiddels 112 collega`s zich voor hebben aangemeld. Een medewerker die deel uitmaakt van deze pool, krijgt een vacature als eerste te zien. Daarnaast werken we samen met 22 overheidsorganisaties in de Talentenregio. Als er een vacature is bij een van de aangesloten organisaties, dan wordt deze eerst via de interne vacaturemarkt van Talentenregio aangeboden. In 2017 zijn er 15 medewerkers die deels dan wel geheel gedetacheerd zijn bij een andere organisatie.

Social Return
Als we naar ons personeelsbestand kijken, dan zie je een grote diversiteit. Niet alleen in leeftijd, maar ook in achtergrond. Dat is niet een kwestie van toeval, maar iets waar we bewust voor kiezen. We investeren in mensen. Ook als zij door wat voor reden dan ook wat verder van de arbeidsmarkt af staan. Uiteraard in de eerste plaats via de NoordWestGroep (NWG), onze eigen gemeentelijke N.V.. Maar ook op andere wijze, zoals bijvoorbeeld door het aanbieden van werkervaringsplaatsen aan mensen met een uitkering, of dat nu Wajongers zijn of mensen die uit de ziektewet of bijstand komen of mensen die langdurig werkloos zijn. Met de werkervaring die ze opdoen, worden hun kansen op een baan vergroot. Er is sprake van een intensieve samenwerking met de Intergemeentelijke Sociale dienst/ NoordWestGroep. Zowel wat betreft de invulling van werkervaringsplaatsen als het gunnen van werk aan de NWG. Wat ons betreft hoort dat bij onze organisatie die maatschappelijk verantwoord ondernemen hoog in het vaandel heeft.

Ensia
In het collegeprogramma staat onder de ambitie “wendbare bedrijfsvoering” onder meer als doel verscherpte aandacht voor integraal risicomanagement. Risicomanagement, ofwel het beheersen van risico’s, kan op verschillende manieren gebeuren. Het geheel aan maatregelen dat wordt getroffen voor het beheersen van risico’s kan worden samengevat onder de term beveiliging.
De basis voor een goed beveiligingsbeleid wordt gevormd door een integraal beveiligingsbeleid en een adequate beveiligingsorganisatie.

De wereld om ons heen staat niet stil. Integendeel. Nieuwe (technologische) ontwikkelingen volgen elkaar steeds sneller op. Denk bijvoorbeeld aan:

- Privacywetgeving
- Spanningsveld open data en databeveiliging
- Digitale ontwikkelingen m.b.t. identificatie en betalingsverkeer
- Toegenomen dreiging voor hacking / DDOS

Om deze ontwikkelingen het hoofd te kunnen bieden zijn in 2017 zowel het beveiligingsbeleid als de beveiligingsorganisatie geactualiseerd en opnieuw vastgesteld. Evenzo belangrijk is dat een organisatie zich op alle niveaus bewust is van de risico’s die samengaan met de werkzaamheden en daar ook naar handelt. Er wordt dan ook permanent geïnvesteerd in bewustwording van de medewerkers van de risico’s die samengaan met hun werkzaamheden.

Nieuw is de methode waarmee het college van B&W over 2017 verantwoording aflegt over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. Dit gebeurt aan de hand van de zgn. ENSIA methode. Deze nieuwe methode maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid gemakkelijker en efficiënter. De horizontale verantwoording die hieruit ontstaat bestaat uit een zelfevaluatie en een verklaring van het College van B&W over de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen.
Beide documenten zijn positief beoordeeld door een extern auditor en opgenomen in dit jaarverslag.

3.6 Verbonden partijen

Op 9 februari 2016 heeft de raad de nota "Verbonden partijen" vastgesteld. Het proces van deelnemingen is echter een dynamisch gebeuren. Regelmatig moet deze nota dan ook worden herzien. Hieronder treft u de belangrijkste resultaten en wijzigingen aan welke binnen de kaders van de reeds vastgestelde nota passen.
Bij de begroting is al aangegeven welke voornemens de gemeente had met haar aandelenbezit, namelijk het streven naar een zo hoog mogelijk rendement in de vorm van dividend.
De visie van ons certificatenbezit bij Dataland moet leiden tot het op korte termijn verlagen van de lastendruk bij verzoeken om gebouwgegevens en het verbeteren van de kwaliteit van de eigen vastgoedgegevens.
Landelijke, regionale of plaatselijke ontwikkelingen hebben in 2017 geen aanleiding gegeven bovengenoemde standpunten los te laten en over te gaan tot vervreemding. Afhankelijk van de mate van verbondenheid (bijv. geplaatst aandelenkapitaal) zijn wij in staat om invloed op het beleid van de betreffende verbonden partij uit te oefenen. De genoemde verbonden partijen kennen hun eigen risicopositie. Daar waar sprake is van een aanzienlijk, niet afgedekt, risico wordt dit meegenomen bij de paragraaf weerstandsvermogen.
Inmiddels zijn van de BNG, Enexis en Vitens de jaarresultaten over 2017 bekend. In de eerstkomende aandeelhoudersvergaderingen van 2018 zullen deze stukken worden vastgesteld. Van deze verbonden partijen zullen dan ook de laatst bekende cijfers worden meegenomen. Bij de overige verbonden partijen moeten de jaarstukken over 2017 nog worden ontvangen. Daarom zijn bij het onderdeel vermogenspositie en resultaat de gegevens over 2016 vermeld.
De bijlage is conform het raadsvoorstel van 9 februari 2016 opgesteld en worden in de volgende categorieën gepresenteerd (zie ook paragraaf 3.2):

- vennootschappen en coöperaties
- stichtingen en verenigingen
- gemeenschappelijke regelingen en

De 4e categorie, de "overige verbonden partijen" is momenteel niet voorradig.

1. Vennootschappen en coöperaties

1.1. BNG

Verbonden partij	Bank Nederlandse Gemeenten N.V.
Activiteiten	De kerntaak van de BNG is om tegen lage tarieven te voorzien in kredietverlening aan decentrale overheden en in kredietverlening onder garantie van overheden.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente op een zo goedkoop mogelijke manier kan lenen om de rentekosten zo laag mogelijk te houden. Ook zijn de financiële zekerheden en stabiliteit van maatschappelijk belang.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Nederlandse overheden (50% rijk, 50% gemeenten, provincies en waterschappen)
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 129.675 aandelen à € 2,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,24%
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

bedragen x € 1.000

Bank Nederlandse Gemeenten N.V.					
Jaar	Dividend	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	74	3.582.000	149.891.000	24%	126.000
2015	132	4.163.000	145.317.000	23%	226.000
2016	213	4.486.000	149.483.000	26%	369.000
2017	328	4.953.000	135.041.000	38%	393.000

Opgemerkt wordt dat de dividenduitkeringen pas worden uitgekeerd in het jaar daarop. Zo zal de dividenduitkering over 2016 in 2017 worden ontvangen.

Ontwikkelingen	De bank heeft actief gezocht naar oplossingen voor maatschappelijke opgaven op het gebied van onder meer duurzaamheid, export en midden- en kleinbedrijf (MKB). Dit heeft geleid tot concrete transacties. Verwacht wordt dat het uitkeringspercentage van de nettowinst weer wordt verhoogd naar 37,5%. Gezien de aanhoudende onzekerheden acht de bank het niet verantwoord een uitspraak te doen over de te verwachten nettowinst over 2018.
Risico's	Beperkt, tot deelname aandelenkapitaal. Financiers hebben vertrouwen in de bank dat het risico van kredietverlening aan de BNG bank beperkt is, gezien het eigenaarschap van gemeenten, provincies en de staat.

1.2. Enexis

Verbonden partij	Enexis Holding N.V.
Activiteiten	Enexis is verantwoordelijk voor: - Distribueren en transporteren van energie. - Het in stand houden, beheren, exploiteren en uitbreiden van distributie en transportnetten in relatie tot energie. - Het ontplooien van andere operationele en ondersteunende activiteiten mits deze binnen de wettelijke grenzen vallen.
Inhoudelijk belang	Om de consument te beschermen tegen een monopolist is wettelijk bepaald dat netbeheerders in publieke handen moeten blijven.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 304.012 aandelen à € 1. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 0,207%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

bedragen x € 1.000

Enexis Holding N.V.						
Jaar	Dividend	Rente inkomsten	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	258	37	3.517.000	2.593.000	55%	265.500
2015	218	37	3.608.000	2.532.000	51%	223.100
2016	210	-	3.704.000	3.173.000	51%	207.000
2017	210	-	3.808.000	3.234.000	50%	207.000

Opgemerkt wordt dat de dividenduitkeringen pas worden uitgekeerd in het jaar daarop. Zo zal de dividenduitkering over 2016 in 2017 worden ontvangen. In 2017 is een suppletie-uitkering ontvangen in verband met aflossing van de zgn. Edon-leningen ad € 26.119.

Ontwikkelingen	Het aandeel duurzame energie dat Enexis Netbeheer transporteert blijft stijgen. In 2017 hebben ruim 57.000 klanten de stap gemaakt om zelf elektriciteit te produceren. De snelheid waarmee de energietransitie zich voltrekt is een uitdaging voor de netbeheerder. Met name de beperkte beschikbaarheid van technici vormt de komende jaren een maatschappelijk dilemma.
Risico's	De aandeelhouders lopen het risico (een deel van) de boekwaarde ad € 6,2 miljoen te moeten afwaarderen. Het risico voor de aandeelhouders is gering omdat Enexis opereert in een gereguleerde (energie)markt, onder toezicht van de Energiekamer. Daarnaast is het risico gering in relatie tot de (intrinsieke) waarde van Enexis Holding N.V.

	Wettelijk is minimaal 40% eigen vermogen vereist, Enexis heeft op dit moment 50% eigen vermogen. Gecombineerd met de achtergestelde status van de 'Vordering op Enexis vennootschap' die loopt tot september 2019, levert dit een laag risico op voor de aandeelhouders van Enexis Holding N.V. Een aanvullend risico is het achterblijven van de geraamde dividendinkomsten. Het risico is echter gemitigeerd middels een overeengekomen streefwaarde van € 100 miljoen voor het jaarlijkse dividend.

1.3. Rendo Holding N.V.

Verbonden partij	Rendo Holding N.V.
Activiteiten	Rendo houdt zich als regionale netbeheerder van elektriciteit- en gasnetten primair bezig met het ontwerp, de bouw en het beheer van energienetwerken. Daarnaast houdt zij zich bezig met activiteiten gericht op onderhoud, verhuur en verkoop van energieverbruikstoestellen en adviseert of participeert o.a. in duurzaamheids- en innovatieprojecten op gebied van energie.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat er een betrouwbare, betaalbare en schone energievoorziening is op de korte en lange termijn. De wet verplicht een splitsing van gasbedrijven in een leverings- en productiedeel, waarbij het leveringsdeel in publieke handen moet blijven. Het publiek belang kan het best behartigd worden in een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Gemeenten Hoogeveen, Meppel, Staphorst, Zwartewaterland, Steenwijkerland, Coevorden, Hardenberg, Westerveld en De Wolden.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 198 aandelen à € 453,78. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 19,98%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

bedragen x € 1.000

N.V. Rendo Holding					
Jaar	Dividend	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	1.498	57.501	76.959	40%	10.443
2015	1.498	61.015	71.970	45%	11.014
2016	1.498	67.246	67.910	50%	13.700
2017	1.498	70.342	66.962	51%	10.596

Opgemerkt wordt dat de dividenduitkeringen pas worden uitgekeerd in het jaar daarop. Zo zal de dividenduitkering over 2016 in 2017 worden ontvangen.

Ontwikkelingen	In de komende periode gaan de wettelijk gemaximeerde tarieven omlaag. Dit is een stimulans voor de Rendo om kosten te besparen. De komende jaren houdt Rendo rekening met een dividenduitkering van € 7,5 miljoen.
Risico's	N.V. Rendo Holding bestaat uit Rendo Netwerken. Rendo Netwerken beheert en onderhoudt het gas- en elektriciteitsnetwerk. Gezien de aard van de activiteiten is Rendo Netwerken een vrij stabiele vennootschap. Bij een eventuele overname in verband met sectorordening vervalt het dividend. De opbrengst is naar verwachting (aanzienlijk) lager dan de huidige dividendopbrengst.

1.4. Vitens N.V.

Verbonden partij	Vitens N.V.
Activiteiten	Het doel van Vitens is een betrouwbare en onafhankelijke watervoorziening tegen de laagst mogelijke maatschappelijke kosten.

Inhoudelijk belang	Het is wettelijk vastgelegd dat de aandelen van waterbedrijven alleen in publieke handen mogen zijn, omdat de drinkwatervoorziening een publiek belang is. Het belang wordt het beste verwezenlijkt door middel van een privaatrechtelijke deelname.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Overijssel, Utrecht, Flevoland, Gelderland, Drenthe en Friesland en gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 60.227 aandelen á € 56,50. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 1,042%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

bedragen x € 1.000

Vitens N.V.						
Jaar	Dividend	Rente inkomsten	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	174	87	421.200	1.292.500	24,6%	42.100
2015	231	71	471.700	1.242.700	27,5%	55.400
2016	202	52	489.100	1.249.200	28,1%	48.500
2017	199	37	533.700	1.194.400	30,9%	47.700

Opgemerkt wordt dat de dividenduitkeringen pas worden uitgekeerd in het jaar daarop. Zo zal de dividenduitkering over 2016 in 2017 worden ontvangen.

Ontwikkelingen	Vitens zal de komende jaren nadrukkelijk verder bouwen op het fundament dat de afgelopen jaren is gelegd. Zowel in de klantbeleving als in de zorg voor het milieu en de maatschappij hebben we flinke stappen gezet. In het voorjaar 2017 hebben we de balans opgemaakt en de strategie herijkt, onder andere in het licht van maatschappelijke trends en ontwikkelingen. Deze strategische herijking heeft geleid tot een strategische agenda die “Samen in beweging voor mens en leefomgeving” wordt genoemd. De volgende vier punten zullen de komende jaren binnen deze agenda leidend zijn: 24/7 betrouwbaar en betaalbaar drinkwater; Vitenser sterk in je werk; meer gemak voor de klant en voldoende beschikbare schone bronnen. De verwachting is dat het uit te keren dividend voor de periode 2018-2020 zal dalen. Dit wordt veroorzaakt door een daling van het verwachte jaarlijkse resultaat. Inmiddels is de WACC (maximaal te behalen rendement) voor de jaren 2018 en 2019 vastgesteld op 3,4%.
Risico’s	De deelneming brengt voor de gemeente een gering risico met zich mee. Vitens opereert maar zeer beperkt in een concurrerende omgeving, de marktrisico’s zin daarom beperkt. De operationele risico’s zijn niet klein omdat het product moet voldoen aan hoge kwaliteitseisen.

1.5. Rova N.V.

Verbonden partij	Rova N.V.
Activiteiten	Het op financieel, milieutechnisch en maatschappelijk verantwoorde wijze exploreren en exploiteren van afvalzorgplicht van gemeenten.
Inhoudelijk belang	Het is van een publiek belang dat de gemeente de afvalverwerking tegen de zo laag mogelijke maatschappelijke kosten uitvoert. Het publiek belang kan behartigd worden door middel van een publieksrechtelijk deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Afvalverwijdering Utrecht, gemeenten in West Overijssel, Amersfoort, Meppel, Apeldoorn, Oost-Gelre, Twenterand, Urk, Aalten, Olst-Wijhe, Winterswijk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 579 aandelen á € 113,45. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 8,24%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

bedragen x € 1.000

N.V. Rova Holding						
Jaar	Dividend	Rente inkomsten	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	281	81	23.620	54.517	30,2%	5.697
2015	324	81	25.785	56.127	31,5%	6.819
2016	430	81	28.886	57.368	33,5%	9.142
2017	348	81	30.906	52.701	36,9%	7.441

Opgemerkt wordt dat de dividenduitkeringen pas worden uitgekeerd in het jaar daarop. Zo zal de dividenduitkering over 2017 in 2018 worden ontvangen.

Ontwikkelingen	De behaalde resultaten in de transitie van afval naar grondstoffen (omgekeerd inzamelen) en de implementatie van de BOR-dienstverlening zijn positief te noemen. De Rova zal zich hierop blijven inzetten. Verder wordt gezocht door het uitbreiden van samenwerking met gemeenten, bijvoorbeeld op het terrein van beheer openbare ruimte en groenbeheer en is Rova actief rondom de implementatie van de participatiewet (bijvoorbeeld door het bieden van leerwerktrajecten voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt).
Risico's	Beperkt tot deelname aandelenkapitaal.

1.6. Wadinko N.V.

Verbonden partij	Wadinko N.V.
Activiteiten	Het deelnemen in en het directie voeren over andere ondernemingen die bij voorkeur werkzaam zijn in de provincie Overijssel, waaronder bedrijven die werkzaam zijn op het gebied van kunststoffen en milieutechnieken en het bevorderen van de werkgelegenheid in de provincie, één en ander in de ruimste zin van het woord.
Inhoudelijk belang	Wadinko heeft tot doel het creëren van werkgelegenheid door middel van het stimuleren van bedrijvigheid. Dit is van maatschappelijk belang, maar strikt genomen geen publiek belang omdat het een normale economische activiteit betreft. Er zijn concurrerende particuliere initiatieven die met vergelijkbare participaties hetzelfde doel bereiken. Het is daarmee niet optimaal om als gemeente in een privaatrechtelijke partij te participeren.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincie Overijssel en 20 gemeenten in Overijssel plus gemeenten Meppel, Noordoostpolder, Urk en Westerveld.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 130 aandelen á € 100. Het aandeel in het totale aandelenvermogen is 5%.
Vertegenwoordiger	Algemene vergadering aandeelhouders: wethouder Brus

bedragen x € 1.000

Wadinko N.V.					
Jaar	Dividend	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	65	60.460	1.639		7.362
2015	65	65.284	1.536		6.018
2016	65	65.626	1.441		1.537
2017	65	67.657	1.521		3.225

Opgemerkt wordt dat de dividenduitkeringen pas worden uitgekeerd in het jaar daarop. Zo zal de dividenduitkering over 2016 in 2017 worden ontvangen.

Ontwikkelingen	Het beleid voor de komende zal worden voortgezet met als doelstelling: - 5.000 arbeidsplaatsen in 2021 bij Wadinko participaties en - gemiddeld 4% rendement op eigen vermogen.
Risico's	Verbonden met de taken van Wadinko zijn er ondernemingsrisico's. De participatiemaatschappij zorgt dat zij invloed uitoefent op de ondernemingen waarin zij participeert via een Raad van Commissarissen of een aandeelhoudersovereenkomst. Het is echter niet te zeggen welke risico's Wadinko precies loopt met betrekking tot de aangegane participaties. De afgelopen jaren is een positief financieel resultaat gedraaid. Dit wil echter niet zeggen dat het bedrijf financieel gezond blijft, vanwege de afhankelijkheid van de financiële posities van de participerende partijen. Vooralsnog is het eigen vermogen (liquide middelen) hoog genoeg om risico's op te vangen.

1.7. Noordwestgroep N.V.

Verbonden partij	Noordwestgroep N.V.
Activiteiten	Het doel van de vennootschap is op sociaal-economisch verantwoorde wijze inwoners van de gemeente Steenwijkerland met een grote afstand tot de arbeidsmarkt toe te leiden naar betaalde arbeid.
Inhoudelijk belang	Het publiek belang, mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking aan het arbeidsproces laten deelnemen, is wettelijk gezien een taak van de gemeente en wordt verwezenlijkt via de Noordwestgroep N.V.
Bestuursprogramma	Steenwijker***landers*** zijn actief
Deelnemende partijen	Gemeente Steenwijkerland
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit thans 100% van de uitgegeven aandelen, zijnde 1.200 à € 453,78 per aandeel.
Vertegenwoordiger	Wethouder Akkerman

bedragen x € 1.000

Noordwestgroep N.V.					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	548	1.045	2.450	30%	-
2015	298	1.045	2.373	31%	-
2016	621	1.045	1.951	35%	-
2017	970	1.045	1.740	38%	-

Ontwikkelingen	Vanaf 1 januari 2015 vindt er geen nieuwe instroom meer plaats in de sociale werkvoorziening bij NoordWestGroep. Op lange termijn zal de sociale werkvoorziening worden teruggebracht tot 30% van het huidige niveau. Alleen voor personen die zijn aangewezen op beschut werken zal dan nog een vergoeding worden ontvangen. Naast deze afbouw wordt ook de jaarlijkse subsidie vanaf 2015 tot en met 2020 gefaseerd verlaagd met in totaal € 2.500 per fte. Naast deze afbouw neemt ook de verdiencapaciteit van het resterende sw-bestand af. Al deze ontwikkelingen bij elkaar maakt dat de gemeentelijke bijdrage voor NoordWestGroep de komende jaren naar verwachting boven de € 1 mln

	uit gaat komen. De samenwerking NoordWestGroep en de IGSD wordt, als gevolg van ontwikkelingen rondom de toegang, op een andere manier vormgegeven.
Risico's	De jaarlijkse verlaging van de rijkssubsidie betekent een financieel risico voor de gemeente, zeker als Noordwestgroep hier geen nieuwe inkomsten tegenover zet.

1.8. Vennootschappen na verkoop Essent

In 2009 werd het productie- en leveringsdeel van Essent verkocht aan RWE. Bij de verkoop is een aantal tijdelijke B.V.'s opgericht om de belangen van de aandeelhouders te behartigen. In 2016 zullen CBL Vennootschap B.V., Verkoop Vennootschap B.V. en Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. naar verwachting worden opgeheven.

Verbonden partij	Vordering op Enexis B.V.
Activiteiten en inhoudelijk belang	Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis. Enexis beschikte over onvoldoende contante middelen om de koopprijs te kunnen betalen. Dit bedrag is omgezet in een lening van de aandeelhouders van Essent. De B.V. is in het leven geroepen om de Aandeelhouderslening aan Enexis doelmatig en efficiënt te kunnen beheren.
Bestuursprogramma	Financiën en bedrijfsvoering
Deelnemende partijen	Provincies Noord-Brabant, Limburg, Overijssel, Drenthe, Groningen, Flevoland, Friesland en diverse gemeenten in deze provincies.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 4.236 aandelen, zijnde een aandeel in het totaal aandelenvermogen van 0,20%. De gemeente heeft nog 1 lening uitstaan: - Lening D, einddatum 30/9/2019, rente 7,20% € 680.000
Vertegenwoordiger	Wethouder Brus

bedragen x € 1.000

Vordering op Enexis B.V.					
Jaar	Rente inkomsten	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	94	66	860.000		- 17
2015	94	45	860.000		- 22
2016	90	24	356.000		- 20
2017	51	17	356.500		- 15

bedragen x € 1.000

Verkoop Vennootschap B.V.					
Jaar	Agio uitkering	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	-	363.305	80.000		17.290
2015	635	84.803	30.139		48.900
2016	162	1.243	37		- 524
2017	2	153	20		- 65

bedragen x € 1.000

CSV Amsterdam B.V.

Jaar	Agio uitkering	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	-	9	36		- 44
2015	-	42	50		- 50
2016	-	3.209	171		3.251
2017	4	870	60		- 110

bedragen x € 1.000

Publiek Belang Electriciteitsproductie B.V.

Jaar	Agio uitkering	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	-	1.598	108		- 19
2015	-	1.580	118		- 18
2016	-	1.639	51		59
2017	-	1.615	11		- 22

bedragen x € 1.000

CBL Vennootschap B.V..

Jaar	Agio uitkering	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	-	9.811	107		- 67
2015	-	9.460	445		- 351
2016	15	788	149		- 270
2017	1	145	8		- 20

Ontwikkelingen	Vordering op Enexis B.V. Op dit moment resteert alleen nog lening D. Deze mag niet vervroegd worden afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou deze lening eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen. Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 geliquideerd kunnen worden. Verkoop Vennootschap B.V. Het initieel vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting in 2009 € 800 mln.. Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Ondanks dat het General Escrow Fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd. CBL Vennootschap B.V. Het initieel vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting in 2009 $ 275 mln.. Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Ondanks dat het General Escrow Fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd. CSV Amsterdam B.V.

	In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders van Attero een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan Waterland. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de verkopende aandeelhouders overgedragen aan CSV Amsterdam B.V. Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft Waterland bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst, zijnde € 13,5 miljoen, door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd op een escrow-rekening wordt aangehouden. Buiten het bedrag dat op deze rekening wordt aangehouden, zijn de verkopende aandeelhouders niet aansprakelijk voor inbreuken op garanties en vrijwaringen. Waterland heeft op 22 mei 2015 een claim van ten minste € 9,5 miljoen ingediend bij de CSV Amsterdam B.V. Vanwege die claim, diende - conform de afspraken vastgelegd in de koopovereenkomst - het gehele in escrow geplaatste bedrag ter beschikking te blijven ter afwikkeling van deze claim. De contractuele beoogde verlaging per 27 mei 2015 van het escrow bedrag (lees: betaling door de notaris van € 9,5 miljoen aan de CSV Amsterdam B.V. en daarmee aan de verkopende aandeelhouders) heeft daarom niet plaatsgevonden. In juni 2016 is een compromis bereikt tussen Waterland en de vennootschap voor een bedrag van € 5.464.217 over de belastingclaims tot en met de periode waarin Attero integraal onderdeel, als Essent Milieu, uitmaakte van de Essent-organisatie. Het bedrag is betaald uit het escrow fonds van € 13,5 miljoen. Daarnaast is door Attero een bedrag betaald aan de vennootschap van EUR 3.406.063 voor de (eventuele) belastingteruggaven over deze periode. Het bedrag is toegevoegd aan de overige reserves van de vennootschap. Het resterend vermogen op de escrow-rekening is € 8.035.783,--. De escrow-rekening wordt aangehouden bij de notaris. De verkopende aandeelhouders en Waterland zijn niet zonder meer gerechtigd tot het voornoemde bij de notaris in escrow gestorte bedrag. De verkopende aandeelhouders en Waterland hebben enkel een voorwaardelijke aanspraak op dat bedrag. Zodra aan de in de escrow overeenkomst opgenomen voorwaarden is voldaan, zal de notaris het desbetreffende bedrag betalen aan hetzij de CSV Amsterdam B.V., hetzij aan Waterland. Het in escrow gestorte bedrag maakt geen onderdeel uit van de balans van CSV Amsterdam B.V.. De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat claims worden afgewikkeld. Eventuele claims kunnen door Waterland tot 5 jaar na completion (mei 2019) worden ingediend. Na afwikkeling van deze eventuele claims van Waterland zal de escrow-rekening kunnen worden opgeheven en het restant op deze rekening kan worden uitgekeerd aan de aandeelhouders. Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 kunnen worden geliquideerd.. Publiek Belang Elektricititeitsproductie B.V. Ondanks dat het General Escrow Fond sinds juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.
Risico's	Als aandeelhouder loopt de gemeente zeer beheerst risico's op Enexis voor de niet-tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis. Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (ongeveer € 20.000).

2. Stichtingen en verenigingen

2.1. Stichting Dataland

Verbonden partij	Stichting administratiekantoor Dataland
Activiteiten	Dataland verzorgt de toegankelijkheid van gemeentelijke vastgoed, GEO- en WOZ-informatie voor publieke en private afnemers in Nederland.
Inhoudelijk belang	Deelname is een vorm van samenwerking tussen gemeenten ter behartiging van het openbaar belang en met als resultaat efficiëntie en kennisvoordelen op het gebied van toegankelijkheid van overheidsinformatie. Dankzij de samenwerking met deelnemende gemeenten, vele afnemers en andere betrokkenen bij de overheidsinformatievoorziening is Dataland uitgegroeid tot het landelijke

	kennis- en dataknooppunt voor vastgoed, geo- en WOZ gerelateerde gemeentelijke gegevens.
Bestuursprogramma	Steenwijkerl***anders*** voelen zich welkom
Deelnemende partijen	Diverse Nederlandse gemeenten
Aandeel en zeggenschap	De gemeente bezit 22.640 certificaten à € 0,10 per certificaat. Participatie geschiedt door de eenmalige aankoop van certificaten naar rato van het aantal gebouwen in de gemeente. Hiermee krijgt de gemeente zeggenschap over het beleid van Dataland.
Vertegenwoordiger	De gemeente is als participant vertegenwoordigd in de certificaathoudersvergadering.

bedragen x € 1.000

Stichting administratiekantoor Dataland					
Jaar	Ontvangen vergoeding	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	0	800	600		300
2015	0	949	485		221
2016	0	847	607		- 102
2017	0	nnb	nnb		nnb

(*) vergoeding voor gemeente als verstrekker van gegevens

Ontwikkelingen	Jaarlijks wordt een (zeer geringe) vergoeding aan deelnemende gemeenten uitgekeerd voor het leveren van de gemeentelijke gegevens. Het eventuele overschot aan inkomsten wordt daarnaast aan de certificaat houdende gemeenten uitgekeerd.
Risico's	Dataland is een stichting zonder winstoogmerk. Het financieel risico is laag en beperkt zich tot het in de certificaten geïnvesteerde bedrag.

3. Gemeenschappelijke regelingen

3.1. GGD IJsselland

Verbonden partij	Gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) IJsselland
Activiteiten	De GGD IJsselland bewaakt, beschermt en bevordert de gezondheid van de ruim 500.000 inwoners van 11 gemeenten in IJsselland
Inhoudelijk belang	De gemeente heeft de wettelijke taak om de gezondheid van de burgers te bevorderen en te beschermen tegen ziekten en calamiteiten. Daarnaast is de gemeente verplicht een gemeenschappelijke gezondheidsdienst te hebben. Het publiek belang kan het best gediend worden door middel van een publiekrechtelijke deelname op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Steenwijker***landers*** doen het samen
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem. De (basis)bijdrage per gemeente wordt berekend aan de hand van het aantal inwoners.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: wethouder Frantzen

bedragen x € 1.000

Gemeenschappelijke gezondheidsdienst (GGD) IJsselland					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	700	1.900	6.300	16%	400
2015	700	2.400	6.100	20%	600

2016	700	1.500	10.200	nb	800
2017	790	1.167	5.733	nb	211

Ontwikkelingen	De vele veranderingen op het gebied van jeugdzorg, WMO, participatie en de beweging in het onderwijs vragen van de GGD IJsselland om mee te bewegen, in te spelen op vernieuwing en aan te passen. In 2018 is, in tegenstelling tot voorgaande jaren, de volledige jeugdgezondheidszorg onder-gebracht bij de GGD. Dit betekend dat de gezondheidszaken van alle kinderen van 0-18 jaar nu door de GGD verzorgd worden. In 2019 wordt met een nieuw bestuur het lange termijn beleid bepaald.
Risico's	In 2017 is gebleken dat de huisvestingskosten hoger zijn uitgevallen dan was verwacht na de verbouwing. In 2018 zal gezocht worden naar besparende maatregelen om een overschrijding te voorkomen. GGD IJsselland voert een actief financieel risicobeleid. De weerstandscapaciteit wordt geëvalueerd op basis van een financiële risico-inventarisatie. Op basis van de meerjarenraming is het risico voor de gemeente Steenwijkerland klein.

3.2. Veiligheidsregio IJsselland

Verbonden partij	Veiligheidsregio IJsselland
Activiteiten	Veiligheidsregio IJsselland werkt met gemeenten en andere partners samen in het voorkomen, bestrijden en beperken van de gevolgen van branden, ongevallen, rampen en crisis in de regio IJsselland.
Inhoudelijk belang	De brandweerzorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing en het bieden van geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen zijn alle publieke belangen. Deze belangen kunnen het beste behartigd worden door middel van een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr.
Bestuursprogramma	Steenwijker***landers*** voelen zich thuis
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Ommen, Olst-Wijhe, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	Gemeenten hebben zitting in het algemeen bestuur. Iedere gemeente heeft 1 stem.
Vertegenwoordiger	Algemeen bestuur: burgemeester Bats

bedragen x € 1.000

Veiligheidsregio IJsselland					
Jaar	**Bijdrage**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Solvabiliteits-ratio**	**Bedrijfs-resultaat**
2014	2.500	1.400	43.100	0,0%	3.700
2015	2.625	2.100	42.270	7,9%	2.034
2016	2.660	2.450	27.763	7,9%	2.037
2017	2.745	2.745	33.321	8,5%	556

Ontwikkelingen	Voorafgaand aan de begroting 2017 is de verdeelmethodiek herzien. Door het algemeen bestuur is op 23 maart 2016 namelijk gekozen voor een combinatiemodel voor de verdeling van de kosten. De kosten worden vanaf 2017 voor 75% verdeeld op basis van de historische kosten en voor 25% op basis van een meer geobjectiveerde methodiek, te weten het gemeentefonds. Na drie jaar, dus in 2019, wordt de verdeelmethodiek opnieuw geëvalueerd waarbij in principe het gekozen combinatiemodel gehandhaafd blijft. Er wordt alleen gekeken of het geobjectiveerde aandeel van het gemeentefonds in de verdeelmethodiek kan worden vergroot. Voorafgaand aan de evaluatie wordt door het algemeen bestuur op basis van de ontwikkelingen op dat moment besloten hoe de evaluatie exact vorm zal krijgen.

Risico's	Veiligheidsregio IJsselland heeft op 31-12-2017 een weerstandsvermogen van één miljoen euro, dat geeft een betrouwbaarheid van 85%. Dit betekent dat de veiligheidsregio bij een dergelijke weerstandscapaciteit naar verwachting eenmaal in de zes à zeven jaar niet in staat zal zijn zonder aanvullende financiering een positief eigen vermogen te behouden. Op basis van het huidige risicoprofiel is de beschikbare weerstandscapaciteit als onvoldoende te beschouwen. Het is echter wel raadzaam definitieve uitspraken pas te doen wanneer enige ervaring is opgedaan met de gevolgde werkwijze in het benoemen en inschatten van risico's. De benoemde risico's kunnen langdurige financiële gevolgen hebben. De eventuele financiële gevolgen kunnen voor een beperkte periode worden gedekt. In die periode moet een structurele oplossing worden gevonden. De gemeente kan worden aangesproken op een eventueel exploitatietekort voor een percentage van 7,92%.

3.3. IGSD Steenwijkerland/Westerveld

Verbonden partij	Intergemeentelijke Sociale Dienst (IGSD) Steenwijkerland en Westerveld
Activiteiten	Uitvoering van de Wet Werk en Bijstand (WWB), de bijzondere bijstand, het minimabeleid en de participatiewet.
Inhoudelijk belang	Het samenwerkingsverband is ingesteld om door middel van vergaande samenwerking op het gebied van de uitvoering van Wet Werk en Bijstand en aanverwante wetten de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren, de kwetsbaarheid te verminderen en de efficiëncy te verhogen. Een gemeenschappelijke regeling op basis van de Wgr leent zich hier het best voor.
Bestuursprogramma	Steenwijker***landers*** zijn actief
Deelnemende partijen	Gemeenten Steenwijkerland en Westerveld
Aandeel en zeggenschap	
Vertegenwoordiger	Wethouder Akkerman (DB) en wethouders Frantzen en Brus (beiden in het AB)

bedragen x € 1.000

Intergemeentelijke Sociale Dienst (IGSD) Steenwijkerland en Westerveld					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	3.300	9	384	0%	6
2015	3.400	2	302	0%	- 7
2016	3.700	10	235	0%	8
2017	3.596	15	741	0%	4

Ontwikkelingen	Op dit moment wordt gekeken naar de toekomst van de IGSD (het toevoegen van het grootste deel van de taken van de Participatiewet aan de toegang van de WMO/Jeugd). De afgelopen twee jaar is er op basis van een Plan van Aanpak intensief ingezet om extra mensen uit te laten stromen naar regulier werk, dat per 1 januari 2018 geleid heeft tot een verlaging van het uitbekeringsbestand van 122 uitkeringen.
Risico's	De gemeenten zijn risicodrager voor de uitvoering van de taken van de IGSD. De belangrijkste risico's en onzekerheden waarmee de IGSD te maken heeft vloeien voort uit de Participatiewet, de bijzondere bijstand en het minimabeleid. Het is daarom van belang een dusdanige organisatie neer te zetten, die voldoende weerstand heeft om tegenvallers op te vangen. Het gaat dan om substantiële tegenvallers. Die weerstand kan bestaan uit bijvoorbeeld reserves en/of een structuur die de flexibiliteit heeft te reageren op veranderende omstandigheden. De IGSD heeft besloten geen reserves te vormen.

3.4. Regionale Uitvoeringsdienst

Verbonden partij	Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) IJsselland
Activiteiten	De RUD is een netwerkorganisatie op het gebied van de milieuwetgeving, - regelgeving en – handhaving.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke milieutaken uitvoert op een regionale schaal om zo minder kwetsbaar en meer efficiënt te zijn.
Bestuursprogramma	Steenwijker***landers*** zijn actief
Deelnemende partijen	Provincie Overijsel en de gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente heeft een zetel in het bestuur. Het bestuur bestaat uit de vertegenwoordigers van de colleges en gedeputeerde staten.
Vertegenwoordiger	Wethouder Oosterveen

bedragen x € 1.000

Regionale Uitvoeringsdienst (RUD) IJsselland					
Jaar	**Bijdrage**	**Eigen vermogen**	**Vreemd vermogen**	**Solvabiliteits-ratio**	**Bedrijfs-resultaat**
2014	50	-	-		-
2015	54	-	-		-
2016	50	-	-		-
2017	65	-	-		-

Naast de reguliere bijdrage zijn de volgende bedragen betaald voor:
- transitie € 19.853
- milieuwachtdienst € 6.282
- ICT project € 31.170
- EED bijdrage € 13.550

Verder zijn er kosten en/of opbrengsten geweest voor de jaarlijkse detachering en inlening van personeel.

Ontwikkelingen	Wettelijke wijzigingen in september 2015 hebben een aantal consequenties voor de RUD IJsselland. Eén ervan betreft de organisatievorm. De huidige netwerkorganisatie is per 1 januari 2018 omgezet naar een Omgevingsdienst met een eigen gemeenschappelijke regeling.
Risico's	De RUD kan alleen goed functioneren als er voldoende (gelijk-gestemde) ambitie en actieve deelname is, voldoende mandaat voor regionale aansturing en coördinatie, niet alleen gericht op de eigen opgaven maar op de regionale opgaven.

3.5. Jeugdzorg IJsselland

Verbonden partij	Uitvoeringsorganisatie Jeugdzorg IJsselland
Activiteiten	De uitvoeringsorganisatie fungeert als aankoopcentrale voor gemeenten. Verder beheert de uitvoeringsorganisatie namens de gemeenten de in het kader van de inkoop gesloten overeenkomsten.
Inhoudelijk belang	Het is een publiek belang dat de gemeente de wettelijke jeugdzorgtaken uitvoert en daarbij regionaal samenwerkt om zo efficiënt mogelijk te zijn.
Bestuursprogramma	Steenwijker***landers*** doen het samen
Deelnemende partijen	De gemeenten Dalfsen, Deventer, Hardenberg, Kampen, Olst-Wijhe, Ommen, Raalte, Staphorst, Steenwijkerland, Zwartewaterland en Zwolle.
Aandeel en zeggenschap	De gemeente heeft een zetel in het bestuur. Het college wijst uit haar midden één lid van het bestuur aan.

Vertegenwoordiger	Wethouder Frantzen

bedragen x € 1.000

Bedrijfsvoeringsorganisatie (BVO) Jeugdzorg IJsselland					
Jaar	Bijdrage	Eigen vermogen	Vreemd vermogen	Solvabiliteits-ratio	Bedrijfs-resultaat
2014	-	-	-		-
2015	93	-	12.100		-
2016	97	-	10.000		-
2017		nnb	nnb		nnb

Ontwikkelingen	De gemeenschappelijke regeling die eind 2016 nog voor 1 jaar verlengd was, is eind 2017 voor onbepaalde tijd verlengd. De gemeente Steenwijk gaat wel, net als 3 andere gemeenten, vanaf 2018 de afhandeling van de facturen van de zorgaanbieders zelf verzorgen. In 2018 zal dit (nog) niet tot een besparing leiden. De kwartaalrapportages zijn in 2017 sneller na afloop van het kwartaal aan de gemeenten verstuurd.
Risico's	De financiële solidariteit (verevening) wordt met de verlenging van de gemeenschappelijke regeling losgelaten. Door de sneller verzonden kwartaalrapportages zijn de gemeenten eerder op de hoogte van afwijkingen en kunnen zij hier eerder op in spelen en maatregelen nemen.

3.7 Uitvoering grondbeleid 2017

In 2017 is de verkoop van kavels iets beneden de gemaakte planning verlopen. Er zijn weliswaar minder kavels verkocht (35) dan verwacht (45), maar er zijn ook diverse signalen die het aanhoudend herstel van de woningmarkt bevestigen.

Definitie en doel grond- eon ontwikkelbeleid 2016-2020
Het doel van het Grond- en Ontwikkelbeleid is het uitvoeren en stimuleren van gebiedsontwikkelingen (grondexploitaties) en planontwikkelingen (investeringsprojecten) ter bevordering van het maatschappelijk gewenste ruimtegebruik en de ruimtelijke kwaliteit tegen een optimale verdeling van kosten en opbrengsten (kostenverhaal).

Belangrijke gebeurtenissen 2017
In 2017 hebben zich een aantal ontwikkelingen voorgedaan die niet alleen sec gevolgen hebben voor de financiële positie van het gemeentelijke grondbedrijf, maar ook voor de presentatie van de financiële positie van het gemeentelijk grondbedrijf.

Zo is er door de BBV (Besluit, Begroting en Verantwoording) in de *Notitie grondexploitaties 2016* een nieuwe methode van winstnemen voorgeschreven, namelijk de POC-methode (*Percentage of Completion*). Dit betekent in het kort dat de winst genomen moet worden op basis van de financiële voortgang van het project. Dit heef effect op de omvang van de te nemen winst bij de jaarrekening 2017.

Op 19 december 2017 is de *Nota Reserves en voorzieningen 2017* vastgesteld. Met de vaststelling van deze nota is besloten de *Algemene Reserve Grondexploitaties (ARG)* op te heffen en het saldo van € 3,5 miljoen toe te voegen aan de *Algemene Reserve vaste buffer.* De Algemene reserve vaste buffer en de Algemene Reserve Grondexploitaties zijn hiermee samengevoegd tot één risicoreserve.

Eind 2017 is de procesbeschrijving *herziening grondexploitaties jaarrekening* geactualiseerd. Dit heeft geleidt tot een optimalisatie en verbetering van de totstandkoming van de herziening van de grondexploitaties in het kader van de jaarrekening met alle betrokken actoren.

Het begrote rentepercentage van 1,25% is door verplichte nacalculatie verlaagd naar 1% in de rekening 2017 Daarnaast is de parameter opbrengstenstijging verlaagd van 2,0% naar 1,5% en de parameter kostenstijging is verlaagd van 3,0% naar 2,0%.

Bij de herziening van de grondexploitaties bij jaarrekening 2017 zijn tot slot een aantal aanbevelingen uit de managementletter van november 2017 verwerkt. Er is in de eerste plaats extra aandacht geschonken aan de programmering en fasering van de grondexploitaties voor bedrijventerreinen. Daarnaast is besloten om de gevormde reservering van circa € 1,7 miljoen in het complex Kornputkwartier, ontstaan door historische rentevoordelen, vrij te laten vallen en ten gunste te laten komen van het resultaat van de grondexploitatie Kornputkwartier.

Tot slot zijn medio 2017 binnen het project Kornputkwartier in Steenwijk nieuwe afspraken gemaakt tussen de gemeente Steenwijkerland en de ontwikkelende partijen over de afname van gronden.

Programma Woningbouw
In 2017 zijn in totaal 35 woningbouwkavels verkocht, terwijl de prognose uitging van de verkoop van 45 woningbouwkavels. Hiermee is in 2017 minder verkocht dan verwacht. Toch zijn er in 2017 diverse signalen dat het herstel van de woningmarkt ook in Steenwijkerland aanhoudt. We zien dit terug in een toename van de belangstelling van projectontwikkelaars voor opties, hun verzoeken om meer bouwgrond en de toegenomen verkoopsnelheid aan projectontwikkelaars. Tevens is er een toegenomen interesse voor particuliere kavels. Naar verwachting zullen deze signalen in 2018 leiden tot meer verkopen ten opzichte van 2017.

Programma Bedrijventerreinen
In de bedrijventerreinenmarkt is een positieve ontwikkeling te zien. In 2017 is weliswaar minder verkocht dan in 2016, maar de verkoop van 3.320 m2 is hoger dan het gemiddelde van de afgelopen 5 jaar. De cijfers laten echter ook zien dat de vraag in de praktijk lager is dan de geschatte vraag op basis van het document *Afspraken Regionale Bedrijventerreinen Programmering West Overijssel 2017-2020.* Daarom is er bij de herziening van de grondexploitatie in het kader van de jaarrekening 2017 extra aandacht geweest voor programmering en fasering.

Resultaten
De prognose van het gezamenlijk resultaat tot en met 2035 van de onderhanden grondexploitaties was per ultimo 2016
€ 7,9 miljoen positief op eindwaarde. Door de invoering van nieuwe BBV-regelgeving voor (tussentijds) winstnemen, *de POC-methode (Percentage of Completion)*, is er bij de jaarrekening 2017 per saldo circa € 2,15 miljoen winst genomen. Mede hierdoor is het resultaat verslechterd met circa € 1,2 miljoen. De prognose van het gezamenlijk resultaat tot en met 2027 van de

onderhanden grondexploitaties is per ultimo 2017 € 6,7 miljoen positief op eindwaarde. Bij het bepalen van dit gezamenlijk resultaat is uitgegaan van marktconforme prijsniveaus.

Door de veranderingen in de grondexploitaties en de invoering van de POC-methode kunnen en moeten er in verschillende complexen winsten genomen worden, terwijl in andere complexen verliezen moeten worden genomen. Per saldo betekent dit voor 2017 een winst binnen het grondbedrijf van circa € 2,15 miljoen. Voorgesteld wordt deze winst te verrekenen met de *Algemene Reserve vrij besteedbaar*. Met de vaststelling van de *Nota Reserves en voorzieningen* op 19 december 2017 is de Algemene Reserves Grondexploitatie (ARG) opgegaan in de Algemene Reserve vaste Buffer. Hiermee wordt benadrukt dat het grondbedrijf deel uitmaakt van de algemene dienst en geen apart onderdeel is binnen de financiële huishouding van de gemeente. Het totale risico binnen de grondexploitaties is op basis van de jaarrekening 2017 ca. € 3,8 miljoen (2016: € 3,1 miljoen). Dit verschil is met name te verklaren door het feit dat het risicoprofiel en de tussentijdse winst in samenhang is bepaald. Dit heeft geleidt tot een hogere inschatting van de risico's, met name in relatie tot onzekerheden over de afzetmogelijkheden in een aantal van de individuele grondexploitaties.

In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing wordt het totale pakket aan risico's gepresenteerd.

4. Verklaring Ensia

Nieuw is de methode waarmee het college van B&W over 2017 verantwoording aflegt over de kwaliteit van de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen. Dit gebeurt aan de hand van de zgn. ENSIA methode. Deze nieuwe methode maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid gemakkelijker en efficiënter. De horizontale verantwoording die hieruit ontstaat bestaat uit een zelfevaluatie en een verklaring van het College van B&W over de informatieveiligheid van diverse informatiesystemen.

Beide documenten zijn positief beoordeeld door een extern auditor en opgenomen in dit jaarverslag.

IB beleid, doelstellingen en afspraken
Een betrouwbare en veilige informatievoorziening is noodzakelijk voor het goed functioneren van de gemeente en de basis voor het beschermen van rechten van inwoners en ondernemers. De komende jaren wordt ingezet op het beschikbaar stellen van informatie en het verhogen van informatieveiligheid. Vooral informatie beschikbaar stellen vereist een integrale aanpak, goed opdrachtgeverschap en risicobewustzijn op het gebied van persoonsgegevens. Ieder organisatieonderdeel is hierbij betrokken en iedere proceseigenaar/regisseur is verantwoordelijk voor de uitvoering van het informatiebeveiligingsbeleid.

Algemeen beeld en resultaten afgelopen periode
In 2017 is het informatiebeveiligingsbeleid 2017-2020 vastgesteld. Daarnaast is er in 2017 een GAP-analyse uitgevoerd op de in de BIG gehanteerde toetsingsnormen (303 stuks). Deze zijn beoordeeld op drie onderdelen: opzet en bestaan, implementatie en werking. In het kader van de ENSIA wordt in het eerste jaar alleen getoetst op opzet en bestaan. De komende jaren wordt ook implementatie en werking getoetst.

Bij de beoordeling zijn de volgende criteria gehanteerd:
1. Opzet en bestaan aanwezig (75 %)
2. Opzet en bestaan niet aanwezig (13 %)
3. Opzet en bestaan gedeeltelijk aanwezig. (11 %)
4. Niet van toepassing (< 1 %)
5. Uitbesteed (o.a. door SAAS oplossing) (<1 %)

Daarnaast is er getoetst op de implementatie en werking van het normenkader. Hierbij zijn de volgende criteria gehanteerd:

1. Geen actie vereist (56 %)
2. Updaten van procedures/beleid (27 %)
3. Opstellen beleid/procedures incl. implementatie (17 %)
4. Niet van toepassing (1 %)

Voor 2018 is het doel om 100% te voldoen aan de toetsingscriteria opzet en bestaan.

Bij het uitvoeren van de ENSIA audit 2017 is gebleken dat op gebied van authenticatie van documenten de echtheidskenmerken niet overal aanwezig zijn. Daarnaast is het gewenst om voor repeterende acties een logboek bij te houden (o.a. autorisatiecontroles, vaststelling en implementatie van beleid/procedures). Deze twee actiepunten worden in 2018 ingevoerd.

"Disclaimer"
Het informatiebeveiligingsbeleid is 'risk based'. Dat wil zeggen dat beveiligingsmaatregelen worden getroffen op basis van een toets aan de BIG. Daarnaast komen risico's voort vanuit de zelfevaluatie met behulp van de ENSIA-tool en vanuit de interne incidentenregistratie.

Beheersmaatregelen IB
In 2017 is met vaststellen van het Informatiebeveiligingsbeleid 2017-2020 de organisatie van informatiebeveiliging heringericht. Daarbij is een governance structuur gekozen waarbij onder andere een security board is ingericht.

Ook zijn er diverse acties uitgevoerd met betrekking tot bewustwording op informatiebeveiliging:
- Mysterie guest;
- Bewustwordingstrainingen;
- Vhishing actie (telefonische fraude actie).

Voor de betrouwbare en continue dienstverlening is in 2017 de uitwijk van de gehele ICT omgeving gerealiseerd bij de

gemeente Meppel.
Informatiebeveiliging is een continu verbeterproces. 'Plan, do, check en act' vormen samen het management systeem van informatiebeveiliging. Deze kwaliteitscyclus is geborgd in de governance structuur.

Realisatie doelstelling IB Beleid (effectiviteit beheersmaatregelen en risico's)
Tijdens de Buitengewone Algemene Ledenvergadering van de VNG van november 2013 is de resolutie 'Informatieveiligheid, randvoorwaarde voor de professionele gemeente' aangenomen. Met het aannemen van de resolutie erkennen alle gemeenten het belang van informatieveiligheid en de Baseline Informatiebeveiliging Nederlandse Gemeenten (BIG) als het gemeentelijk basisnormenkader voor informatieveiligheid. De gemeente heeft zich hieraan geconfirmeerd en heeft de Zelfevaluatie ENSIA 2017 uitgevoerd.

Ook is in 2017 de uitwijk van de gehele ICT omgeving gerealiseerd en getest bij de gemeente Meppel. En de GAP-analyse op de BIG is uitgevoerd om in kaart te brengen in welke mate de gemeente voldoet aan de normenkader van de BIG.

Collegeverklaring ENSIA inzake informatiebeveiliging DigiD en SUWInet
Als bijlage is de vastgestelde Collegeverklaring ENSIA 2017 bijgevoegd. Hierbij zijn 2 afzonderlijke bijlagen toegevoegd:
1 DigiD en 2 SUWInet
Incidenten
In 2017 hebben zich geen beveiligingsincidenten voor gedaan.

Meerjarenperspectief

Voor 2018 is het doel om 100% te voldoen aan de toetsingscriteria opzet en bestaan van normenkader BIG. In navolgende jaren zal vooral de focus liggen op de implementatie en werking van het normenkader en hierbij de kwaliteitscyclus hanteren.

Informatiebeveiliging is meer dan ICT, computers en automatisering. Het gaat om alle uitingsvormen van informatie (analoog, digitaal, tekst, video, geluid, geheugen, kennis), alle mogelijke informatiedragers (papier, elektronisch, foto, film, CD, DVD, beeldscherm et cetera) en alle informatie verwerkende systemen (de programmatuur, systeemprogrammatuur, databases, hardware, bijbehorende bedrijfsmiddelen), maar vooral ook mensen en processen. Studies laten zien dat de meeste incidenten niet voortkomen uit gebrekkige techniek, maar vooral door menselijk handelen en een tekort schietende organisatie. De gemeente blijft de komende jaren investeren in bewustwording.

Collegeverklaring ENSIA 2017 inzake Informatiebeveiliging DigiD en Suwinet

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Steenwijkerland legt met deze verklaring verantwoording af over geselecteerde informatiebeveiligingsnormen inzake DigiD en Suwinet op basis van de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA) systematiek.

Het doel van ENSIA is om verantwoording over informatieveiligheid af te leggen aan de gemeenteraad. ENSIA sluit aan op de gemeentelijke planning en controlcyclus voor informatiebeveiliging, neemt de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten (BIG) als uitgangspunt en maakt gebruik van een daarop ingerichte zelfevaluatie. Hierdoor heeft het gemeentebestuur meer overzicht over de informatiebeveiliging van de gemeente en kan het bestuur beter sturen en verantwoording afleggen aan de gemeenteraad en andere belanghebbenden.

Zo structureert ENSIA ook de verticale verantwoording van gemeenten richting de rijksoverheid over de Basisregistratie Personen (BRP), Paspoortuitvoeringsregeling Nederland (PUN), Digitale persoonsidentificatie (DigiD), Basisregistratie Adressen en Gebouwen (BAG), Basisregistratie Grootschalige Topografie (BGT) en de Gezamenlijke Elektronische Voorzieningen Structuur uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen (GeVS/Suwinet).

Reikwijdte verklaring

Deze verklaring betreft de onderdelen van de ENSIA systematiek waarover assurance wordt gevraagd van een onafhankelijke IT auditor. Voor het jaar 2017 betreft dit DigID (aansluitnummer 273558, gemeente Steenwijkerland) en Suwinet. De verklaring omvat het op 31 december 2017 in opzet en bestaan voldoen van de beheersingsmaatregelen aan de geselecteerde normen inzake DigiD (Norm ICT-beveiligingsassessments DigiD versie 2.0, op het openbare deel van de websites van het ministerie van BZK[1]) en Suwinet (Specifiek Suwinet normenkader Afnemers, versie 1.01 op website BKWI[2] en bijlage 1 van de notitie Verantwoordingsstelsel op website ENSIA[3] voor de selectie van normen). De normen vinden hun basis in internationale standaarden en zijn geschikt voor het doel van deze Collegeverklaring. De Collegeverklaring omvat niet de werking van de maatregelen over 2017.

De beheersingsmaatregelen inzake DigiD die zijn uitbesteed vallen buiten de reikwijdte van deze collegeverklaring. Uit de bijlage bij de collegeverklaring "bijlage 1 DigiD" blijkt over welke beheersmaatregelen en DigiD-normen door de dienstverlener aan wie de beheersmaatregelen zijn uitbesteed verantwoording wordt afgelegd. Deze collegeverklaring en de verantwoording van de dienstverlener dekken tezamen de geselecteerde normen inzake DigiD af.

De beheersingsmaatregelen rond het gebruik van Suwinet die belegd zijn bij de Intergemeentelijke Sociale Dienst Steenwijkerland Westerveld vallen onder de reikwijdte van deze collegeverklaring.

Deze Collegeverklaring is opgesteld voor de gemeenteraad en de departementen die toezien op de veiligheid van DigiD en Suwinet. De gemeenteraad en de departementen die toezien op de veiligheid van DigiD en Suwinet zijn via bij deze collegeverklaring behorende afzonderlijke bijlagen voor DigiD (bijlage 1 DigiD met kenmerk ZZ-ICTU-10) en Suwinet (bijlage 2 Suwinet met kenmerk/zaaknummer 286751) geïnformeerd over de afwijkingen van de normen.

SafeHarbour
waarmerk

Verklaring college
Het college verklaart dat bij gemeente Steenwijkerland op 31 december 2017 de interne beheersingsmaatregelen in opzet en bestaan voldoen aan de geselecteerde normen inzake DigID en Suwinet.

Bij het uitvoeren van de audit is gebleken dat op gebied van authenticatie van documenten de echtheidskenmerken niet overal aanwezig zijn. Daarnaast is het gewenst om voor repeterende acties een logboek bij te houden (o.a. autorisatiecontroles, vaststelling en implementatie van beleid/procedures).

De op de uitzonderingen gerichte beheersmaatregelen zijn in verbeterplannen opgenomen, zijn belegd en worden gemonitord.

Steenwijk, 10 april 2018

Burgemeester en wethouders van Steenwijkerland,
de gemeentesecretaris, de burgemeester,

Judith de Groot Rob Bats

1 https://www.logius.nl/ondersteuning/digid/bevelligingsassessments/normenkader-v20-voor-2017/
2 https://www.bkwi.nl/nieuws/nieuw-normenkader-voor-gemeenten
3 https://www.ensia.nl/

SafeHarbour
waarborg

Bijlage 1: Rapportage DigiD Assessment - ENSIA 2017

Aansluiting no. 273558

Kenmerk: ZZ-ICTU-10

Vragen vooraf

Vraag	Antwoord
Vraag 1: Bent u aansluithouder van DigiD aansluitingen?	Ja
Vraag 2: Hoeveel assessmentplichtige DigiD aansluitingen heeft u?	1 assessmentplichtige DigiD aansluiting

Gegevens DigiD aansluiting(en)	Antwoord
Nummer DigiD aansluitingVul het Logius aansluitnummer in:	273558
Naam DigiD aansluitingVul de aansluitnaam in van de aansluiting:	Gemeente Steenwijkerland
Externe infrastructuur-leverancierMaakt u voor deze DigiD aansluiting gebruik van een externe infrastructuur-leverancier?	Ja
Naam leveranciersGeef de namen op van alle leveranciers die betrokken zijn bij deze DigiD aansluiting.	Denit
TPM datumVoer hier de datum in van het TPM rapport.	19-10-2017
ApplicatieleverancierMaakt u voor deze DigiD aansluiting gebruik van een externe leverancier voor de applicatie?	Ja
Naam leverancierGeef de naam op van de applicatieleverancier.	Green Valley
TPM datumVult u hier de datum in van het TPM rapport van de applicatieleverancier.	26-10-2017
TPM kenmerkVul hier het kenmerk in van het TPM rapport van de applicatieleverancier.	JH_avl/17-2277a
Bij applicatieleverancier: U kunt de TPM's hier uploaden.	
SaaS-leverancier Maakt u voor deze DigiD aansluiting gebruik van een SaaS-leverancier?	Ja
Naam leverancierGeef de naam op van de SaaS-leverancier.	Green Valley
TPM datumVoer hier de datum in van het TPM rapport.	26-10-2017
TPM kenmerkVoer hier het kenmerk in van het TPM rapport.	JH_avl/17-2277a
Bij SaaS-leverancier: U kunt de TPM's hier uploaden	
TPM aanwezigheidLeveren alle leveranciers een TPM op?	Ja

SafeHarbour
waarmerk

Heeft uw eigen auditor vastgesteld dat deze leverancier aan de DigiD normen voldoet?	
Reikwijdte TPM Hebben de TPM's dezelfde scope als de DigiD aansluiting?	Ja
Reikwijdte TPM Hanteren de TPM's hetzelfde normenkader als het DigiD normenkader 2.0?	Ja
Reikwijdte TPM Zijn de TPM's maximaal 1 jaar oud?	Ja
Reikwijdte TPM Heeft u als coördinator vastgesteld dat de overige normen, buiten de 5 waar u verantwoordelijk voor bent, door de TPM worden afgedekt?	Ja
Reikwijdte TPM Zijn de TPM's eerder gebruikt voor een DigiD assessment voor dezelfde aansluiting?	Nee
Externe auditor bedrijfVul de namen in van het bedrijf van de externe auditors:	Deloitte
Externe auditorVul de namen in van de externe auditors:	Jacques Herman
Heeft de auditor opmerkingen gemaakt in de TPM van de leverancier over normen die bij de aansluithouder moeten worden onderzocht?	Ja
Kunt u aangeven over welke normen opmerkingen zijn gemaakt in alle aanwezige TPM's en waar u dus zekerheid over moet verkrijgen?	• B.05 • U/TV.01 • U/WA.02 • U/WA.05 • C.08

Bijlage B - Object van onderzoek

Het object van onderzoek was de webomgeving van DigiD aansluiting 273558 en Gemeente Steenwijkerland.

Green Valley biedt de volgende functionaliteit aan waarvoor DigiD aansluiting 273558 voor authenticatie wordt gebruikt: e-dienstverlening aan burgers en ondernemers op basis van 53 e-formulieren met DigiD en informatievoorziening richting burgers en ondernemers. Deze functionaliteit wordt geboden door de volgende webapplicatie:

- website gemeente Steenwijkerland. Deze applicatie betreft Alfresco CMS en wordt onderhouden door Green Valley.

Deze applicatie is extern benaderbaar via de volgende URL(s): https://www.steenwijkerland.nl en bevindt zich in een DMZ met ip-reeks 80.247.174.117. De infrastructuur waar deze applicaties op draaien wordt beheerd door Denit in de vorm van managed hosting diensten (service-organisatie). De systemen zijn fysiek gehost in de datacenters van KPN en euNetworks en zijn volledig gemirrored. De managed hosting diensten omvatten het technisch beheer van de infrastructuur waaronder het inhuren van housing, de aanschaf en installatie van hardware, VMware, OS installatie, backups, internet connectiviteit, firewalls, antivirus protectie en Intrusion Prevention services.

SafeHarbour
waarmerk

Het object van onderzoek was de webomgeving van DigiD aansluiting 273558 ('DigiD webomgeving'). Het onderzoek heeft zich gericht op de webapplicaties, de URLs waarmee deze kunnen worden benaderd, de infrastructuur (binnen de DMZ waar webapplicaties zich bevinden) en een aantal ondersteunende processen conform de "Norm ICT-beveiligingsassessments DigiD" van Logius. Het onderstaande schema toont de webomgeving die is onderzocht door middel van een infrastructurele test.

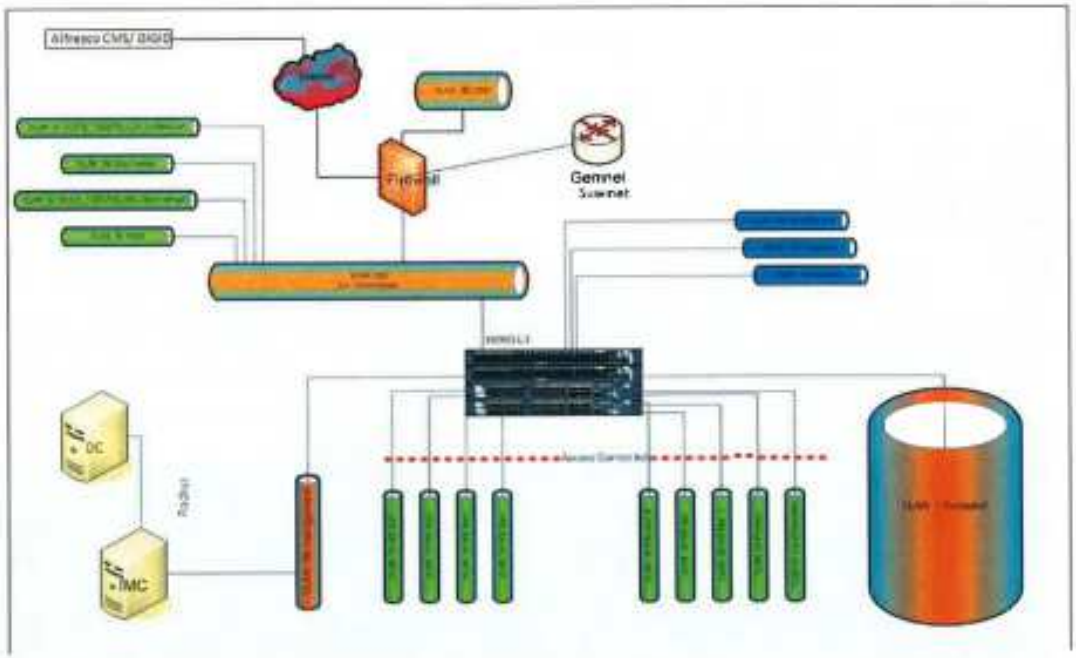

Green Valley heeft een deel DigiD webomgeving uitbesteed aan Denit. Als gevolg hiervan zijn er een aantal maatregelen belegd bij deze service organisatie. Het onderzoeken van deze maatregelen is dan ook uitgevoerd door de IT auditor van deze service organisatie. De richtlijnen waar deze maatregelen betrekking op hebben zijn door ons dan ook niet onderzocht. Waar relevant geven wij, per richtlijn, specifieke verwijzingen naar het rapport van de service organisatie.

SafeHarbour
waarmerk

Bijlage C - Totaaloverzicht getoetste normen ICT-beveiligingsassessment DiGiD-aansluiting van gemeente Steenwijkerland

In deze bijlage brengen wij de oordelen samen, op basis van de diverse uitgevoerde werkzaamheden / uitgebrachte rapportages. Het doel van deze samenvatting is om Logius een totaaloverzicht te verschaffen over de resultaten vanuit de verschillende assessments t.a.v. de DigiD-aansluiting 273558 en gemeente Steenwijkerland.

Volgens de NOREA-handreiking inzake de DigiD-assessments moeten de volgende normen bij de gebruikersorganisatie worden getoetst: B.05, U/TV.01, U/WA.02, U/WA.05. en C.08.

Als input voor de hierna vermelde samenvatting hebben wij, naast de voorliggende rapportage, gebruik gemaakt van de rapportage van TPM-rapportage van de serviceorganisatie Denit, JH/jj/17-2160, 19 oktober 2017, ondertekend door ing. J.M.P. Herman RE RA en van de TPM-rapportage van de serviceorganisatie Green Valley JH_avl/17-2277a, 26 oktober 2017, ondertekend door ing. J.M.P. Herman RE RA.

Wij hebben geen onderzoek uitgevoerd naar de juistheid van de oordelen die zijn vermeld in de rapportage van TPM-rapportage van de serviceorganisatie Denit, JH/jj/17-2160, 19 oktober 2017, ondertekend door ing. J.M.P. Herman RE RA en van de TPM-rapportage van de serviceorganisatie Green Valley JH_avl/17-2277a, 26 oktober 2017, ondertekend door ing. J.M.P. Herman RE RA. Wij kunnen dan ook geen verantwoordelijkheid nemen m.b.t. de in die rapportage vermelde oordelen.

Het komt echter voor dat in een TPM een afwijkende lijst (User considerations Governance) wordt aangegeven. In dat geval moet dit tot uitdrukking komen in deze bijlage

Norm	Beschrijving van de norm	Getoetst bij leverancier: Voldoet niet/Voldoet niet van toepassing	Referentie rapportnummer	Aanvullende beheersmaatregelen gebruikersorganisatie Ja/Nee	Getoetst bij gebruiker Voldoet niet/Voldoet niet van toepassing	Referentie rapportnummer
B.05	In een contract met een derde partij voor de uitbestede levering of beheer van een webapplicatie (als dienst) zijn de beveiligingseisen en -wensen vastgelegd en op het juiste (organisatorische) niveau vastgesteld.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Ja	Voldoet	Dit rapport
U/TV.01	De inzet van identiteit- en toegangsmiddelen levert betrouwbare en effectieve mechanismen voor het vastleggen en vaststellen van de identiteit van gebruikers, het toekennen van rechten aan gebruikers, het	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Ja	Voldoet	Dit rapport

SafeHarbour
waarmerk

	controleerbaar maken van het gebruik van deze middelen en het automatiseren van arbeidsintensieve taken.					
U/WA.02	Het webapplicatiebeheer is procesmatig en procedureel ingericht, waarbij geautoriseerde beheerders op basis van functieprofielen taken verrichten.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Ja	Voldoet	Dit rapport
U/WA.03	De webapplicatie beperkt de mogelijkheid tot manipulatie door de invoer te normaliseren en te valideren, voordat deze invoer wordt verwerkt.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/WA.04	De webapplicatie beperkt de uitvoer tot waarden die (veilig) verwerkt kunnen worden door deze te normaliseren.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/WA.05	De webapplicatie garandeert de betrouwbaarheid van informatie door toepassing van privacybevorderende en cryptografische technieken.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Ja	Voldoet	Dit rapport
U/PW.02	De webserver garandeert specifieke kenmerken van de inhoud van de protocollen.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/PW.03	De webserver is ingericht volgens een configuratie-baseline.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/PW.05	Het beheer van platformen maakt gebruik van veilige (communicatie)protocollen voor het	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM

SafeHarbour
waarmerk

	ontsluiten van beheermechanismen en wordt uitgevoerd conform het operationeel beleid voor platformen.					
U/PW.07	Voor het configureren van platformen een hardeningsrichtlijn beschikbaar.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/NW.03	Het netwerk is gescheiden in fysieke en logische domeinen (zones), in het bijzonder is er een DMZ die tussen het interne netwerk en het internet gepositioneerd is.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/NW.04	De netwerkcomponenten en het netwerkverkeer worden beschermd door middel van detectie- en protectiemechanismen.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/NW.05	Binnen de productieomgeving zijn beheer- en productieverkeer van elkaar afgeschermd.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
U/NW.06	Voor het configureren van netwerken is een hardeningrichtlijn beschikbaar.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
C.03	Vulnerability assesments (security scans) worden procesmatig en procedureel uitgevoerd op de ICT-componenten van de webapplicatie (scope).	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
C.04	Penetratietests worden procesmatig en	Voldoet	JH_avl/17-2277a	Nee		TPM

SafeHarbour
waarmerk

	procedureel, ondersteund door richtlijnen, uitgevoerd op de infrastructuur van de webapplicatie (scope).		JH/jj/17-2160			
C.06	In de webapplicatieomgeving zijn signaleringsfuncties (registratie en detectie) actief en efficiënt, effectief en beveiligd ingericht.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
C.07	De loggings- en detectie-informatie (registraties en alarmeringen) en de condities van de beveiliging van ICT-systemen worden regelmatig gemonitord (bewaakt, geanalyseerd) en de bevindingen gerapporteerd.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM
C.08	Wijzigingenbeheer is procesmatig en procedureel zodanig uitgevoerd dat wijzigingen in de ICT-voorzieningen van webapplicaties tijdig, geautoriseerd en getest worden doorgevoerd.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Ja	Voldoet	Dit rapport
C.09	Patchmanagement is procesmatig en procedureel, ondersteund door richtlijnen, zodanig uitgevoerd dat laatste (beveiligings)patches tijdig zijn geïnstalleerd in de ICT voorzieningen.	Voldoet	JH_avl/17-2277a JH/jj/17-2160	Nee		TPM

Bijlage 2 Suwinet

Kenmerk/zaaknummer: 286751

Deze bijlage is een afzonderlijk onderdeel van de Collegeverklaring ENSIA 2017 inzake Informatiebeveiliging DigiD en Suwinet van de gemeente Steenwijkerland.

Het gebruik van Suwinet als niet-SUWI-partij is onderdeel van de Collegeverklaring.[1][2] De gemeente heeft de volgende taken geheel uitbesteed aan de Intergemeentelijke Sociale Dienst Steenwijkerland en Westerveld. De uitbestede taken zijn onderdeel van de Collegeverklaring omdat wij voor de uitbestede taken de volledige verantwoordelijkheid dragen.

De TPM-rapportage van de Intergemeentelijke Sociale Dienst Steenwijkerland-Westerveld, TPM-2018-IGSD SW, 1 februari 2018, ondertekend door R. Driehuis RE CISA CIPM geeft aan dat wordt voldaan aan alle getoetste normen.

[1] Toelichting: zie www.vng.nl/files/vng/2017-
[2] _vng_factsheet_suwinet_voor_gemeenten_v1.pdf

SafeHarbour
waarborgen